

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа»
Київ

ДИСКУСІЙНА ЗАПИСКА

ФОРМУЛА БЕЗПЕКИ «НАТО ПЛЮС»

АНАЛІЗ НАЙБІЛЬШ ОБГОВОРЮВАНИХ
БЕЗПЕКОВИХ МОДЕЛЕЙ
ДЛЯ УКРАЇНИ

Центр «Нова Європа»
Грудень, 2023
Київ

*Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».*

Автори:

Альона Гетьманчук	директорка, Центр «Нова Європа»
Лео Літра	старший аналітик, Центр «Нова Європа»
Наталія Бутирська	експертка з питань Східної Азії
Юрій Пойта	запрошений науковий співробітник Інституту досліджень національної оборони та безпеки (INDSR) у Тайбеї
Сергій Солодкий	перший заступник директора, Центр «Нова Європа»

ДИСКУСІЙНА ЗАПИСКА

ФОРМУЛА БЕЗПЕКИ «НАТО ПЛЮС»

АНАЛІЗ
НАЙБІЛЬШ ОБГОВОРЮВАНИХ
БЕЗПЕКОВИХ МОДЕЛЕЙ
ДЛЯ УКРАЇНИ

Альона ГЕТЬМАНЧУК
Лео ЛІТРА
Наталія БУТИРСЬКА
Юрій ПОЙТА
Сергій СОЛОДКИЙ

Центр «Нова Європа»
Грудень, 2023
Київ

ЗМІСТ

3	ВСТУП
5	РЕЗЮМЕ
7	Ключові висновки
12	Південнокорейська безпекова модель
34	Ізраїльська безпекова модель
51	Тайванська безпекова модель
63	Західнонімецька безпекова модель. Поступове приєднання до НАТО
75	Додаток №1. Повний перелік запитань для дослідження безпекової моделі

Одним із невід'ємних елементів сталого миру в Україні та Європі є забезпечення сталої безпеки України. У самій Україні сформувався політичний та суспільний консенсус, що така безпека може бути забезпечена винятково через членство України в НАТО, підтримка вступу до якого в українському суспільстві й надалі тримається на дуже високому рівні — близько 80%¹. Понад те, переважна більшість українців вважає членство в НАТО важливішим, аніж навіть членство в Європейському Союзі². Попри активні обговорення і навіть окремі спроби реалізувати на практиці різні безпекові моделі, українці вважають саме НАТО найбільш надійною безпековою моделлю для України.

Водночас безальтернативність членства в НАТО не означає закритість до обговорення та — понад те — залучення окремих елементів безпекових моделей на етапі до вступу в Альянс і навіть після вступу до НАТО. Тобто, у цьому випадку можна говорити про розробку моделі «НАТО плюс» для України.

У своїй новій аналітичній дискусійній записці на тему безпекових опцій для України Центр «Нова Європа» вирішив відповісти відразу на кілька питань:

- Чому Україна залишається настільки відданою саме ідеї членства в НАТО як найбільш надійній чи навіть безальтернативній безпековій моделі?
- На чому ґрунтується переконання України, що питання запрошення та розробки алгоритму вступу України до Альянсу ма-

¹ «Рейтинг», «Динаміка ставлення українців до міжнародних союзів», 22-23 листопада 2023: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvadcyat_piyate_zagalnonacionalne_opituvanny_dinamska_stavlennya_ukrainciv_do_mizhnarodnih_soyuziv.html

² КМІС, «Значення членства в ЄС для українців, пріоритетність вступу до ЄС чи НАТО», 29 вересня — 9 жовтня 2023 року: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1303&page=1>

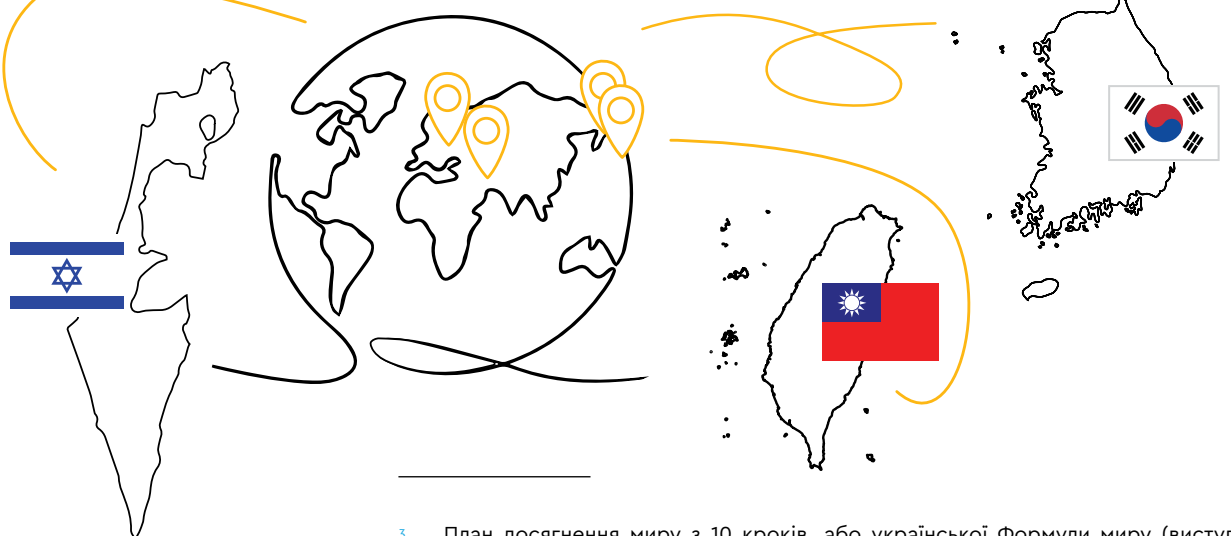
ють фігурувати на порядку денному діалогу з Альянсом навіть в умовах триваючої війни?

- Які елементи інших безпекових моделей можуть бути «запозичені» Україною до моменту вступу України до НАТО чи навіть після приєднання до Альянсу?

Щоб комплексніше відповісти на ці питання, наші експерти детально проаналізували кілька безпекових моделей, які найбільш часто обговорюються в міжнародному дискурсі — як на рівні політичного істеблїшменту, так і в медіа. Деякі з цих моделей розглядаються в окремих країнах-членах Альянсу як альтернативна членству в НАТО модель безпеки для України. Деякі — як проміжний етап до вступу в Альянс. Зазвичай, пропозиції навколо цих моделей зводяться до опису переваги того чи іншого сценарію, при цьому інші відкидаються як нерелевантні. Ми ж спробували проаналізувати та оцінити як мінуси, так і (що не менш важливо) плюси кожної з них.

А саме: ми детально проаналізували чотири безпекові моделі — південнокорейську, ізраїльську, тайванську та західнонімецьку (поступове приєднання до НАТО). Переконані, висновки, запропоновані нашою експертною групою, стануть корисними і під час обговорень, які тривають у рамках роботи над реалізацією *Формули миру* Президента Зеленського³ (зокрема, 9-го пункту про запобігання майбутнім агресіям та «гарантії безпеки» для України), а також у рамках підготовки до ювілейного Вашингтонського саміту НАТО, де питання майбутнього членства України в Альянсі так чи інакше стоятиме на порядку денному. Не менш корисними висновки нашого дослідження будуть і на етапі, коли виникнуть передумови для реального політичного врегулювання, здатного привести до сталого миру, а не чергового крихкого перемир'я.

³ План досягнення миру з 10 кроків, або української Формули миру (виступ Президента Володимира Зеленського на саміті «Групи двадцяти»), 15 листопада 2022 року: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhdi-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141>

РЕЗЮМЕ

Детальний аналіз чотирьох безпекових моделей — південнокорейської, ізраїльської, західнонімецької, тайванської — слугує підтвердженням, що Україна могла б і де-факто вже почала «запозичувати» окремі елементи з них. Зокрема, це відбувається через процес укладення двосторонніх документів про безпекові зобов'язання зі США та іншими міжнародними партнерами, котрі певною мірою нагадують відповідні рамкові домовленості, які у Вашингтона є з Ізраїлем та Тайванем.

Україна цілком могла би запозичити — принаймні до моменту членства в НАТО — й інші корисні елементи з різних моделей, своєрідний мікс найвартіснішого кожної з них. Скажімо, з ізраїльської моделі доречним міг би бути інструмент десятирічних Меморандумів про взаєморозуміння із вказанням чітких сум щорічної підтримки на кожен із років. Із тайванської моделі до моменту членства України в НАТО варто було би запозичити елемент «стратегічної невизначеності» щодо того, чи будуть США на основі двостороннього документа, який наразі розробляється в рамках Декларації щодо безпекових зобов'язань, допомагати захищати Україну, а не лише надавати їй підтримку.

Україна цілком могла б запозичити — принаймні до моменту членства в НАТО — корисні елементи з різних моделей, своєрідний мікс найвартіснішого кожної з них.

Однак проблема полягає в тому, що щодо України наразі обговорюють неповноцінні, «обрізані» чи скорочені версії найбільш потенційно цікавих моделей — без якраз найбільш вартісних для забезпечення нашої безпеки та стримування наступного раунду агресій елементів. Скажімо, корейська модель є прийнятною для України лише у випадку підписання двостороннього Договору зі США, котрий передбачав би реальні безпекові гарантії та в перспективі розміщення американських військових компонентів чи елементів американської ядерної тактичної зброї на українській території, як це було у випадку Південної Кореї. Наразі про південнокорейську модель йдеться у контексті політичного вміння вчасно «розпізнати» та визнати патову ситуацію у воєнному сенсі з подальшим «заморожуванням» конфлікту без визнання фіаско жодної зі сторін (забуваючи при цьому, що у корейському випадку був збережений статус-кво щодо лінії розмежування, а в українському з моменту повномасштабного вторгнення маємо нові окуповані території).

Відтак, усі наявні на сьогодні обговорення не дають підстав вважати, що навіть така добре «зміксована» модель буде більш надійною та краще фінансово збалансованою, ніж членство України в НАТО. Саме тому найоптимальнішою безпековою моделлю для України ми вважаємо модель «НАТО плюс» — модель, котра могла би виокремити і максимально абсорбувати найкорисніші з доступних елементів із інших безпекових моделей, з одночасним серйозним опрацюванням уже на цьому етапі алгоритму вступу України до НАТО.

Чи варто в принципі обговорювати членство в НАТО, доки частина територій залишається окупованими та триває війна? На наш погляд, варто і потрібно. Настав час кардинально змінити стратегічну калькуляцію Путіна: мовляв, доки триває війна не існує жодних шансів для України вступити до Альянсу, відтак війну потрібно продовжувати. Це можна зробити, лише надіславши чіткий політичний сигнал, — незалежно від ситуації на полі бою та відсотку окупованих РФ територій, НАТО розглядає можливість запросити Україну до Альянсу та розпочати процес вступу з відповідним застосуванням 5 статті Вашингтонського договору принаймні для підконтрольної Києву частини. Серед усіх наявних безпекових опцій саме такий варіант — НАТО навіть через поступовий вступ — визнається і найбільш оптимальним для українського суспільства, про що свідчать результати соціологічного опитування, здійсненого на замовлення Центру «Нова Європа» (див. ключові висновки).

Варто розглядати саме поступовий вступ (*gradual accession*) до НАТО, а не часткове приєднання (*partial accession*), що наразі переважно відбувається у контексті дискусій.

Настав час кардинально змінити стратегічну калькуляцію Путіна: мовляв, доки триває війна не існує жодних шансів для України вступити до Альянсу.

Крім того, сам факт наявності історичного прецеденту, коли країна з частиною окупованих територій — Західна Німеччина — змогла приєднатись до Альянсу, є підставою для того, аби варіант поступового вступу до Альянсу був серйозно розглянутий і щодо України. Підкреслюємо — саме поступового вступу (*gradual accession*) до НАТО, а не часткового приєднання (*partial accession*), що наразі переважно відбувається у контексті дискусій тими, хто згадує цей сценарій для України як можливий і далеко недосконалий План Б чи навіть План С. Планом А, звісно ж, має залишатись запрошення та вступ до Альянсу з усіма деокупованими територіями.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

На основі детального аналізу чотирьох безпекових моделей, які найчастіше обговорюються у контексті найбільш оптимальних опцій завершення війни та забезпечення безпеки для України, пропонуємо наступні висновки:

Усі наявні безпекові моделі є «зав'язаними» на Сполучених Штатах, але США не відразу погоджувались на них.

Більшість проаналізованих моделей демонструють, що потрібен був час і неймовірні дипломатичні зусилля, аби переконати Вашингтон у впровадженні моделей, які сьогодні, через багато десятиріч із моменту їх запуску, виглядають як цілком природні чи навіть ініційовані Вашингтоном.

Більшість проаналізованих моделей демонструють: потрібен був час, аби переконати США у впровадженні моделей, які сьогодні виглядають як цілком природні чи навіть ініційовані Вашингтоном.

У випадку, скажімо, Південної Кореї, яка з 1953 року має двосторонній Договір зі США про взаємну оборону (передбачає безпекові гарантії), Вашингтон не відразу вдалось переконати у підписанні саме такого документа. Ще за два місяці до його схвалення США активно пропонували різні форми безпекових зобов'язань, які не передбачали власне гарантій безпеки: під-

писану 16 країнами-учасницями в рамках ООН «Заяву про великі санкції», яку президент США Трумен вважав «за нинішніх обставин явно кращою з точки зору безпеки Республіки Корея, ніж двосторонній договір про оборону зі США»; угоду про велику військову допомогу США; обіцянку провести політичну конференцію для досягнення корейського об'єднання і виводу китайських військ з півострова; підтримку США армії Республіки Корея. Президент Лі Син Ман, для якого принципово було забезпечити саме двосторонній договір про гарантії безпеки, навіть вдався до своєрідного шантажу та звільнив тисячі нерепатрійованих корейських військовополонених, щоб зірвати перемовини про перемир'я. Зрештою, США прийняли рішення про підписання саме договору про взаємну оборону.

Що стосується доволі популярної в Україні ізраїльської моделі, то потрібно пам'ятати, що вона теж народжувалась у політичних дебатах в США і без особливого початкового ентузіазму з боку Вашингтона. Протягом більшої частини перших двох десятиліть незалежності Ізраїлю Вашингтон не надавав суттєвої фінансової чи військової допомоги. Своєрідним тригером для бурхливого розвитку співпраці двох країн стала Шестиденна війна 1967 року, коли Ізраїль блискавично завдав поразки ворожій коаліції арабських держав. Для США, чийі війська загрузли у В'єтнамській війні, Ізраїль перетворився на привабливого союзника, який здатен вирішувати проблеми самотужки і швидко. Лише у 1962 році Ізраїль отримав першу серйозну партію зброї зі США. Джон Кен-

неді погодився продати Ізраїлю зенітні ракети HAWK (Держдепартамент виступав проти цього рішення, але в Білому домі були занепокоєні радянськими поставками Єгипту бомбардувальників). Поміж тим, запеклі дискусії щодо продажу зброї у США тривали. Лише з 1999 року США та Ізраїль почали підписувати десятирічні Меморандуми про взаєморозуміння, які передбачали чітко вказані обсяги допомоги на кожен з десяти років.

У ситуації зі вступом Західної Німеччини до НАТО США також тривалий час не підтримували цю опцію. Натомість, вони вболівали за включення Західної Німеччини до ініційованого Францією новоствореного Європейського оборонного співтовариства — ЄОС (*European Defence Community*). В якийсь момент Вашингтон навіть погрожував скоротити допомогу Бонну, якщо він буде опиратись й надалі приєднанню до ЄОС. Однак для канцлера Західної Німеччини Конрада Аденауера принциповими були домовленості, які б передбачали саме гарантії безпеки і саме від США. Зрештою, процес входження до ЄОС був заблокований Британією та, несподівано, не підтриманий Національними зборами Франції, яка, власне, формально ініціювала Співтовариство. Лише після цього Сполучені Штати погодились на включення Західної Німеччини до НАТО.

Москва завжди була проти, але страх не сковував Вашингтон. Чимало безпекових моделей реалізовувались в

умовах жорсткої опозиції з боку Кремля, однак у Вашингтона та інших західних столиць не бракувало відваги втілювати рішучу політику. Парадоксально, що сьогоднішня Росія є значно меншою потугою, ніж у свій час був СРСР, вона навіть не сприймається як пряма загроза національним інтересам США (хоча й класифі-

кована як найбільш пряма безпосередня загроза НАТО в Стратегічній концепції Альянсу), однак страху щодо неї в американській та окремих європейських столицях (особливо Берліні) значно більше. Зокрема, у випадку Західної Німеччини Радянський Союз чітко артикулював, що майбутнє об'єднання Німеччини можливе лише за умови нейтральної моделі на зразок тієї, яка була запроваджена в Австрії. Однак у тому ж самому 1955 році, коли Австрія проголосила нейтралітет, Західна Німеччина за лідерства канцлера Аденауера та підтримки США та інших країн-засновників НАТО пішла іншим шляхом — приєднанням до НАТО. Цікаво, що рішення про вступ до Альянсу було зафіксовано у Підсумковому акті Лондонської конференції у жовтні 1954 року, а сам вступ відбувся в травні 1955 року — тобто між політичним рішенням та власне приєднанням до Альянсу минуло понад пів року, однак це не спровокувало нової ескалації з боку Москви. Понад те, фактично через місяць після вступу до Альянсу, у червні 1955 року, СРСР навпаки надіслав лист до Бонна з пропозицією нормалізації відносин та запрошенням канцлеру Аденауера відвідати Москву з візитом⁴.

Чимало безпекових моделей реалізовувались в умовах жорсткої опозиції з боку Кремля, однак у Вашингтона та інших західних столиць не бракувало відваги втілювати рішучу політику.

Ключовим у процесі прийняття рішень щодо тієї чи іншої моделі, зокрема і на кшталт західнонімецької, має бути розроблення маршруту до членства, відштовхуючись від фінальної мети — членства України в НАТО, а не від фіксації на перешкодах, які може створювати на цьому шляху Москва⁵.

⁴ «Нота Радянського Уряду Німецької Федеральної Республіки» («Нота Советского Правительства Правительству Германской Федеральной Республики»), 7 червня 1955 року (стор. 58): <https://www.kas.de/documents/278107/8229059/Buzmit+Kanzлера+Аденауера+в+Москву+8-14+сентября+1955+г.+Документы+и+материалы.pdf/3fe18172-9c6d-df90-65e6-d5a650607a6?version=1.0&t=1609241871655>

⁵ Інтерв'ю з французьким безпековим експертом, 10 листопада 2023 року.

Україні пропонують «неповноцінні» моделі.

Коли західні політики, дипломати чи експерти сьогодні обговорюють одну з цих моделей як найбільш релевантну для України і навіть альтернативну до НАТО, вони зазвичай пропонують модифікований варіант моделі — її «обрізану» чи скорочену версію. Скажімо, коли говорять про корейську модель, то акцентують увагу на заморожуванні конфлікту по визначеній лінії (попри відсутність в Україні власної 38 паралелі) та потенційному невизнанні жодною зі сторін своєї поразки з імовірною відсутністю/непідписанням однією зі сторін мирної угоди. Проте питання укладення Україною двостороннього Договору про взаємну оборону (передбачає безпекові гарантії) чомусь свідомо ігнорується, як і той факт, що Південна Корея навіть сьогодні посідає третє місце в світі за кількістю американських військових (28 500 осіб) на своїй території після Японії та Німеччини. Саме у Південній Кореї також розміщена найбільша закордонна військова база США («Camp Humphreys»). Крім того, з 1958 по 1991 рік США розміщували на території Південної Кореї свою тактичну ядерну зброю.

У контексті ізраїльської моделі упускається той факт, що США фактично заплющили очі на розробку Ізраїлем власної ядерної програми та не забороняли наносити удари по цілях в глибині території супротивника.

У контексті ізраїльської моделі упускається той факт, що США фактично заплющили очі на розробку Ізраїлем власної ядерної програми.

Також не беруться до уваги десятирічні меморандуми, в яких фіксується конкретна сума

допомоги на кожен із десяти років у той час, як у випадку України проблемою стало виділення Конгресом США сталої фінансової допомоги впродовж двох років і в умовах найбільш безпрецедентної війни в Європі після Другої світової війни. Крім того, додаткова фінансова підтримка Ізраїлю теж не сприймається сьогодні у США як даність, відтак можна говорити про деякі збої у фінансовій реалізації навіть «повноцінної» ізраїльської моделі.

Якщо йдеться про застосування щодо України підходу на кшталт того, який передбачений Угодою між США та Тайванем (*Taiwan Relations Act*) — без гарантій безпеки, але з зобов'язанням у випадку застосування сили Китаєм надати Тайбею «оборонні вироби та оборонні послуги в такій кількості, яка може бути необхідною для того, щоб Тайвань міг підтримувати достатній потенціал самооборони», то чомусь досить часто оминається увагою зафіксований в ній елемент «стратегічної невизначеності» — а саме, відсутність чіткої відповіді на питання, чи будуть США захищати Тайвань у разі потенційного нападу Китаю. Водночас, у випадку України позиція Білого дому, не раз озвучена і президентом США Байденом, доволі чітка і вважається однією з перших «червоних ліній» Білого дому⁶ у контексті України: «no boots on the ground» — жодних американських військ на території України.

Що стосується західнонімецької моделі, про яку дедалі частіше трапляються згадки і за результатами закритих переговорів, і в медіа, то вона переважно подається у вигляді часткового вступу⁷ до НАТО — за умови відмови України від окупованих територій. Хоча насправді йдеться про поступовий вступ до НАТО — спочатку підконтрольні Києву території, а окуповані згодом — щойно з'явиться відповідне політичне вікно можливостей. Пе-

⁶ 'Trial by combat. Jake Sullivan and the White House's battle to keep Ukraine in the fight'. By Susan B. Glasser, New Yorker, October 6, 2023 p.: <https://www.newyorker.com/magazine/2023/10/16/trial-by-combat>

⁷ 'Ex-NATO chief proposes Ukraine joins without Russian-occupied territories', Patrick Wintour, The Guardian, November 11, 2023: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/11/ex-nato-chief-proposes-ukraine-joins-without-russian-occupied-territories>

редумовою для вступу Західної Німеччини, зафіксованої у Підсумковому акті Лондонської конференції від жовтня 1954 року, була не відмова від Східної Німеччини, а зобов'язання Бонна не домагатись деокупації Східної Німеччини та об'єднання країни силою (*by force*), лише політичним та дипломатичним шляхом.

Власна армія та ВПК. Незважаючи на безпекові гарантії від США (у випадку Південної Кореї), членство в НАТО,

чи де-факто союзницький характер безпекової співпраці (Ізраїль та Тайвань), кожна зі сторін сфокусовано займалась розбудовою власної армії та військово-промислового комплексу (ВПК), зокрема і завдяки фінансовій підтримці США, а також економічному розвитку, який збігся у часі — вочевидь, не випадково — з покращенням безпекової ситуації. Важливою внутрішньою складовою безпекової моделі Тайваню є те, що значну частину озброєння Тайвань розробив та виготовляє самостійно за допомогою власного ВПК (та за допомоги технологій партнерів). Це стосується власних систем ППО, ПРО, протикорабельних ракет, ракет середньої дальності «земля-земля», військових кораблів, стрілецької зброї та ін. Частина озброєння, яку Тайвань із тих або інших причин не виробляє, надається США, які є основним донором безпеки для Тайваню. Зокрема США поставляли Тайваню літаки *F-16*, бойові гелікоптери різних типів, стратегічні БПЛА *MQ-9B*, протикорабельні системи *Harpoon* та системи ПРО *Patriot*.

Системна і стабільно зростаюча підтримка США допомогла суттєво розвинути і власні виробничі потужності Ізраїлю. На сьогодні існує небагато видів озброєння або обладнання, які б країна не могла виготовити. Винятком можуть бути винищувачі *F-16* і *F-35*, але навіть частини цих літаків виробляються наразі в Ізраїлі.

Південна Корея розпочала масштабну та системну оборонну індустріалізацію із 1974 року. Задля цього був прийнятий Спеціальний Закон про сприяння розвитку оборонної промисловості, який забезпечив юридичну основу для розвитку оборонної промисловості, надавав фінансові та податкові пільги, а також передбачав концесії на земельні ділянки та іншу адміністративну підтримку. Країна відтоді настільки розвинула свої виробничі потужності, що за результатами 2022 року стала дев'ятим експортером зброї у світі. Німеччина, натомість, на сьогодні взагалі є п'ятим⁸ світовим експортером озброєнь.

Ціна має значення. Запроваджуючи чи удосконалюючи кожен з безпекових моделей, США (та союзники) виходили не в останню чергу з фінансових міркувань — наскільки та чи інша модель буде коштовною, і якими є шляхи оптимізації без впливу на ефективність моделі.

Запроваджуючи чи удосконалюючи кожен з безпекових моделей, США (та союзники) виходили не в останню чергу з фінансових міркувань — наскільки та чи інша модель буде коштовною.

У випадку з Південною Кореєю, скажімо, від початку була зафіксована домовленість, що США несуть витрати на утримання свого військового персоналу, а Південна Корея — витрати на обладнання та на утримання робочої сили, необхідні будівельні роботи, комунальні послуги. На додаток до прямої фінансової підтримки Республіка Корея надає непряму підтримку — відмова від оплати за оренду землі та об'єктів, які використовуються військовими силами США, та відмова від податків. У випадку Західної Німеччини одним із важливих аргументів на користь саме приєднання Бонна

⁸ Trends in International Arms Transfers, 2022, SIPRI, March 2023: <https://www.sipri.org/publications/2023/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2022>

до НАТО в американській столиці став фінансовий аргумент — членство в НАТО для будь-якої країни, розташованої в євроатлантичному просторі, апріорі дешевше, ніж зобов'язання постійної підтримки на двосторонньому рівні. Україна — на відміну від Ізраїлю, Південної Кореї чи тим паче Тайваню (частково визнана країна) — теж розташована в євроатлантичному просторі, тому якраз має повне право претендувати на членство в НАТО зокрема і з точки зору найбільш фінансово збалансованої пропозиції, що відіграє дедалі важливішу роль в контексті запеклих дебатів у США щодо виділення зовнішньої допомоги міжнародним партнерам у принципі.

Моделі переважно не є статичними.

Більшість проаналізованих моделей не виникали відразу у тому вигляді, в якому ми їх знаємо сьогодні. Вони переважно були модифіковані та змінені у часі. Скажімо, у випадку корейської моделі окремі елементи з'являлись чи навпаки зникали протягом певного часу. Якщо Договір про взаємну оборону (передбачає безпекові гарантії) був підписаний відразу в рамках перемир'я (1953 рік), то Угода про розміщення американських військ

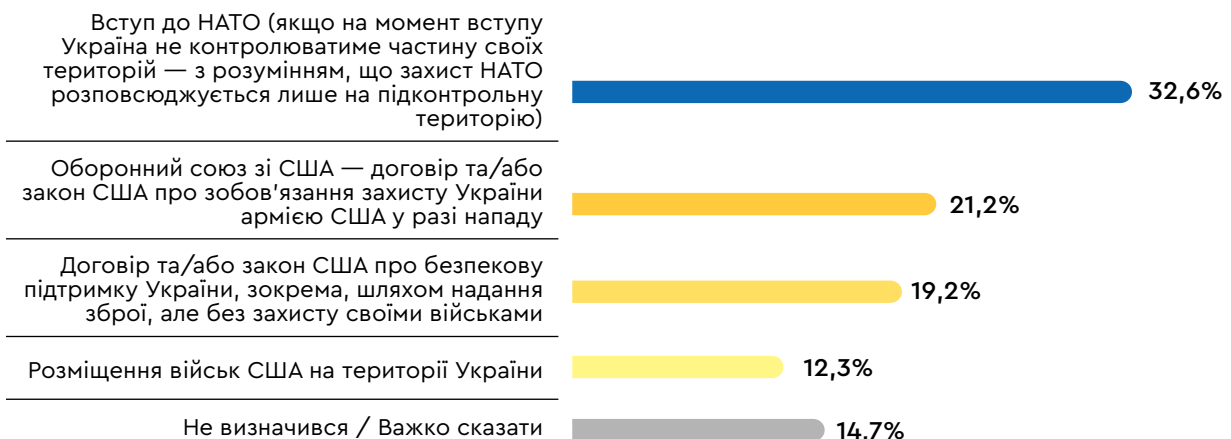
(SOFA) була підписана лише у 1966 році. Угода про базування тактичної ядерної зброї була укладена у 1957 році, але в 1991 році фактично припинила існування, і ця зброя залишила територію корейського півострова. У випадку з Ізраїлем найбільш цінний для нас практичний елемент цієї моделі — десятирічні Меморандуми про довгострокову підтримку — виникли лише в 1999 році. У випадку з тайванською моделлю постійно відбувається її апгрейд з точки зору того, які саме засоби потрібні Тайваню, щоб ефективніше стримувати Китай.

Ізраїль добре, але НАТО краще.

Загальнонаціональне опитування, проведене *Info Sapiens* на замовлення Центру «Нова Європа» в листопаді 2023 року⁹, показало, що українці посеред усіх запропонованих безпекових моделей найбільш прихильно ставляться до НАТО, навіть якщо захист 5 статті розповсюджуватиметься поступово (тобто по суті йдеться про західнонімецьку модель). Ізраїльська модель (сформульована як «Договір та/або закон США про безпекову підтримку України, зокрема, шляхом надання зброї, але без захисту своїми військами») посіла при цьому третє місце.

Що ви вважаєте кращою "гарантією безпеки" України¹⁰

⁹ Центр "Нова Європа", 'Про передумови для переговорів, «безпекові гарантії» і довіру до закордонних лідерів — опитування', 5 грудня, 2023: <http://neweurope.org.ua/analytcs/pro-peredumovy-dlya-peregovoriv-bezpekovi-garantiyi-i-doviru-do-zakordonnih-lideriv-opytuvannya/>

¹⁰ За умови, що членство усієї території України в НАТО є неможливим через окуповані території.

ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКА БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ

ПЕРЕДІСТОРІЯ ТА ОПИС МОДЕЛІ¹².

Війна на Корейському півострові, в якій на боці КНДР виступили КНР та СРСР, а на боці РК — 15 держав на чолі зі США під прапором ООН закінчилась перемир'ям без перемоги на боці якоїсь зі сторін. Південнокорейський президент Лі Син Ман вимагав ведення війни до переможного кінця, але США змогли переконати його погодитись на перемир'я обіцяною одразу після цього підписати договір про взаємну оборону. Корейська війна завершилась Договором про припинення вогню на Корейському півострові від 27 липня 1953 року¹³. Втім, свій підпис під ним Лі Син Ман відмовився ставити. Його завізували північнокорейський лідер Кім Ір Сен та генерал Нам Ір, представник Китайської народної добровольчої армії Пен Дехуай, генерал-лейтенант армії США Вільям Харрісон-молодший та генерал Марк Уейн Кларк, які представляли Командування ООН (UNC). Цей договір призвів до припинення активних бойових дій між Північною та Південною Кореєю та створив демілітаризовану зону безпеки (по 38 паралелі) на Корейському півострові. Формальний мирний договір так і не укладено, тому дві країни формально досі знаходяться в стані війни. За 70 років замороження Корейської війни знизило можливості не тільки для мирного возз'єднання (про яке говориться в документах та на дипломатично-

Альянс між США та Республікою Корея (РК) сформований під час Корейської війни (1950-1953 роки) та закріплений у Договорі про взаємну оборону 1953 року¹¹ є головною опорою миру та безпеки на Корейському півострові.

За сімдесят років альянс еволюціонував від односторонньої економічної допомоги та гарантій безпеки з боку Сполучених Штатів до глобального всеосяжного стратегічного партнерства.

¹¹ 'Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea'; October 1, 1953: https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/SOFA/H_Mutual%20Defense%20Treaty_1953.pdf

¹² Із повним переліком запитань можна ознайомитися наприкінці цього документа в Додатку №1.

¹³ 'The Korean War Armistice Agreement'; Panmunjom, Korea, July 27, 1953: https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/SOFA/G_Armistice_Agreement.pdf

му рівні), але й мирного співіснування на Корейському півострові.

**За 70 років замороження
Корейської війни знизило
можливості не тільки для
мирного возз'єднання, але
й мирного співіснування на
Корейському півострові.**

Альянс безпеки США-РК був створений як пряма відповідь на вимоги того часу — недопущення нового нападу з боку КНДР та протистояння розширенню комуністичної ідеології на Південь з огляду на початок Холодної війни. З часу закінчення Корейської війни до сьогодні США зберігають військову присутність в РК — наразі там базується 28,5 тис. військовослужбовців (третє місце в світі за кількістю американських військових на своїй території після Японії та Німеччини)¹⁴, а також розташована найбільша закордонна американська база «Camp Humphreys». На додаток до присутності військ США, Південна Корея включена під «ядерну парасольку» США (так зване розширене стримування). Воно передбачає використання усього спектру оборонних можливостей США включно з ядерними, звичайними та протиракетними та передовими неядерними можливостями.

У 1960-х і 1970-х роках Південна Корея досягла швидкого економічного зростання завдяки економічній допомозі та безпековим гарантіям США, які дали їй змогу сконцентруватися на економічному розвитку при низьких затратах на оборону (з 1954 по 1958 роки США надали уряду РК близько 1,5 млрд доларів США субсидій та «позик для розвитку»). В цей період відносини між країнами мають виражений асиметричний характер. Основою альянсу на початковому етапі став односторонній оперативний контроль (OPCON) США над

військовими силами РК у мирний та військовий час. Спочатку OPCON перебував у руках Командування ООН, яке очолював американський генерал. У 1978 році він перейшов до Командувача Об'єднаних сил (CFC). Командувач CFC (американський чотиризірковий генерал) одночасно керує Командуванням Об'єднаних Націй (UNC) і Збройних сил США в Кореї (USFK). Створення Командування Об'єднаних сил забезпечило відносну рівноправну двосторонню командну структуру США та РК (в якій заступником командувача виступає корейський чотиризірковий генерал, аналогічний паритет зберігається і в штабній структурі). Це спільний штаб бойових дій, який здійснює оперативний контроль над військовослужбовцями обох країн, що перебувають на дійсній службі. У військовий час контроль може поширитись на резервістів та додаткові сили США, розгорнуті за межами РК.

Для південнокорейських урядів передача OPCON під корейський контроль вважалась імперативом суверенітету. У 1994 році Південна Корея взяла на себе контроль над своїми військовими силами в мирний час. У 2007 році союзники погодились передати OPCON воєнного часу від США до РК в квітні 2012 року в рамках Стратегічного плану переходу 2007-2010 років (CFC). Разом з цим було створено два паралельних національних командування: провідне командування ROC JCS та допоміжне командування США під назвою Корейське командування (KORCOM), яке виникло з USFK. Посилення ядерних та ракетних випробувань з боку КНДР та прихід до влади в РК консервативного президента Лі Мьон Бака призвело до перенесення передачі OPCON воєнного часу до 2015 року, однак згодом знову було пролонговане на невизначений час. Окрім того, уряди РК та США відійшли від експерименту з паралельним командуванням та повернулися до перевіреної моделі інтегрованого командування об'єднаними силами (CFC). Для консервативних сил РК об'єднане командування вважається критично важливим з точки зору

---

¹⁴ Statista 'Where U.S. Military Personnel is Stationed Abroad': <https://www.statista.com/chart/8598/where-us-military-personnel-is-stationed-abroad/>

підтримки присутності сил США на півострові та стримування загроз з боку КНДР.

Таким чином, командна архітектура, яка передбачала одностороннє керування США перетворилась на двосторонню комбіновану архітектуру, в якій РК поступово брала на себе ініціативу з власної оборони. Однак південнокорейські лідери не наважувались брати повністю на себе провідну роль в командній архітектурі, щоб не підірвати основи збереження присутності США та їх прихильності альянсу. Окрім того, перехід OPCON воєнного часу передбачає перехід командування до РК, а також виконання більш широких регіональних зобов'язань та планування операцій. Зі свого боку, США також не наважуються дуже швидко відмовлятися від контролю: повна передача OPCON воєнного часу є фундаментальною зміною порядку у відносинах альянсу, оскільки американець буде заступником корейця; єдина подібна «перевернута» двостороння угода про військове командування, учасником якої будуть Сполучені Штати. Втім, перехід OPCON воєнного часу — офіційно узгоджена політика альянсу, яка буде поступово втілюватись США та РК, ставши черговим етапом розвитку структури альянсу.

У 1966 році США та Південна Корея уклали Угоду про статус сил (SOFA)¹⁵, яка регулює умови дислокації американських військ у Південній Кореї. Згідно зі статтею 5, США несуть витрати на утримання свого військового персоналу, а Південна Корея — витрати на обладнання та на утримання робочої сили, необхідні будівельні роботи, комунальні послуги. На додаток до прямої фінансової підтримки Республіка Корея надає непряму підтримку — відмова від оплати за оренду

землі та об'єктів, які використовуються військовими силами США, та відмова від податків. З 1991 року Південна Корея покриває частину витрат на утримання американського військового персоналу через наступні угоди SMA¹⁶. На сьогодні Південна Корея сплачує близько 1 млрд доларів США на рік, що більше на 13,9% ніж до 2019 року, коли закінчився 5-річний договір і президент Дональд Трамп виставив умови суттєвого збільшення витрат до 4,7 млрд доларів США¹⁷. Південнокорейський уряд не погодився на вимоги Дональда Трампа. РК та США вдалося дійти згоди з приводу збільшення витрат та укласти нову угоду після приходу до влади Джоозефа Байдена. Окрім того, південнокорейський уряд взяв на себе близько 90% від загальної суми витрат (9,7 млрд доларів США) на побудову нової військової бази для американського контингенту «Camp Humphreys».

США несуть витрати на утримання свого військового персоналу, а Південна Корея — витрати на обладнання та на утримання робочої сили, необхідні будівельні роботи, комунальні послуги.

Інструменти нагляду та впливу Конгресу на безпекову співпрацю США-РК: щорічні законопроекти про дозвіл і асигнування, зокрема Закон про дозвіл на національну оборону (NDAA), та щорічні слухання Комітету з питань збройних сил Палати представників та Сенату за участю командувача збройними силами США в Кореї¹⁸.

¹⁵ 'Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Korea'; Seoul, July 9, 1966: <https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/411%20CSB/1%20U.S.-ROK%20SOFA.PDF>

¹⁶ *Agreement Between the United States of America and the Republic of Korea*: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/10/21-901-Korea-Defense-SMA.pdf>

¹⁷ Council on Foreign Relations, 'U.S.-South Korea Tensions: What's at Stake?' November 26, 2019: <https://www.cfr.org/inf-brief/us-south-korea-tensions-whats-stake>

¹⁸ Congressional Research Service, 'U.S.-South Korea Alliance: Issues for Congress', September 12, 2023: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11388>

У 2007 році РК і США підписали Угоду про вільну торгівлю (KORUS FTA)¹⁹, яка фактично усунула всі бар'єри для торгівлі та інвестицій між двома країнами. Угода про зону вільної торгівлі «KORUS» не лише значною мірою сприяла двосторонньому розширенню торгівлі та покращенню доступу до ринків, але й стала базовою основою для економічного співробітництва.

У 2009 році США та Південна Корея визначили спільне бачення альянсу, спрямоване на модернізацію відносин від двостороннього до всебічного стратегічного альянсу. У 2013 році альянс розширив співпрацю на питання стримування Північної Кореї та інші регіональні та глобальні виклики.

Президенти Юн Сук Йоль і Джозеф Байден розвинули партнерство в Глобальній комплексній стратегічній альянсу, який спільно вирішує виклики 21-го століття на основі спільних основних цінностей, яке розширилось на нетрадиційні сфери безпеки — охорону здоров'я, енергетичну безпеку, зміни клімату, забезпечення стійкості ланцюгів поставок, технологічні інновації та розвиток²⁰.

ПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ.

Договір про взаємну оборону в 1953 році мав широку підтримку серед політичних кіл Південної Кореї та був ратифікований Національними зборами. Втім, у деяких політичних колах існувала опозиція щодо цього договору, пов'язана з наступними застереженнями:

Деякі критики вважали, що підписання договору про взаємну оборону обмежить суверенітет Південної Кореї та посилить залежність від іноземних сил.

- деякі критики вважали, що підписання договору про взаємну оборону обмежить суверенітет Південної Кореї та посилить залежність від іноземних сил ;
- існували побоювання, що присутність американського контингенту на території РК призведе до напруженості у відносинах із КНДР;
- після закінчення війни були обрані нові владні структури з підтримкою США, що задовольнило не всі політичні еліти (в країні були сили, які симпатизували комуністичній ідеології).

За 70 років існування американсько-південнокорейського альянсу варто виділити головні аспекти, які викликали дискусії між двома країнами²¹:

- наміри американських адміністрацій вивести американський контингент (особливо в період президентства Річарда Ніксона та Джиммі Картера), що призвело до кількох етапів скорочення кількості американських військових із 63 тис. осіб в 1969 році до 28,5 тис. на сьогоднішній день;
- суперечки навколо збільшення витрат на утримання американського контингенту (Дональд Трамп вимагав збільшення витрат від Сеула, на які РК не погоджувалася, що

¹⁹ Office of the United States Trade Representative, 'Trade & Investment Framework Agreements': <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/korus-fta>

²⁰ The White House, 'United States-Republic of Korea Leaders' Joint Statement, May 21, 2022: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/21/united-states-republic-of-korea-leaders-joint-statement/>

²¹ 김재철 '한미동맹의 진화요인분석과 발전방향에 관한 연구', October, 2016: <https://oak.chosun.ac.kr/bitstream/2020.oak/13225/2/%ED%95%9C%EB%AF%B8%EB%8F%99%EB%A7%B9%EC%9D%98%20%EC%A7%84%ED%99%94%EC%9A%94%EC%9D%B8%20%EB%B6%84%EC%84%9D%EA%B3%BC%20%EB%B0%9C%EC%A0%84%EB%B0%A9%ED%96%A5%EC%97%90%20%EA%B4%80%ED%95%9C%20%EC%97%B0%EA%B5%AC.pdf>

спричинило серйозне занепокоєння з боку корейців щодо майбутнього альянсу);

- різниця у підходах щодо вирішення північнокорейської ядерної проблеми та корейського питання в цілому (особливе загострення відбулося в період правління Джорджа Буша-молодшого, який вів свою північнокорейську політику з позиції сили, одночасно з тим, як південнокорейські президенти Кім Те Чжун та Но Му Хьон реалізовували «сонячну політику», спрямовану на зближення з КНДР);
- суперечки стосовно передачі оперативного управління (OPCON) військовим силам РК у військовий час;
- дискусії щодо використання альянсу для участі «за межами регіону» для підтримки глобальних операцій з постконфліктної стабілізації разом зі США (сили РК брали участь у миротворчих операціях Іраку, Афганістану);
- існує різниця у сприйнятті двома країнами регіональних та глобальних проблем: РК сфокусована насамперед на проблемах безпеки Корейського регіону, відносинах із сусідами (зокрема Китаєм, РФ, які мають вплив на КНДР), а потім вже глобальних питаннях, тоді як США розглядають важливість Азійського регіону з глобальної точки зору, а далі вже враховується стан та динаміка РК у регіоні.

Слід відзначити, зміну настроїв і всередині політичних рухів РК — консервативного та ліберального (лівоцентристського). Якщо в період президентства Пак Чон Хі (1962–1979 роки) консерватори не виключали готовність вибрати самостійний рух країни поза альянсом, то починаючи з 1990-х років вони демонструють повну прихильність США. Щодо лівих націоналістів, то їх антиамериканізм почав знижуватись в 1990-х роках та зник в 2000-х

роках, коли частина з них була включена у систему влади, та інакше оцінила переваги РК від альянсу з США, особливо порівнюючи з реаліями КНДР.

СУСПІЛЬНА ПІДТРИМКА.

Договір про взаємну оборону 1953 року між США та РК був сприйнятий як важливий крок у забезпеченні безпеки Південної Кореї після тривалої і руйнівної війни, в якій загинуло близько 5,5 млн цивільних корейців, а також 600 тис. північнокорейських військових, 415 тис. південнокорейських військових, понад 150 тис. китайських добровольців, близько 100 тис. американців та контингенту країн-учасниць, 300 радянських льотчиків та зенітчиків. Південнокорейці вважали американців своїми союзниками у боротьбі з японським колоніалізмом, а потім з комуністами з Півночі, тому відчували симпатії до них.

Проте, починаючи з 1970-х років, у країні зросло так зване «покоління 386» (молодь віком від 30 років, що зіграла важливу роль у демократичному русі 1980-х років)²², яке виступало проти авторитарного військового режиму автора «економічного дива» РК Пак Чон Хі та вбачало в США головного спонсора цього режиму. У колах молоді інтелігенції почав ширитись антиамериканізм.

У 1990–2000 роках радикальні настрої перетворились на регулярну критику США. Частіше всього це торкалось невдоволення присутністю американських військ на території країни. По-перше, через розташування військової бази в Йонсані, поряд із Сеулом. Це створювало дискомфорт для життя громадян. По-друге, зростання демократії посилювало почуття приналежності землі корейському народу, що ставило під сумнів присутність іноземного контингенту. По-третє, військові навчання та переміщення військової техніки,

²² The JoongAng '그때는 맞고 지금은 틀리다? «우린 선 너흰 악» 386세대 DNA', September 25, 2019: <https://www.joongang.co.kr/amparticle/23586032>

на думку мешканців країни, створюють шум та негативно впливають на екологію. Особливого резонансу набула ситуація, пов'язана з загибеллю двох дівчаток від ДТП, скоєного американськими військовими у 2002 році²³. Щоб зменшити суспільну напругу, було вирішено перенести військову базу на південь країни у місто Пхьотхек.

Як бачимо, глибина та характер підтримки альянсу зі США серед південнокорейського населення може коливатися в часі і залежати від численних факторів. Загалом більшість південнокорейців вважають військово-політичний союз зі США важливим елементом національної безпеки та стабільності регіону, тому що американська військова присутність допомагає запобігати можливій агресії Північної Кореї та інших загроз. Втім, деякі корейці хоч і підтримують ідею альянсу зі США, але водночас прагнуть до більшої автономії та впливу на прийняття рішень щодо власної національної безпеки, особливо з огляду на нинішню геополітичну ситуацію.

Більшість південнокорейців вважають військово-політичний союз зі США важливим елементом національної безпеки, тому що американська військова присутність допомагає запобігати можливій агресії Північної Кореї.

Опитування East Asia Institute від 2023 року демонструє наступні результати бачення корейців альянсу зі США:

- альянс допоміг безпеці РК: 23,7% — абсолютно згодні; 70,1% — згодні; а 5,8% — не згодні;

- альянс допоміг економічному розвитку РК: 25% — абсолютно згодні; 62% — згодні; 12,6 — не згодні;
- альянс допоміг розвитку демократії в РК: 20,4% — абсолютно згодні; 65,9% — згодні; 13,2% — не згодні.

При цьому, 66,5% вважають, що через альянс зі США їхня країна може бути втягнута у конфлікти, які не мають нічого спільного з національними інтересами Кореї, тоді як 33,5% так не думають²⁴.

ХТО ІНІЦІАТОРИ МОДЕЛІ?

США стали головним ініціатором корейської безпекової моделі. Існування такого договору було важливою частиною американської політики та стратегії в Південній Кореї з декількох причин:

- забезпечення дотримання Договору про припинення вогню на Корейському півострові від 27 липня 1953 року та уникнення повторних воєнних дій;
- забезпечення безпеки та стабільності в регіоні з огляду на геостратегічне положення Корейського півострова (в контексті Холодної війни та протидії поширенню комунізму);
- допомога у відновленні Південної Кореї після війни та бажання зробити її прикладом успіху демократії для інших країн на тлі конкуренції з СРСР;
- зовнішні дії та амбіції Північної Кореї, включно з розвитком ядерної та ракетної програм, ракетні випробування, які несуть значні безпекові загрози для всього регіону.

²³ 디지털양주문화대전 '주한 미군 장갑차에 의한 여중생 압사 사건': <http://www.grandculture.net/yangju/toc/GC04300521>

²⁴ [EAI 여론브리핑] 2023 년 EAI 동아시아 인식조사: 미국과 한미관계, September 25, 2023: https://www.eai.or.kr/new/ko/pub/view.asp?intSeq=22108&board=kor_issuebriefing

Зі свого боку, південнокорейські лідери та уряди активно працювали над зміцненням американсько-корейського альянсу, вдосконаленням своєї національної безпекової стратегії, модернізацією власних військових сил та розвитком економіки, щоб підвищити свої спроможності для забезпечення стабільності та безпеки на Корейському півострові.

Одна з причин підтримки Вашингтоном Південної Кореї — допомога у відновленні після війни та бажання зробити її прикладом успіху демократії для інших країн на тлі конкуренції з СРСР.

ПІДТРИМКА ТРЕТІХ СТОРІН.

Безпековий альянс зі Сполученими Штатами слугує стрижнем безпеки та стабільності на Корейському півострові та в регіоні. РК розраховує на підтримку США в разі загрози агресії.

Під час Корейської війни, окрім США, ще 15 країн взяли участь в обороні Південної Кореї під командуванням ООН. Згідно з Резолюцією 84 РБ ООН США були уповноважені створити єдине командування із держав-членів ООН (UNC). Сполучені Штати змогли заручитися підтримкою РБ ООН завдяки тому, що СРСР бойкотував засідання, вимагаючи передачі місця Китайської Республіки (Тайвань) в РБ ООН до КНР. Це була перша у світі спроба колективної безпеки в рамках системи ООН. До неї увійшли: Австралія, Бельгія, Канада, Колумбія, Ефіопія, Франція, Греція, Люксембург, Нідерланди, Нова Зеландія, Філіппіни, Південна Африка, Таїланд, Туреччина і Велика Британія. Ще п'ять країн — Данія, Індія, Італія, Норвегія та ФРН надали медичну чи гуманітарну

допомогу. Підписуючи договір про безпекові гарантії, США також поклалися на колективні сили та голоси країн, які відправляли своїх військових, що вони будуть підтримувати стримування на Корейському півострові.

У день заключення перемир'я 16 країн-учасниць підписали «Заяву про великі санкції» («Greater Sanctions Statement»). В ній говориться:

«Ми підтверджуємо, що в інтересах миру в усьому світі, якщо відбудеться відновлення збройного нападу, який знову кидає виклик принципам ООН, ми повинні знову об'єднатися і постаратися чинити опір. Наслідки такого порушення перемир'я будуть настільки серйозними, що, ймовірно, неможливо буде обмежити військові дії кордонами Кореї»²⁵.

Проте до кінця 1956 року військові контингенти країн-учасниць почали виводити свої сили, а до середини 1970-х років, крім США, всі контингенти вийшли²⁶.

Після підписання Договору про перемир'я 1953 року, очолюване США Командування ООН (UNC) відповідало за нагляд за дотриманням угоди про перемир'я на Корейському півострові. Крім того, чотиризірковий генерал США тримав оперативний контроль над південнокорейськими військовими відповідно до Договору про взаємну оборону 1953 року США-РК. Із жовтня 1971 року КНР зайняла місце постійного члена РБ ООН та почала вимагати припинення діяльності UNC, дискусії також точились навколо присутності американських військ на території РК. Північна Корея постійно вимагає повного виводу американських військ з Корейського півострова та використовує цей фактор як одну з умов на шляху до миру на Корейському півострові та денуклеаризації країни. З точки зору північ-

²⁵ Office of the Historian, 'The Joint Chiefs of Staff to the Commander in Chief, Far East (Ridgway)', Washington, January 10, 1952: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v15p1/d10>

²⁶ United Nations Command, 'Post-1953': <https://www.unc.mil/History/Post-1953-Evolution-of-UNC/>

нокорейського режиму присутність американського контингенту є перепорою для досягнення об'єднання Корейського півострова (звісно, на умовах комуністичного режиму)²⁷.

Створене у 1978 році Командування об'єднаних сил РК-США перебрало на себе стримування та оборону (виключивши участь ООН) з UNC, який продовжує виконувати функції контролю за виконанням Договору про перемир'я 1953 року за участі переважно американців та невеликої кількості штабних офіцерів країн-учасниць. На даний час Корейські військові сили США (USFK) становлять основу здатності UNC підтримувати міжкорейське перемир'я, а американський генерал є потрійним командувачем USFK, CFC та UNC. Починаючи з 2010-х років деякі з держав учасниць почали відправляти своїх військових для спільних навчань під егідою створеного в 2008 році Багатонаціонального координаційного центру UNC. Проте не існує визначеності стосовно формальних постійних зобов'язань сил країн-партнерів, на яких UNC чи альянс може розраховувати у разі кризи чи війни. Окрім того, КНР та РФ будуть блокувати усі рішення, які стосуватимуться участі сил UNC у разі порушення договору про перемир'я.

Між тим, Китай та Росія відіграють важливу роль у регіональній безпеці на Корейському півострові, і їхні дії та позиції щодо Північної Кореї впливають на розвиток ситуації в регіоні. Росія підтримувала традиційні відносини з Пхеньяном після розпаду СРСР та була учасником шестистороннього формату з денуклеаризації КНДР²⁸. Посилення військово-технічного співробітництва між РФ та КНДР на тлі російсько-української війни серйозно турбує РК, тому що підриває встановлений баланс на Корейському півострові.

Китай є ключовим гравцем у питанні денуклеаризації Північної Кореї, і його підтримка чи тиск можуть суттєво впливати на безпеку регіону. КНР є не тільки підписантом Договору про припинення вогню на Корейському півострові від 27 липня 1953 року, але й уклав з КНДР у 1961 році «Договір про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу», в якому говориться, що «у разі атаки на одну з сторін договору будь-якою країною чи кількома країнами разом, і, отже, втягнення в стан війни, інша сторона договору негайно надасть військову та іншу допомогу будь-якими засобами, якими вона володіє»²⁹. Таким чином, Китай має прямий вплив на ситуацію на Корейському півострові.

Посилення військово-технічного співробітництва між РФ та КНДР на тлі російсько-української війни серйозно турбує РК, тому що підриває встановлений баланс на Корейському півострові.

Із огляду на цю ситуацію Південна Корея намагається вибудувати прагматичні відносини з Пекіном. Стратегічне суперництво між КНР та США ускладнює дотримання Південною Кореєю усталеного статус-кво, заснованого на одночасному прагненні до безпекового союзу зі США та економічному співробітництві з Китаєм.

Відносини між Південною Кореєю та Японією мають важливе значення для безпеки в Східній Азії. Суперечки між цими країнами щодо історичних питань та територіальних диспутів

²⁷ The Asan Institute for Policy Studies, 'How to Understand North Korea's Demand for the Withdrawal of the ROK-U.S. «hostile policy»', January 21, 2022: <https://en.asaninst.org/contents/how-to-understand-north-koreas-demand-for-the-withdrawal-of-rok-u-s-hostile-policy/>

²⁸ Arms Control Association 'The Six-Party Talks at a Glance', January, 2022: <https://www.armscontrol.org/factsheets/6partytalks>

²⁹ News of the Communist Party of China '1961年7月11日 《中朝友好合作互助条约》在北京签订' : <https://web.archive.org/web/20171116010536/http://cpc.people.com.cn/GB/4162/64165/67447/67825/4577963.html>

негативно впливали на їхню співпрацю. США неодноразово виступали фасилітаторами діалогу між Токіо та Сеулом. Так, у серпні 2023 року президент Джозеф Байден провів історичний саміт в Кемп-Девіді з лідерами Південної Кореї та Японії, де було оголошено численні ініціативи для посилення тристороннього партнерства³⁰. Запропоновані заходи включають щорічні зустрічі лідерів для координації стратегії в Індо-Тихоокеанському регіоні, створення гарячої лінії для реагування на кризи та розширення спільних військових навчань. Ця ініціатива має на меті зміцнити співпрацю між США, Японією та Південною Кореєю, що важливо в умовах зростаючої геополітичної нестабільності. Окрім того, Японія та Південна Корея відновили двосторонню співпрацю в рамках Угоди про спільну безпеку військової інформації від 2016 року (GSOMIA)³¹, яка була призупинена в 2019 році через напругу у відносинах між країнами.

Південна Корея є одним із глобальних партнерів НАТО, поряд із Австралією, Японією та Новою Зеландією. Разом вони називаються «А4», або «азійською четвіркою». Індо-Тихоокеанський регіон важливий для НАТО з огляду на те, що події в Азії напряму впливають на євроатлантичний регіон та мають спільні виклики.

БЕЗПЕКОВІ ГАРАНТІЇ.

Згідно з Договором про взаємну оборону 1953 року США-РК Сполучені Штати зобов'язуються захищати Республіку Корея у разі загрози чи збройного нападу на її територію. Подібно до Північноатлантичного договору від 4 квітня 1949 року, де Стаття 5 визначає

принцип колективного захисту: «Сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх; і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону, підтверджене Статтею 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй, надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні»³², Стаття III Договору про взаємну оборону 1953 року США-РК визначає: «Кожна зі Сторін визнає, що збройний напад у Тихоокеанському регіоні на будь-яку із Сторін на територіях, які зараз перебувають під їх відповідним адміністративним контролем, або надалі визнаних однією із сторін як законно переведених під адміністративний контроль іншої, буде небезпечним для її власних миру та безпеки та заявляє, що діятиме протистоячи спільній небезпеці відповідно до своїх конституційних процесів»³³.

США надають військову підтримку РК через розміщення американських військ на її території, міцну об'єднану структуру командування та консультаційні відносини між вищим керівництвом США та РК з питань безпеки. Альянс США-РК є одним із трьох двосторонніх альянсів взаємної оборони, учасником яких є Сполучені Штати в Індо-Тихоокеанському регіоні. Для стримування КНДР альянс США-РК зберігає сильну оборонну позицію, яка включає:

³⁰ The White House, 'The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States', August 18, 2023: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/08/18/the-spirit-of-camp-david-joint-statement-of-japan-the-republic-of-korea-and-the-united-states/>

³¹ 'Agreement between the Government of Japan and the Government of the Republic of Korea on the Protection of Classified Military Information', Seoul, November 23, 2016: <https://www.mofa.go.jp/files/000205833.pdf>

³² 'The North Atlantic Treaty', Washington D.C., April 4, 1949: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=uk

³³ 'Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea'; October 1, 1953: https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/SOFA/H_Mutual%20Defense%20Treaty_1953.pdf

- спільні військові навчання та тренування (проводяться із метою підвищення готовності та координації дій в разі конфлікту);
- продаж військового озброєння та техніки (США підтримують оборонну модернізацію РК) в рамках системи іноземних військових продажів (FMS) та прямих комерційних продажів (DCS);
- технічну допомогу та консультації в галузі оборони та безпеки;
- спільна розробка військових технологій та систем забезпечення безпеки та оборони;
- регулярна оцінка безпекових загроз та спільна розробка стратегій реагування;
- «ядерна парасолька» (розширене стримування).

НАСКІЛЬКИ «СТАТИЧНОЮ» Є МОДЕЛЬ?

Корейська безпекова модель не може бути розглянута як «чиста» або статична, оскільки вона постійно змінюється під впливом різних факторів та геополітичних змін. Модель зазнала значних змін протягом своєї історії:

Перший етап полягав у встановленні тісних військових зв'язків зі США під час Корейської війни (1950–1953 роки) і укладанні Договору про взаємну оборону 1953 року, який передбачає безпекові гарантії. Також США включили РК під свою «ядерну парасольку», розгорнувши тактичну ядерну зброю на Корейському півострові у 1958 році.

Другий етап включав у себе розвиток власних оборонних сил, зокрема армії та розвідувальної служби, щоб збільшити свій внутрішній оборонний потенціал (цьому сприяв економічний розвиток країни та перехід до демократичної моделі управління).

Третій етап відзначається підписанням ряду міжнародних угод та співпрацею із сусідніми країнами, щоб зміцнити регіональну стабільність.

Четвертий етап включає у себе розширення фокусу на нові глобальні виклики, такі як ядерна безпека, кібербезпека, зміна клімату, економічна безпека, охорона здоров'я тощо.

Зміни в безпековій моделі Кореї стали ключовими для забезпечення національної безпеки в змінному геополітичному середовищі та адаптації до нових загроз та викликів.

Зміни в безпековій моделі Кореї стали ключовими для забезпечення національної безпеки в змінному геополітичному середовищі та адаптації до нових загроз та викликів.

Деякі доповнення, які з'явилися в корейській безпековій моделі:

- **Збройна сила та технології:** Південна Корея значно розвинула свою збройну силу та військові технології. Вона виробляє власну військову техніку, включаючи бойові кораблі, бойову авіацію, танки та ракетну техніку. Також розробляється і виробляється власна кібернетична оборона для захисту від кібератак.
- **Надзвукові ракети:** Південна Корея розробила і випробувала надзвукові ракети, що значно посилило її оборонні можливості та здатність стримувати Північну Корею.
- **Співпраця в галузі кібербезпеки:** Відбувається співпраця з іншими країнами і міжнародними організаціями для захисту від кібератак та кіберзагроз.
- **Співпраця з міжнародними партнерами:** Південна Корея активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними партнерами.

рами, такими як Сполучені Штати, НАТО, Японія, Австралія, Індія тощо для зміцнення регіональної та глобальної безпеки.

- *Гуманітарна допомога та реагування на кризи*: Південна Корея стала активним учасником гуманітарної допомоги в разі природних катастроф та глобальних криз, надаючи допомогу іншим країнам.
- *Кібербезпека і кібервійна*: Південна Корея активно розвиває свої здатності до кібербезпеки та кібервійни, включаючи захист від кібератак.

Ці доповнення відображають наслідки зростаючого геополітичного тиску та регіональних викликів, і Південна Корея пристосовує свою безпекову модель для відповіді на ці нові реалії.

МОТИВАЦІЯ ТРЕТІХ СТОРІН.

Рання популярність у Сполучених Штатах Корейської війни як акту опору радянському комуністичному імперіалізму згодом поступилася місцем розчаруванню через великі військові втрати, затягування конфлікту та нездатність отримати переконливу перемогу.

Рання популярність у Сполучених Штатах Корейської війни як акту опору радянському комуністичному імперіалізму згодом поступилася місцем розчаруванню через великі військові втрати.

Адміністрація Гаррі Трумена почала поступово уособлюватись з кривавим конфліктом, який

вівся американськими військами під егідою ООН з червня 1950 року. У 1951 році співвідношення сил на полі бою вирівнялось і жодна зі сторін не могла досягнути переваги. Ніхто з учасників конфлікту не хотів виглядати стороною, яка програла, тому почалося зондування позицій, насамперед, між США та СРСР. Бойові дії тривали, незважаючи на те, що в липні 1951 року почалися переговори про перемир'я. Стратегія Трумена щодо ведення обмеженої війни в Кореї не давала надії на вирішальну перемогу. В американському суспільстві існував запит на закінчення війни. І це стало визначальним для президентської кампанії в США 1952 року. Дуайт Ейзенхауер різко критикував діяльність Гаррі Трумена в Кореї та виступав за припинення війни. Таким чином, розбіжності в політиці щодо Кореї були ключовими для переконливої перемоги Ейзенхауера, який отримав 55% голосів виборців, 39 із 48 штатів і 442 з 531 голосів виборщиків³⁴.

Опитування квітня-травня 1953 року ілюструють настрої тодішнього американського суспільства:

«Якщо нам вдасться досягти перемир'я в Кореї вздовж поточної бойової лінії, ви вважаєте, що ми загалом досягли наших основних цілей у нашій кампанії в Кореї, чи загалом не досягли цих цілей?» — загалом досягли 45%; загалом не досягли — 38%; 17% — не визначився.

«Ви схвалюєте чи не схвалюєте, щоб наш уряд підписав перемир'я для завершення бойових дій в Кореї вздовж поточної бойової лінії?» — схвалюю — 69%; не схвалюю — 20%; не визначився — 11%.

«Чи вважаєте ви, що Сполучені Штати повинні вжити рішучих заходів для спроби завершити війну в Кореї, навіть якщо наші союзники в Об'єднаних Націях відмовляються

³⁴ Robert Barnes, 'Ending the Korean War: Reconsidering the Importance of Eisenhower's Election': <https://ray.yorksj.ac.uk/id/eprint/847/1/RUSI%20Article%20on%20End%20of%20Korean%20War%20Robert%20Barnes.doc>

слідувати за нами?» — так, рішучі заходи — 62%; ні — 31%; не визначився — 7%³⁵.

Президент Дуайт Ейзенхауер, який став президентом у 1953 році, та державний секретар Аллен Даллес вважали продовження Корейської війни несумісним з інтересами національної безпеки США. У січні 1953 року головним пріоритетом Дуайта Ейзенхауера та держсекретаря Аллена Даллеса було знайти спосіб покласти край Корейській війні, але жоден із них не мав чіткої стратегії для досягнення цієї мети, а гучна поїздка Дуайта Ейзенхауера до Кореї в грудні минулого року не дала відповідей. Смерть Йосипа Сталіна пришвидшила готовність усіх сторін конфлікту (включно з Китаєм та КНДР) до припинення воєнних дій та досягнення перемир'я.

**Смерть Йосипа Сталіна
пришвидшила готовність усіх
сторін конфлікту (включно з
Китаєм та КНДР) до припинення
воєнних дій та досягнення
перемир'я.**

Втім, США були серйозно стурбовані протистоянням президента Лі Син Мана заключенню перемир'я, який мріяв про марш на північ та об'єднання Кореї. США пообіцяли президенту Лі Син Ману гарантії безпеки для РК в обмін на згоду про перемир'я (перемовини почалися ще за президентства Гаррі Трумена). Однак сторони зіткнулися з протиріччями, якими мають бути гарантії безпеки: адміністрація президента Гаррі Трумена намагалася залучити країни, які брали участь у війні під егідою ООН, гарантувати майбутню безпеку

РК, але південнокорейський президент Лі Син Ман наполягав на двосторонньому договорі (Гаррі Трумен вважав, що «Заява про великі санкції», підписана 16 країнами-учасницями сил ООН «за нинішніх обставин явно краща з точки зору безпеки РК, ніж двосторонній договір про оборону зі США»)³⁶.

Дуайт Ейзенхауер відхилив договір про взаємну оборону з низки причин. Він побоювався, що такий договір знівелює важливість багатосторонніх зусиль ООН, а також забезпечить юридичну основу комуністичному контролю Північної Кореї. Окрім того, адміністрація Дуайта Ейзенхауера не хотіла заключати такий договір, щоб не втягувати США в зобов'язання, яких би вони хотіли уникнути. Ще за два місяці до підписання договору США пропонували різні форми гарантій безпеки: гарантії згідно з «Заявою про великі санкції»³⁷; угода про велику військову допомогу США; обіцянка провести політичну конференцію для досягнення корейського об'єднання і виводу китайських військ з півострова; підтримку США армії РК.

Президент Лі Син Ман, для якого нічого не могло замінити двосторонній договір про гарантії безпеки, вдався до своєрідного шантажу та звільнив тисячі нерепатрійованих корейських військовополонених, щоб зірвати перемовини про перемир'я (репатріація полонених була головною проблемою та застопорила переговори між сторонами конфлікту). Зрештою, США прийняли рішення про підписання Договору про взаємну оборону як оптимальний засіб гарантування обіцянки президента Лі Син Мана не порушувати перемир'я та інституціоналізувати ієрархічні обмеження щодо своїх південнокорейських союзників.

³⁵ 'Memorandum on Recent Polls on Korea', April, May, 1953: <https://www.eisenhowerlibrary.gov/sites/default/files/research/online-documents/korean-war/public-opinion-1953-06-02.pdf>

³⁶ Office of the Historian 'The Acting Secretary of State to the Embassy in Korea', Washington, May 22, 1953: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v15p1/d545>

³⁷ 'Report to the National Security Council', Washington, June 15, 1953: <https://nsarchive2.gwu.edu/coldwar/documents/episode-5/05.pdf>

ЯК СПРАЦЮВАЛА МОДЕЛЬ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ?

США-РК називають свій альянс «скованим кров'ю у боротьбі за свободу» (*an Alliance Forged in Blood*), оскільки він виник в результаті Корейської війни, у якій загинуло серед інших також понад 36,5 тис. військових США³⁸.

Наступне випробування війною дві країни пройшли у В'єтнамі (1965–1973 роки), куди Південна Корея відправила близько 320 тис. солдатів — значно більше, ніж будь-який інший союзник США — 5 тис. з них загинули. У часи Холодної війни Сеул надсилав військовий та допоміжний персонал як під час обох війн в Іраку (включаючи другий за розмірами контингент союзників у Іраку в 2003–2004 роках після Великої Британії), так і до Афганістану та до різноманітних миротворчих операцій, зазвичай в рамках ООН.

Варто відзначити також дві масштабні кризи, які могли призвести до воєнних дій:

- у 1968 році північнокорейці атакували та захопили військове судно «Пуебло», оснащене новітньою розвідувальною апаратурою. США почали планувати військову операцію, але КНДР пригрозила вбити усіх полонених моряків. Конфлікт розв'язали завдяки переговорам президента Ліндона Джонсона та глави Ради міністрів СРСР Алексея Косигіна;
- у 1994 році США прийняли рішення про перехід до політики примушення відносно ядерної програми Пхеньяна і розглядали завдання ядерних ударів по ядерних об'єктах КНДР. У відповідь Північна Корея пообіцяла стерти з лиця землі Сеул. Конфлікт зупинив експрезидент Джиммі Картер, який приїхав до Пхеньяна та домовився про заморожування ядерної програми.

Окрім того, американсько-південнокорейський альянс за свою історію подолав низку криз мирного часу:

- США допомогли РК справитися із внутрішньою нестабільністю та комуністичним заволодінням в 1960–1970-х роках та встановити демократію (в 1960-х роках США стикнулися з дилемою, в якій змушені були підтримувати автократичний уряд Пак Чжон Хі — батька «корейського економічного дива»). І хоча Вашингтон не бажав перетворення РК на диктатуру, підтримував його задля стабільності та економічної життєздатності країни, так як був зацікавлений у економічному зростанні РК. З цієї причини США не нав'язували демократію, а натомість підтримували інститути громадянського суспільства, які пізніше стали рушієм демократичного руху. Щоправда, південнокорейські активісти довго нагадували США про підтримку авторитарних лідерів в інтересах безпеки над демократією);
- після розпаду СРСР та закінчення Холодної війни США перемістили свій фокус уваги на інші регіони, що поставило під сумнів актуальність альянсу (після розпаду СРСР існували припущення, що КНДР без його підтримки довго не протримається, також зникла загроза поширення комунізму та почалися зміни в міжнародній системі — приклад об'єднання Німеччини розглядався і як майбутній шлях двох Кореї). Утім, у кінці 1990-х Північна Корея отримала ядерні технології і почала працювати над розвитком ядерної програми, що принесло нові виклики для альянсу;
- XXI століття пов'язане з пошуком рішення проблеми ядерної програми КНДР, на які альянс відповів дипломатичними (багаторазові переговори про мирне рішення північнокорейської ядерної проблеми), економічними (жорсткі санкції) та військовими заходами (концепція відплати для стримування північнокорейської ядерної атаки).

³⁸ Statista, 'Number of military fatalities in all major wars involving the United States from 1775 to 2023': <https://www.statista.com/statistics/1009819/total-us-military-fatalities-in-american-wars-1775-present/>

XXI століття пов'язане з пошуком рішення проблеми ядерної програми КНДР, на які альянс відповів дипломатичними, економічними та військовими заходами.

Проте на сьогоднішній день існує низка нових викликів для американсько-південнокорейського альянсу, які турбують РК:

- невизначеність стосовно зобов'язань США у сфері безпеки при можливій зміні політичного лідерства в Сполучених Штатах (президентство Дональда Трампа стало викликом для альянсу та приводом для занепокоєння через зміни в американській зовнішній політиці);
- занепокоєння щодо готовності США реагувати на загрози Південній Кореї у разі потенційної ядерної атаки на самі Сполучені Штати. У РК існують побоювання, у випадку застосування ядерної зброї з боку КНДР проти них, як саме і чи в достатній мірі відреагують США, зіткнувшись з ризиком удару у відповідь по своїй власній території, і чи не стане це аргументом для США обмежити свою участь у конфлікті (з цієї причини в Південній Кореї зростає підтримка розробки власної ядерної зброї);
- можливості одночасних внутрішньорегіональних криз у контексті протистояння двох сильних ядерних суперників — США та Китаю. Це може обмежити американську підтримку на Корейському півострові та поставити Південну Корею у складний геополітичний контекст;
- стурбованість посиленням співпраці РФ-КНДР та РФ-КНР, а також формуванням

трикутника КНР-РФ-КНДР, що підриває статус-кво в регіоні та збільшує загрози для її безпеки.

ЯДЕРНА ЗБРОЯ.

Із 1958 року по 1991 рік США розміщували свою тактичну ядерну зброю на території РК. Президент Джордж Буш-старший вивів її в рамках Стратегічного договору про обмеження зброї (*Strategic Arms Reduction Treaty, START*)³⁹, який включав зниження і виведення тактичної ядерної зброї поза межами США, включно з Південною Кореєю. У 1970-х роках Південна Корея розпочала програму створення ядерної зброї, але припинила її через тиск із боку Сполучених Штатів. Після цього публічна дискусія про отримання ядерної зброї стала політичним табу.

Останніми роками в Сеулі посилились дискусії стосовно повернення тактичної ядерної зброї США у відповідь на посилення ядерних загроз із боку Північної Кореї.

Однак останніми роками в РК посилились дискусії стосовно повернення тактичної ядерної зброї США у відповідь на посилення ядерних загроз із боку Північної Кореї. Окрім того, всередині країни зростають заклики до розвитку власного ядерного потенціалу. Згідно з опитуванням, проведеним у 2022 році, 71% громадян виступає за розробку власної ядерної зброї, в той час як 56% підтримують розгортання ядерної зброї США. Коли запропонували вибрати між двома варіантами, за незалежний арсенал виступають 56%, американське розгортання — 9%. Водночас 24% вважають, що у РК не повинно бути ядерної зброї⁴⁰.

³⁹ U.S. Department of State 'Strategic Arms Reduction Treaties, 1991 and 1993': <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/pcw/104210.htm>

⁴⁰ 'Thinking Nuclear: South Korean Attitudes on Nuclear Weapons', February, 2022: <https://globalaffairs.org/sites/default/files/2022-02/Korea%20Nuclear%20Report%20PDF.pdf>

Щоб заспокоїти суспільні настрої, президенти Джоозеф Байден та Юн Сук Йоль у квітні 2023 прийняли «Вашингтонську декларацію», яка покликана посилити розширене стримування і реагування на зростання ядерних загроз КНДР.

Декларація включає підтвердження наявних зобов'язань Південної Кореї відповідно до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї та двосторонніх договорів⁴¹ притримуватися статусу неядерної держави. Натомість США зобов'язались консультиватися з Південною Кореєю з приводу будь-якого можливого використання ядерної зброї на Корейському півострові (це особливе запевнення для Сеула, тому що не існує офіційної юридичної вимоги до США консультиватися з союзниками перед використанням ядерної зброї з метою власного захисту). Сторони створили нову Консультативну групу з ядерних питань (NCG) для обговорення «ядерного і стратегічного планування» з особливим наголосом на спільному плануванні підтримки ядерних операцій США за допомогою звичайних можливостей Південної Кореї, а також розгортання на регулярній основі стратегічних активів США на Корейському півострові.

Також Декларація передбачає нові типи інтеграції сил США та РК в контексті альянсу — «тісно зв'язати можливості і діяльність з планування нового стратегічного командування РК та Командування об'єднаних сил США-РК». Воно покликане знизити вірогідність ненавмисної ескалації через відсутність узгоджених дій під час виникнення загрози⁴².

ПОРІВНЯННЯ АРМІЙ.

На момент перемир'я Північна та Південна Корея були майже повністю зруйновані килимови-

ми бомбардуваннями. З огляду на географічні умови, північна частина Корейського півострова традиційно була більш промислово розвинутою — під час окупації японці розвивали там заводи та залізничну інфраструктуру, тоді як південна частина — аграрною. Завдяки допомозі СРСР, КНР, інших країн соціалістичного табору та плануванню економіки, КНДР змогла відновитися швидше, ніж РК. До 1980-х років Північна Корея мала економічну та технологічну перевагу над Південною, що відбивалось на військовому балансі між двома країнами. Північна Корея розпочала розвивати свій ВПК із великим акцентом на зовнішній допомозі, особливо від СРСР та Китаю, яка включала виробництво озброєння та надання військових технологій.

У Південній Кореї реформи розпочалися лише в 1970-х роках при Пак Чжон Хі. В цей період відбувається скорочення військової присутності США (зменшення військового контингенту США та розмови про його повне виведення згідно з доктриною Ніксона), що підштовхнуло РК до необхідності розвивати власний військово-промисловий комплекс.

У 1970-ті роки відбувається скорочення військової присутності США, що підштовхнуло Сеул до необхідності розвивати власний військово-промисловий комплекс.

Оскільки Південна Корея не мала промислової структури, сприятливої для оборонної промисловості, її ранні зусилля сконцентрувалися на виробництві боєприпасів та легкої зброї, такої як гвинтівки та легкі кулемети, з використанням технічних даних США та ліцензійних

⁴¹ U.S. Department of State 'U.S.-Republic of Korea (R.O.K.) Agreement for Peaceful Nuclear Cooperation': <https://www.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-international-security-and-nonproliferation/u-s-republic-of-korea-r-o-k-agreement-for-peaceful-nuclear-cooperation/>

⁴² The White House, 'Washington Declaration', April 26, 2023: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/04/26/washington-declaration-2/>

	КЛАСИФІКАЦІЯ	ПІВДЕННА КОРЕЯ		ПІВНІЧНА КОРЕЯ	
		IJSS	Міністерство оборони РК	IJSS	Міністерство оборони РК
 АРМІЯ	ТЕХНІКА				
	броньовані бойові машини	2614	2300	4060	4300
	броньовані транспортні засоби	2956	2800	2532	2500
	артилерія	4853	5800	6000	8600
	багатопускові реактивні системи пускові установки для ракет земля-земля	214 30	200 60	5100 100	5500 100
 ФЛОТ	ТЕХНІКА				
	бойові надводні кораблі	144	100	385	430
	кораблі амфібії	9	10	267	250
	кораблі для мінної боротьби	10	10	24	20
	логістичні та підтримуючі судна підводні човни	7 22	20 10	23 73	40 70
 ПОВІТРЯНІ СИЛИ	ТЕХНІКА				
	бойові літаки	590	410	545	810
	транспортні літаки	38	50	217	340
	розвідувальні і спостережні літаки	38	70	30	30
	пускові установки для ракет земля-повітря гелікоптери (армія/флот/повітряні сили)	206 693	206 680	350 286	350 290

Порівняльна таблиця військових можливостей Південної та Північної Кореї: (дані згідно з IJSS та Міністерства оборони РК з невеликою похибкою)⁴³

угод для виробництва. Проте починаючи з 1974 року, Південна Корея розпочала масштабну та системну оборонну індустріалізацію. Задля цього був прийнятий Спеціальний Закон про сприяння розвитку оборонної промисловості, який забезпечив юридичну основу для розвитку оборонної промисловості та надавав різні пільги, такі як фінансові угоди, податкові пільги, концесії на земельні ділянки та іншу адміністративну підтримку.

Із метою залучення фінансових ресурсів для розвитку важкої хімічної промисловості був створений Національний Інвестиційний Фонд, який пізніше був перетворений у Фонд Промислового Розвитку Оборони (DIPF) для спря-

мування фінансових ресурсів у сферу оборонної промисловості. Як результат цієї політики, до середини 1980-х років РК змогла задовольнити більшість своїх потреб у конвенційній зброї. За цих обставин Південна Корея розпочала активний пошук нових стратегій, структур та зброї, спрямованих на досягнення більшої ефективності та сучасності в армійському секторі. Вона активно інформатизувала свій військовий сектор, почала активно закуповувати сучасну зброю, а також акцентувала увагу на розробці майбутньоорієнтованих оборонних можливостей.

План «Оборонної реформи 2020» передбачав значний розвиток Військово-промислового

⁴³ Chung Min Lee, Kathryn Botto, 'Korea Net Assessment: Politicized Security and Unchanging Strategic Realities', March 18, 2020: https://carnegieendowment.org/files/Korea_Net_Assesment_2020.pdf

комплексу (ВПК) Південної Кореї та активне придбання сучасної зброї та обладнання для поліпшення військових можливостей. План орієнтувався на придбання безпілотників для розвідки, танків наступного покоління та бойових машин піхоти, поліпшені системи вогню та спрощену командну структуру⁴⁴.

Традиційні військові можливості Північної Кореї стагнували з 1990 року після розпаду СРСР та проблем в управлінні країни, але вона все ще переважає Південну з точки зору розміру своїх військових сил. Кількісна перевага військових поступається якості південнокорейської армії. Основні зразки північнокорейського озброєння виготовлені у період із 1950 по 1970 роки чи модернізовані з радянських та китайських зразків того часу, тоді як РК більшу частину військової техніки оновила та модернізувала згідно з новими технологіями. З 2006 року Північна Корея перебуває під санкціями та міжнародною ізоляцією через свою ядерну програму. Це ускладнило розвиток її ВПК. Однак навіть будучи ізольованою країною з обмеженим доступом до світових ресурсів та технологій через санкції та міжнародну ізоляцію, Північна Корея знаходить шляхи для здобуття технологій (через шпигунство, крадіжки тощо) для виробництва зброї, а також для розвитку своєї ракетної та ядерної програми, або намагається вдосконалювати існуючі технології та розробляти нові рішення власними силами.

Розробка ядерних боєголовок та складних балістичних ракет КНДР впливає на військовий баланс на Корейському півострові. Згідно з даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень миру (SIPRI) на 2023 рік Пхеньян має близько 30 боєголовок та роз-

щеплюваного матеріалу на 50–70 боєголовок, що перевищує можливості 2022 року⁴⁵. Одна з причин, чому КНДР зробила акцент на ядерній зброї і балістичних ракетах великої дальності викликана зростанням якісної переваги звичайних сил РК.

За останні 15 років Сеул провів масштабні реформи для укріплення глобальної конкурентоздатності своєї оборонної промисловості, інвестуючи більше ресурсів в дослідження і розробки, пов'язані з обороною.

Південна Корея витрачає близько 2,7% свого ВВП на оборону, ставши 9-м найбільшим оборонним витрачальником у світі. У серпні 2023 року було оголошено, що оборонний бюджет на 2024 рік становитиме близько 45 млрд доларів США, зі зростанням на 4,5% порівняно з попереднім роком⁴⁶. Для порівняння: військовий бюджет РК у 2023 році становив 42,1 млрд доларів США, а КНДР — 4,5 млрд доларів США⁴⁷. Південна Корея є важливим покупцем американської зброї, і її власна оборонна промисловість є досить розвиненою. Країна також є одним із найбільших експортерів зброї у світі (9 місце за результатами 2022 року)⁴⁸.

За останні 15 років Сеул провів масштабні реформи для укріплення глобальної конкурентоздатності своєї оборонної промисловості, інвестуючи більше ресурсів в дослідження і розробки, пов'язані з обороною. Також пів-

⁴⁴ Chung-in Moon, Jin-Young Lee 'The Revolution in Military Affairs and the Defence Industry in South Korea', Security Challenges, Vol.4, No.4 (Summer 2008), pp.117–134 (18 pages): <https://www.jstor.org/stable/26459813>

⁴⁵ SIPRI Yearbook 2023, 'World nuclear forces,' 2023: <https://www.sipri.org/yearbook/2023/07#:~:text=At%20the%20start%20of%202023,to%20be%20potentially%20operationally%20available.>

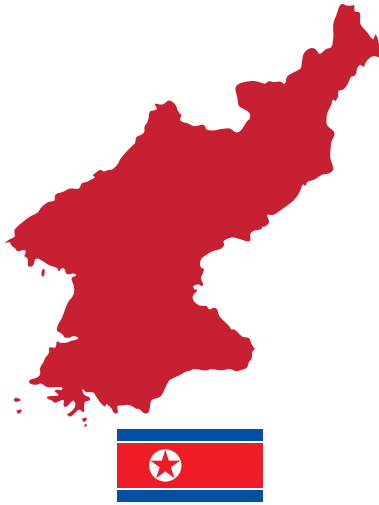
⁴⁶ Congressional Research Service, 'U.S.-South Korea Alliance: Issues for Congress', September 12, 2023: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11388>

⁴⁷ Global Firepower, 'Comparison of North Korea and South Korea Military Strengths (2023)', 2023: <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.php?country1=north-korea&country2=south-korea>

⁴⁸ SIPRI, 'Trends in International Arms Transfers, 2022', March, 2023: <https://www.sipri.org/publications/2023/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2022>

ПІВНІЧНА КОРЕЯ

25 955 138

Загальна кількість населення

9 343 850

Загальна доступна військова робоча сила

5 242 938

Придатні до військової служби

415 282

Населення, яке досягає військового віку щорічно

2 000 000

Загальний військовий персонал

1 200 000

Активний персонал

600 000

Персонал резерву

200 000

Воєнізовані формування

110 000

Військово-повітряні сили

850 000

Військові сили

60 000

Військово-морські сили

ПІВДЕННА КОРЕЯ

51 844 834

25 922 417

21 256 382

414 759

1 130 000

555 000

500 000

75 000

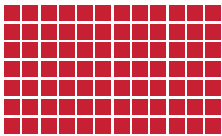
65 000

420 000

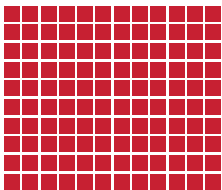
70 000

Період служби

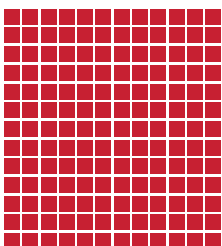
У Північній Кореї діє обов'язкова військова служба:

7 років для жінок

10 років для чоловіків

13 років для військових спеціалізованих підрозділів

Призовний вік від 17 до 20 років

Період служби

В південнокорейській армії та морській піхоті становить:

21 місяць

у військово-морському флоті

23 місяці

у військово-повітряних силах

24 місяці

Призовний вік з 18 до 35 років

деннокорейські оборонні компанії працюють над розширенням своїх експортних ринків.

Проте Пхеньян має досі кількісну перевагу у звичайному озброєнні, а значна частина військових активів розгорнута поблизу демілітаризованої зони в 50 км від Сеула, і це створює значний тиск на РК. Після раптового нападу ХАМАС із території Гази на Ізраїль 7 жовтня 2023 року в Південній Кореї розглядають ризик подібної ситуації та планують розробити комплексний механізм реагування.

МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ РЕСУРС⁴⁹.

В обох країнах обов'язкова військова служба в армії. Період служби в південнокорейській армії та морській піхоті становить 21 місяць, військово-морському флоту — 23 місяці, у військово-повітряних силах — 24 місяці. Призовний вік із 18 до 35 років.

У Північній Кореї діє обов'язкова військова служба від 17 до 20 років, для жінок термін 7 років, для чоловіків термін військової служби — 10 років. Військові спеціалізованих підрозділів служать 13 років.

ОЦІНКИ В УКРАЇНІ.

Корейська безпекова модель негативно сприймається в українському суспільстві, насамперед тому, що асоціюється з територіальними поступками РФ або ж, щонайменше, із заморожуванням конфлікту, що в українській

ситуації буде зробити досить складно. Згідно з опитуванням КМІС у жовтні 2023 року, 80% опитаних українців не сприймають жодних територіальних поступок заради миру, незалежно від того, як довго триватиме війна або які інші загрози можуть виникнути. Щоправда, частка тих, хто готовий до територіальних поступок задля миру та збереження незалежності України, від травня 2023 року збільшилась з 10% до 14%⁵⁰.

Представники української влади також підкреслюють неприйнятність корейського сценарію. Президент Володимир Зеленський⁵¹ неодноразово зазначав, що Україна не піде на заморожування конфлікту. Окрім того, Верховна Рада прийняла Постанову, яка закріплює законодавчо, що будь-які територіальні поступки заради припинення війни є недопустимими⁵².

Переважна більшість експертів сходяться на думці, що південнокорейська модель не може бути застосована в Україні, тому що безпекова ситуація в Україні суттєво відрізняється від тієї, що була і є на Корейському півострові, зокрема:

- У разі завершення війни неповним звільненням територій, частина з них залишиться окупованими РФ — це не буде розділенням країни, як у випадку з РК та КНДР відбулось по 38 паралелі;
- Формальне заморожування війни в Україні не гарантує тривалого миру, тому що Росія налаштована на руйнування української державності і може відновити воєнні дії у будь-який час. Спроба заморозити війну вже була зроблена з 2014 року до 2022 року,

⁴⁹ Global Firepower, 'Comparison of North Korea and South Korea Military Strengths (2023)', 2023: <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.php?country1=north-korea&country2=south-korea>

⁵⁰ КМІС, 'Динаміка готовності до територіальних поступок для якнайшвидшого завершення війни: результати телефонного опитування, проведеного 29 вересня-9 жовтня 2023 року': <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1301&page=1>

⁵¹ Interfax-Україна, 'Зеленський: Україна ніколи не погодиться на заморожування конфлікту', Червень 28, 2023: <https://interfax.com.ua/news/general/919551.html>

⁵² Офіційний веб-портал парламенту України. 'Верховна Рада України прийняла Постанову, якою виключає будь-які територіальні поступки заради припинення війни', Серпень 23, 2023: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/240357.html>

але натомість призвела до повномасштабного вторгнення і геноцидної війни;

- Наша безпекова ситуація суттєво відрізняється від корейської: на боці РК воювали американські військові та міжнародний контингент під прапором ООН, у випадку з Україною США та НАТО намагаються уникнути прямого військового зіткнення з Росією, а лише надають військово-технічну та фінансово-економічну допомогу;
- Військовий потенціал РФ значно більший, ніж у Північної Кореї.

були надані в рамках двостороннього Договору 1953 року. Також навіть не обговорюється питання щодо можливого розміщення американських військових баз на території України та розміщення елементів американської тактичної ядерної зброї на території України, як це було в «корейському сценарії».

Американські чиновники готові запропонувати двосторонні безпекові зобов'язання США для України, але не гарантії (як у випадку з Південною Кореєю).

ОЦІНКИ В США, ІНШИХ КРАЇНАХ.

В американських політичних та експертних колах «корейський сценарій» — заморожування конфлікту та припинення бойових дій, коли жодна сторона не визнається переможцем та не погоджується з закінченням війни — дискутується як один із можливих та навіть найбільш оптимальних варіантів закінчення російсько-української війни. Цей сценарій допускається з огляду на те, що ні Київ, ні Москва не готові визнати поразку, що створює ризик перетворення війни на довготривалий виснажливий конфлікт; страх ядерної ескалації з Росією чи її неконтрольованого краху з подальшою втратою контролю над ядерною зброєю. Паралельно з цим американські чиновники готові запропонувати двосторонні безпекові зобов'язання США для України, зафіксовані у відповідній майбутній двосторонній Угоді, спрямовані на довготривалу підтримку України у протистоянні з РФ. Водночас, варто наголосити, що безпекові зобов'язання, які наразі обговорюються між Києвом та Вашингтоном не мають нічого спільного з безпековими гарантіями, які

НАТО та західні партнери неодноразово підкреслювали про неприйнятність заморожування конфлікту та підтримку України у відновленні її суверенітету в кордонах 1991 року. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг також зазначав про відповідальність НАТО за зниження ризиків заморожування ситуації на полі бою, а також створення більш сильних переговорних позицій України⁵³.

ОЦІНКИ В РОСІЇ.

Після провалу бліцкригу Кремль веде цілеспрямований дипломатичний, військовий, інформаційний тиск на Україну з «примусу до миру». Втім, Владімір Путін та Сергій Лавров неодноразово заявляли, що Росія готова до «серйозного діалогу з урегулювання в Україні», якщо «Київ виконає озвучені раніше вимоги» та буде враховувати «нові територіальні реалії»⁵⁴. Таким чином, російська сторона вимагає визнання окупованих українських територій за Росією як передумову для переговорів (у випадку з Північною та Півден-

⁵³ Радіо Свобода, 'Хотіли би бачити Україну, яка здатна відкинути солдатів Путіна'. Ексклюзив із генсекретарем НАТО, Квітень 4, 2023: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-nato-stoltenberg-kontrnastup/32348361.html>

⁵⁴ The Moscow Times, 'Цивілізовані способи забезпечити безпеку неможливі'. Путин об'яснив війну в Україні угрозой розширення НАТО, Октябрь 11, 2023: <https://www.moscowtimes.ru/2023/10/11/tsivilizovannie-sposobi-obespechit-bezopasnost-nevozmozhni-putin-obyasnil-voynu-v-ukraine-ugrozoi-rasshireniya-nato-a109664>

ною Кореєю немає окупації чужих територій іншою державою, а існує дві держави, уряди яких проголосили себе єдиною легітимною владою та претендують на роль верховної влади на всьому Корейському півострові).

У цій частині «корейський сценарій» не збігається з інтересами РФ. За словами заступника глави Ради безпеки РФ Дмитрія Мєдведева, реалізація корейського сценарію неможлива, тому що «республіки Донбасу існують не в якості самостійних держав, а в якості суб'єктів Росії»⁵⁵. Більше того, російська влада не приховує, що націлена на руйнування державності та отримання контролю над усією територією України, тому будь-які домовленості про стійке перемир'я та збереження статусу-кво не в інтересах РФ. Проте тимчасове заморожування

конфлікту на поточній лінії фронту найімовірніше цілком задовільнило би РФ. Це дало б їй змогу відновити військовий потенціал, дочекатися послаблення підтримки України з боку західних партнерів (вибори в США та можливий прихід до влади Дональда Трампа, політичні зміни в інших західних країнах) та підготуватися до нових воєнних дій.

ПЛЮСИ І МІНУСИ.

ПЕРЕВАГИ

- + Досягнення тривалого миру на Корейському півострові
- + Припинення воєнних дій зупинило загибель військових та цивільних
- + Перемир'я дозволило уникнути виходу конфлікту за межі Корейського півострова та зіткнення великих гравців
- + Південна Корея з допомогою США змогла відбудувати країну, досягнути високого економічного та технологічного розвитку

НЕДОЛІКИ

- Сторони так і не змогли домовитись про підписання мирної угоди
- Північ та Південь продовжують бути вороже налаштованими один проти одного
- Недовіра між сторонами підштовхує до посилення військових спроможностей
- Постійні військові видатки на зміцнення власної оборони та утримання американського контингенту
- Розвиток ядерної програми з боку КНДР призводить до зростання напруги не тільки на Корейському півострові, але й у регіоні Східної Азії загалом
- Залученість зовнішніх акторів до вирішення конфлікту та їх власні геополітичні інтереси не сприяють розв'язанню корейської проблеми

⁵⁵ LENTA.RU, 'Мєдведев порассуждал о разделе Украины по сценарию Кореи', Февраль 7, 2023: <https://m.lenta.ru/news/2023/02/07/koreya/amp/>

РЕЗЮМЕ-ВИСНОВОК.

Корейський варіант закінчення війни передбачає заморожування конфлікту та збереження за Росією контролю над частиною українських територій. Такий сценарій дозволить РФ зберегти важелі військового та політичного впливу не тільки на Україну, але й Захід загалом: нав'язувати свої умови завершення війни проти України; відновити військові дії в будь-який час або шантажувати відновленням воєнних дій проти України; а також підтвердити переконання Росії у нездатності Заходу протистояти російським викликам, що стане своєрідним сигналом для посилення деструктивних дій проти держав ЄС та НАТО.

Із стратегічної точки зору ризик полягає в тому, що цей сценарій не принесе стійкого і гарантованого миру, а тимчасове заморожування війни. Якщо буде зберігатись небезпека відновлення війни або порушення режиму перемир'я (лінія фронту в Україні становить тисячі кілометрів і важко відслідковувати режим припинення вогню; також не зрозуміло, хто візьме на себе цю функцію: у Кореї контингент під егідою ООН брав участь у воєнних діях і перейняв на себе цю функцію після підписання Договору про перемир'я), навряд чи відбудеться швидко та повноцінне економічне відновлення України.

Із стратегічної точки зору ризик полягає в тому, що корейський сценарій не принесе стійкого і гарантованого миру в Україну, а лише тимчасове заморожування війни.

Позитивним моментом у цьому сценарії є припинення активних воєнних дій; збереження життя військових та цивільних; створення підґрунтя для відновлення країни та її економіки. Однак існує велика імовірність, що українське суспільство сприйме заморожування конфлікту на певній лінії бойових дій, як територіальні поступки Росії. Це може призвести до внутрішньої політичної кризи. Окрім того, в Україні відсутня довіра до домовленостей з РФ, як показує досвід, перемир'я з РФ не гарантує стійкого та стабільного миру.

Щодо запозичення безпосередньо корейської моделі гарантій безпеки для України з боку США, то наразі немає підстав вважати, що вона може бути реалізована у повній мірі. Корейська безпекова модель була сформована як відповідь на ті виклики, які виникли на Корейському півострові понад 70 років тому, хоча і змінювалась відповідно до геополітичної ситуації. Головною запорукою збереження статус-кво є не тільки економічна та технологічна перевага Південної Кореї над Північною та відносний військовий паритет звичайного озброєння і військових сил двох країн, але й Договір про взаємну оборону з США 1953 року з реальними безпековими гарантіями (а не безпековими зобов'язаннями, які обговорюються наразі між Києвом та Вашингтоном), перебування американського військового контингенту на території РК, об'єднане командування та американська «ядерна парасолька». Між РФ (найбільшою ядерною державою у світі) та Україною існує велика асиметрія у військовому, економічному та людському потенціалі, а США не готові ввести свій контингент на територію України, як і розгорнути свої стратегічні активи.

ІЗРАЇЛЬСЬКА БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ

ПЕРЕДІСТОРІЯ І ОПИС МОДЕЛІ⁵⁶.

Відлік історії безпекової моделі можна почати фактично з моменту визнання незалежного Ізраїлю. Сполучені Штати Америки були першою країною світу, яка визнала в 1948 році нову державу. При цьому варто зазначити, що осердям ізраїльської безпекової моделі є покладання насамперед на власну армію. Підтримка США у цьому сенсі дорогоцінний ресурс, однак Тель-Авів вважає стратегічно важливим, аби Ізраїль у питаннях безпеки не покладався лише на зовнішні сили.

Підтримка США — дорогоцінний ресурс, однак Тель-Авів вважає стратегічно важливим, аби Ізраїль у питаннях безпеки не покладався лише на зовнішні сили.

Вперше ізраїльська безпекова стратегія була сформульована в часи прем'єр-міністра Давида Бен-Гуріона (зокрема, в рамках урядового рішення щодо національної оборонної політики 1953 року). Вона ґрунтувалася на п'яти принципах: якісна перевага в конвенційному озброєнні; образ ядерного стримування; особливі відносини з надпотугами (Франція, США); технологічна і економічна перевага; національна стійкість, частково заснована на єврейській імміграції і зв'язках із єврейським народом у діаспорі⁵⁷. Фундаментальні підходи для стратегічного реагування часів Бен-Гуріона: 1) перенесення боротьби на ворожі землі і 2) досягнення військових рішень у найкоротші строки через економічні труднощі, пов'язані з розгортанням масштабних резервних сил у тривалій воєнній кампанії, а також через складнощі, пов'язані зі збереженням легітимності в очах міжнародної спільноти щодо тривалого використання військової сили⁵⁸.

Оточеному вороже налаштованими арабськими країнами, Ізраїлю доводиться постійно

⁵⁶ Із повним переліком запитань можна ознайомитися наприкінці цього документа в Додатку №1.

⁵⁷ Shay Shabtai, 'Israel's National Security Concept: New Basic Terms in the Military-Security Sphere' (Strategic Assessment, Vol. 13, No.2, August 2010): [https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/\(FILE\)1283413333.pdf](https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/(FILE)1283413333.pdf)

⁵⁸ Gadi Eisenkot, Gabi Siboni, 'Guidelines for Israel's National Security Strategy', The Washington Institute, October 2, 2019: <https://www.washingtoninstitute.org/media/5731?disposition=inline>

дбати про посилення спроможності власних збройних сил. Лише деякі з воєнних кампаній за участі Ізраїлю: Палестинська війна (1947-1949 роки); Суецька криза (1956 рік); Шестиденна війна (1967 рік); Війна на виснаження (1973 рік); Війна Судного дня (1973 рік) та ін.

Водночас країна мала протидіяти насильницьким актам, які здійснювалися озброєними організаціями, що діяли за підтримки арабських держав (також Ірану). Цей тип ізраїльської боротьби відомий як звичайна, або рутинна безпека — її ще називають «Кампанією між війнами» (*Campaign between the Wars*)⁵⁹. У 2015 році Сили оборони Ізраїлю опублікували свою стратегію саме під такою назвою.

Тель-Авів змушений покладатися винятково на власні збройні сили (при високому рівні допомоги з боку союзника, що володіє значними ресурсами). Із 1987 року Ізраїль входить до переліку країн, які є основними союзниками США поза НАТО (*US Major Non-NATO Ally*)⁶⁰. Цей статус передбачає низку переваг для партнерів у безпековій сфері, хоча у випадку з Ізраїлем він носить радше символічний характер: основні параметри допомоги Ізраїлю відбуваються не обов'язково завдяки статусу MNNA.

Із 2008 року США взяли на себе зобов'язання, включене в американське законодавство, забезпечувати *Якісну військову перевагу* Ізраїлю над військовими загрозами (*Qualitative Military Edge, QME* — відповідно до 22 U.S. Code § 2776 — *Reports and certifications to Congress on military*

exports). Термін QME передбачає «*здатність протистояти й завдати поразку будь-якій серйозній конвенційній військовій загрозі з боку будь-якої окремої держави чи можливої коаліції держав чи недержавних акторів*»⁶¹.

За всі роки незалежності Ізраїль отримав допомоги на загальну суму в 158 млрд доларів⁶² — кошти спрямовувалися на вирішення складних безпекових загроз, посилення взаємосумісності з допомогою спільних навчань, досягнення Тель-Авівом *Якісної військової переваги*⁶³. До російського вторгнення в Україну Ізраїль був найбільшим отримувачем військової допомоги Вашингтона.

За всі роки незалежності Ізраїль отримав допомоги на загальну суму в 158 млрд доларів. До російського вторгнення в Україну Тель-Авів був найбільшим отримувачем військової допомоги Вашингтона.

Ізраїль, найпевніше, має ядерну зброю, тоді як Україна давно від неї відмовилася⁶⁴. При цьому Тель-Авів вдається до широкого спектру дій (як військового, так і невійськового характеру), аби стати на заваді розробці ядерної зброї ворогами.

⁵⁹ Amr Yosse, 'ISRAEL'S CAMPAIGN BETWEEN THE WARS: LESSONS FOR THE UNITED STATES?', (Modern War Institute, 2021): <https://mwi.westpoint.edu/israels-campaign-between-the-wars-lessons-for-the-united-states/>

⁶⁰ Наразі статус MNNA має 18 країн світу: Аргентина, Австралія, Бахрейн, Бразилія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Катар, Колумбія, Кувейт, Мороко, Нова Зеландія, Пакистан, Південна Корея, Таїланд, Туніс, Філіппіни, Японія; Тайвань розглядається також як MNNA без офіційного визначення як такого.

⁶¹ 22 U.S. Code § 2776 — Reports and certifications to Congress on military exports: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2776>

⁶² Congressional Research Service, 'U.S. Foreign Aid to Israel', March 1, 2023: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RL33222.pdf>

⁶³ U.S. Department of State, 'U.S. Security Cooperation with Israel,' July 30, 2021: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-israel/>

⁶⁴ Yair Evron, 'Opaque proliferation: The Israeli case', Journal of Strategic Studies, 2008: <https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/01402399008437418?scroll=top&needAccess=true>

ПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ.

«Ми казали, що у війні з арабськими арміями в нас є секретна зброя — в нас немає альтернативи. Ми повинні виграти, тому що нам нікуди втікати, крім моря», — цитата колишньої прем'єрки Ізраїлю Голди Мейр⁶⁵. Ця думка у значній мірі віддзеркалює причини політичної підтримки наявної безпекової моделі країни — в Ізраїлю немає іншого вибору, як посилювати свою армію різними способами, оскільки зовнішні загрози носять здебільшого екзистенційний характер. У цьому сенсі думка Мейр співзвучна з неформальним підходом України до ведення визвольної боротьби проти російського агресора: «Якщо Україна припинить війну, то Україна просто не буде. Якщо Росія припинить війну, то більше не буде війни».

Серед політичних кіл Ізраїлю існує повна підтримка правильності обраного курсу на посилення власних збройних сил — пошуки способів, які б робили Сили оборони Ізраїлю технічно і операційно потужнішими порівняно з переважаючими кількісно силами ворогів. Менша за чисельністю вояків армія Ізраїлю змушена шукати асиметричні способи протидії зовнішнім загрозам. Дискусії в Ізраїлю з питань безпеки і оборони можуть стосуватися окремих акцентів нестратегічного характеру (наприклад, які категорії громадян можуть чи не мають права на звільнення від обов'язкової строкової служби). У дебатах може йтися про політичну відповідальність за прорахунки в посиленні обороноздатності. Проте поза дискусіями залишаються базові питання, що стосуються оборони держави: Ізраїль монолітний у підтримці армії, розвитку союзницьких відносин зі США, у пріоритеті національних інтересів над міжнародним пра-

вом тощо. Це не означає, що між США і Ізраїлем існує стале взаєморозуміння: відносини двох країн неодноразово затьмарювалися гострими дискусіями з різних питань (іранська ядерна програма, погляд на Палестинську державність тощо). Проте характерно, що ці дискусії не позначаються на стратегічній співпраці в безпековій і оборонній сфері.

СУСПІЛЬНА ПІДТРИМКА.

В Ізраїлю існує сталий і міцний консенсус щодо усвідомлення ролі громадян країни в захисті, готовності до воєнних дій для виживання і розвитку держави. Покладання на власні сили, на свою армію стало частиною суспільно-політичної культури Ізраїлю. США сприймалися і сприймаються як ключовий союзник, важливий для досягнення військової переваги в регіоні.

Армія оборони Ізраїлю, яка є основою безпекової моделі країни, користується високим рівнем підтримки серед громадян країни. Так, 80% респондентів добре або відмінно оцінюють операційну спроможність збройних сил держави⁶⁶. Водночас останніми роками спостерігалось зростання частки громадян, котрі виступали проти обов'язкової строкової служби в Ізраїлю (у 2021 році 47% прагнули скасування призову, в 2017 році таких було 38%)⁶⁷.

Напад Хамасу на Ізраїль у жовтні 2023 року спричинив глибоку недовіру ізраїльтян до здатності уряду захищати країну⁶⁸. 94% опитаних поклали відповідальність на уряд за провал оборонних систем у південних поселеннях. 92% респондентів відчували страх і

⁶⁵ The American Presidency Project, 'Toasts of the President and Prime Minister Golda Meir of Israel,' September 25, 1969: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toasts-the-president-and-prime-minister-golda-meir-israel-0#:~:text=In%201948%2C%20when%20we%20were,run%20to%20except%20the%20sea.>

⁶⁶ The Times of Israel, 'Poll: Almost half of Jewish Israelis support making IDF a professional army', 23 November, 2021: <https://www.timesofisrael.com/poll-almost-half-of-jewish-israelis-support-making-idf-a-professional-army/>

⁶⁷ Там само.

⁶⁸ Middle East Monitor, 'Poll: 94% of Israelis say gov't failing to protect them', October 13, 2023: <https://www.middleeastmonitor.com/20231013-poll-94-of-israelis-say-govt-failing-to-protect-them/>

паніку після атак, що до певної міри можна було трактувати як невпевненість громадян у оборонній спроможності держави (проте такі настрої могли носити тимчасовий характер).

Водночас ізраїльтяни мають незмінно високий рівень позитивного сприйняття США. За останні 10 років кількість тих, хто приязно ставився до Штатів у Ізраїлі, ніколи не була меншою 80%⁶⁹. Надзвичайно висока частка ізраїльтян (89%) вважає взаємини між Ізраїлем і США хорошими (такої ж думки дотримується 74% американців)⁷⁰.

ХТО ІНІЦІАТОР МОДЕЛІ?

Виявити одноосібного ініціатора моделі в випадку з Ізраїлем складно, оскільки в цьому випадку спрацьовували різносторонні чинники. При цьому навіть у самих США, які першими визнали незалежність Ізраїлю, тривали до останнього моменту дискусії з цього приводу (мається на увазі оточення президента). Однією з ключових рушійних сил створення держави Ізраїль, її пріоритизації в зовнішній політиці США була американська єврейська громада.

Однією з ключових рушійних сил створення держави Ізраїль, її пріоритизації в зовнішній політиці США була американська єврейська громада.

Сам Вашингтон так само усвідомлював важливість розвитку тісних взаємин із Ізраїлем, що вписувалося в парадигму глобальної конкуренції між США і СРСР часів холодної війни.

Ізраїль з самого початку державності також розумів, що без належної підтримки ззовні він не буде спроможний протистояти арабському табору (потужнішому за військовими, людськими ресурсами). Загалом Ізраїль можна вважати головним ініціатором моделі — США в ній радше інструмент, але не головний актор, оскільки Тель-Авів прагне зберігати високий рівень самостійності в ухваленні рішень у оборонній і безпековій сферах. Власне, робота над втіленням ядерної програми, що не підтримували в Вашингтоні, є найкращим доказом ізраїльських підходів в формуванні власної безпекової моделі. У США в 1960-ті роки, до слова, відбувалися чималі і досить тривалі дискусії перш, ніж Вашингтон почав продавати озброєння Ізраїлю.

ПІДТРИМКА ТРЕТІХ СТОРІН.

Безпекова модель Ізраїлю в значній мірі спирається на масштабну всеосяжну підтримку зі сторони США. Штати — головний імпортер зброї до Ізраїлю, на другому місці Німеччина, на третьому Італія (в період із 2000 по 2019 рік)⁷¹. Проте частка імпортованої зброї американцями надзвичайно висока і фактично не йде в жодне порівняння з іншими сторонами — 81,8% (США) проти 15,3% (Німеччина) і 2,6% (Італія). Загальна вартість імпорту зброї в Ізраїль 2000–2019 роки перевищила 9,6 мільярда доларів США⁷².

Починаючи з 1999 року, США та Ізраїль підписують десятирічні Меморандуми про взаєморозуміння. Військова допомога Ізраїлю на нинішньому етапі передбачена Меморандумом про взаєморозуміння, що охоплює 2019–2028 роки — йдеться про суму в 38 млрд доларів (у випадку з Україною суми будуть на поря-

⁶⁹ Pew Research Center, 'Israeli views of the U.S.', (July 11, 202): <https://www.pewresearch.org/global/2022/07/11/israeli-views-of-the-us-2/>

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Share of arms imported in Israel between 2000 and 2019, by supplier country: <https://www.statista.com/statistics/1210645/israel-share-of-arms-imports-by-supplier-country/>

⁷² Там само.

док вищими з огляду на масштаб російської загрози). У США щороку надають 3,3 млрд доларів у рамках програми *Foreign Military Financing*, а також 500 млн доларів у рамках програм співпраці на розвиток протиракетної оборони. Починаючи з 2009 року, США надали загалом 3,4 млрд доларів на протиракетну оборону, зокрема 1,6 млрд доларів на підтримку «Залізного купола»⁷³. Допомога Вашингтона Тель-Авіву зросла приблизно на 6% з новим десятиліттям (2019–2028)⁷⁴.

Проте для Тель-Авіва завжди було принциповим питанням зберігати високий рівень самодостатності в забезпеченні своєї обороноздатності, аби мінімізувати залежність від третіх сторін у разі кризових ситуацій. Із цією метою Ізраїль суттєво розвинув своєї виробничі потужності, а відтак, як стверджують експерти, існує небагато видів озброєння або обладнання, які б країна не могла виготовити⁷⁵. Винятком можуть бути винищувачі *F-16* і *F-35*, але частини навіть цих літаків виробляються наразі в Ізраїлю⁷⁶. Наприклад, згідно з контрактом, підписаним в 2011 році, *Israel Aerospace Industries* має виготовити 811 пар крил для *F-36A* (потенційна вартість — 2 млрд доларів).

Ізраїль суттєво розвинув свої виробничі потужності, а відтак, як стверджують експерти, існує небагато видів озброєння або обладнання, які б країна не могла виготовити

До слова, Ізраїль уже давно входить до десятки найбільших експортерів зброї у світі. За рейтингом *Stockholm International Peace Research Institute-2021*, до Топ-100 світових виробників зброї входить три компанії з Ізраїлю — *Elbit Systems* (28 місце), *Israel Aerospace Industries* (38 місце) і *RAFAEL* (45 місце)⁷⁷.

БЕЗПЕКОВІ ГАРАНТІЇ.

Поглиблена військово-політична співпраця між Ізраїлем та США не передбачає безпосередньої участі американської армії в воєнних операціях Тель-Авіва. Ізраїль спрямовує всі свої зусилля на досягнення високої здатності для захисту себе власними силами. У країні вважають, що вона не може і не повинна покладатися на інших у веденні воєнних кампаній. В історії траплялися окремі винятки, однак вони не носили постійного характеру і мотивувалися певними обставинами. Так, у 1956 році Франція розгорнула авіаескадрильї для захисту ізраїльського неба. Винятком також можна вважати розміщення в Ізраїлі американських батарей ПРО в 1991 і 2003 роках. Одне з пояснень такої активності США: Вашингтон прагнув стримати Ізраїль від самостійних дій проти Іраку, що могло б зруйнувати арабську коаліцію⁷⁸.

НАСКІЛЬКИ «СТАТИЧНОЮ» Є МОДЕЛЬ?

Базові принципи безпекової моделі Ізраїлю загалом залишалися незмінними від самого початку, проте певна «шліфовка» моделі все

⁷³ BBC, 'Israel-Gaza: How much money does Israel get from the US?', 24 May, 2021: <https://www.bbc.com/news/57170576>

⁷⁴ Там само.

⁷⁵ Vox, 'How the US became Israel's closest ally', October 13, 2023: <https://www.vox.com/world-politics/23916266/us-israel-support-ally-gaza-war-aid>

⁷⁶ Israel Aerospace Industries, June 12, 2022: <https://www.iai.co.il/f-16-aerostructures-and-f-35-wing-lockheed-martin>

⁷⁷ THE SIPRI TOP 100 ARMS- PRODUCING AND MILITARY SERVICES COMPANIES, 2021: https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-12/fs_2212_top_100_2021.pdf

⁷⁸ Yaakov Amidror, 'Israel's National Security Doctrine', The Jerusalem Institute for Strategy and Security, 2021: <https://jiss.org.il/en/amidror-israels-national-security-doctrine/>

одно відбувалася. Ізраїль відомий тим, що не має офіційно схваленої безпекової стратегії. Із одного боку, це свідчить про те, що існують неписані незмінні постулати безпекового бачення країни. Із іншого, Ізраїль може почуватися гнучким у адаптації до нових змін у безпековому середовищі. Базові принципи для ізраїльської візії гарантування безпеки в минулому⁷⁹:

- перед державою стоїть екзистенційна загроза;
- існує явна асиметрія на користь арабських держав (за територією, населенням, економічною базою, політичною і військовою підтримкою тощо);
- Ізраїль не повинен залежати від союзників (допомога США у цьому сенсі розглядається не як самоціль, а як інструмент досягнення цієї незалежності).

Ключові положення безпекової стратегії були сформульовані в 1950-ті в часи Давида Бен-Гуріона. У центрі цього бачення — Сили оборони Ізраїлю. Оборонна стратегія Ізраїлю полягала в попередженні шкоди Ізраїлю, а наступальна військова доктрина полягала в тому, аби війна велася на території ворога (з завданням превентивних ударів у разі потреби)⁸⁰. Традиційна безпекова доктрина Ізраїлю базується на безпековій тріаді: стримування з метою запобігання війни; розвідка для попередження війни і швидка, вирішальна перемога для завершення війни⁸¹.

Традиційна безпекова доктрина Ізраїлю базується на безпековій тріаді: стримування з метою запобігання війни; розвідка для попередження війни і швидка, вирішальна перемога для завершення війни.

Із плином часу ситуація змінилася — асиметрія змістилася дещо на користь Ізраїлю. Окремі арабські держави позбулися тієї зовнішньої підтримки, яка в них була в часи холодної війни (зі сторони СРСР). Ізраїль підписав мирні угоди з окремими арабськими державами. Економічна потужність, технологічний прогрес так само грали на користь Тель-Авіва. Зрештою Ізраїлю, вочевидь, вдалося розробити ядерну зброю.

МОТИВАЦІЯ ТРЕТІХ СТОРІН.

Одна з головних причин американського спонсорування Ізраїлю як на одного з ключових союзників у регіоні полягала в змагальному характері зовнішньої політики США часів холодної війни, коли Вашингтон і Москва конкурували за сфери впливу в різних частинах планети. Ізраїль обрав прозахідний вектор на відміну від арабських країн, які переважно віддавали перевагу поглибленню співпраці з Радянським Союзом. Крім того, впливали на просування інтересів Ізраїлю американські євреї, єврейські групи підтримки (лобісти).

Сполучені Штати у своїй політиці, спрямованій на всеосяжну підтримку Ізраїлю, спираються на низку цілей: передовсім ідеться про посилення безпеки і стабільності в стратегічно важливому Близькосхідному регіоні; про спільну протидію міжнародному тероризму. Інший важливий мотив — підтримка держави, яка стала на демократичний шлях розвитку.

Сполучені Штати намагаються збалансовано підходити до розвитку партнерств із різними країнами регіону — у тому числі, й з тими державами, які раніше воювали з Ізраїлем. У самих США навіть в команді президента Гаррі Трумена вирували дебати з приводу визнання

⁷⁹ Dan Meridor and Ron Eldadi, 'Israel's National Security Doctrine: The Report of the Committee on the Formulation of the National Security Doctrine (Meridor Committee), Ten Years Later', 2019: https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2019/02/Memo187_11.pdf

⁸⁰ Там само.

⁸¹ Там само.

Держави Ізраїль, оскільки воно ставило під загрозу відносини Вашингтона з мусульманськими країнами. На сьогодні в дискурсі арабських держав домінує сприйняття США як країни, яка стоїть на проізраїльських позиціях. Вашингтон, який намагався і прагне виступати як незалежний медіатор, сприймається як упереджена сторона.

Партнерство між США і Ізраїлем еволюціонувало з кожним десятиліттям — від простого визнання, політичної, гуманітарної чи економічної підтримки поступово переходило на рівень потужної допомоги в військовій сфері.

Попри загальноприйнятну думку, відносини між США і Ізраїлем не завжди були близькими — протягом більшої частини перших двох десятиліть незалежності Ізраїлю Вашингтон не надавав суттєвої фінансової чи військової допомоги.

Попри загальноприйнятну думку, відносини між США і Ізраїлем не завжди були близькими — протягом більшої частини перших двох десятиліть незалежності Ізраїлю Вашингтон не надавав суттєвої фінансової чи військової допомоги. «Особливі відносини» — так визначив взаємодію з Ізраїлем президент США Джон Кеннеді в 1962 році⁸². Своєрідним тригером для бурхливого розвитку співпраці двох країн стала Шестиденна війна 1967 року, коли Ізраїль блискавично завдав поразки ворожій коа-

ліції арабських держав. Для США, чиї війська загрузли у В'єтнамській війні, Ізраїль перетворився на привабливого союзника, який здатен вирішувати проблеми самотужки і швидко⁸³.

США спочатку відмовлялися постачати Ізраїлю зброю. Деякі з аргументів, які могли стримувати Вашингтон:

- 1) країна була достатньо сильною, щоб захистити себе без зброї США; це підтверджував успіх Ізраїлю під час Суецької кризи (1956 рік);
- 2) Сполучені Штати не хотіли створювати враження, що починають гонку озброєнь на Близькому Сході;
- 3) продаж США зброї Ізраїлю змусив би арабів просити зброю у СРСР і Китаю;
- 4) військова допомога США Ізраїлю відштовхне арабів⁸⁴.

Головним поставником зброї у перші роки незалежності Ізраїлю була Франція (за три дні до Шестиденної війни Шарль де Голль запровадив ембарго на поставки зброї до регіону)⁸⁵. За деякими даними, Вашингтон закритими каналами усе ж заохочував Париж до поставок зброї Тель-Авіву⁸⁶.

У 1962 році Ізраїль отримав першу серйозну поставку зброї зі США. Джон Кеннеді погодився продати Ізраїлю зенітні ракети HAWK (Державний департамент виступав проти цього рішення, але в Білому домі були занепокоєні радянськими поставками Єгипту

⁸² Yaacov Bar-Siman-Tov, 'The United States and Israel since 1948: A «Special Relationship»?', *Diplomatic History* Vol. 22, No. 2 (Spring 1998), pp. 231-262, Published By: Oxford University Press': <http://www.jstor.org/stable/24913659>

⁸³ Vox, 'How the US became Israel's closest ally', October 13, 2023: <https://www.vox.com/world-politics/23916266/us-israel-support-ally-gaza-war-aid>

⁸⁴ Mitchell G. Bard, 'U.S.-Israel Strategic Cooperation: The 1968 Sale of Phantom Jets to Israel,' *Jewish Virtual Library*: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-1968-sale-of-phantom-jets-to-israel>

⁸⁵ Jay Cristol, 'When Did the U.S. and Israel Become Allies?', *History News Network*, 2002: <http://hnn.us/articles/751.html>

⁸⁶ Mitchell G. Bard, 'U.S.-Israel Strategic Cooperation: The 1968 Sale of Phantom Jets to Israel,' *Jewish Virtual Library*: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-1968-sale-of-phantom-jets-to-israel>

бомбардувальників)⁸⁷. Це був справді історичний момент, оскільки йшлося не лише про значну поставку зброї, але і про інтенсивну підготовку вояків Ізраїлю в США. У 1966 році Державний департамент Штатів оголосив про продаж Ізраїлю 200 танків *Patton*. Того ж року США повідомили про нову угоду з надання Тель-Авіву легких штурмовиків *Skyhawk*. Але на той час Вашингтон все ще намагався впроваджувати політику ненадання стратегічної переваги жодній країні регіону. США, наприклад, поставляли зброю так само Мароко, Лівії, Лівану, Саудівській Аравії, Тунісу.

У 1968 році президент США Ліндон Джонсон ухвалив рішення про продаж Ізраїлю літаків *Phantom*⁸⁸. Воно стало поворотним у політиці США щодо Близького Сходу — саме відтоді стає очевидним, що в Вашингтоні відступають від політики нейтральності у питанні постачання зброї в регіон — США робили суттєвий внесок у підтримку якісної переваги Ізраїлю над арабами-сусідами⁸⁹. Важливо зауважити, що рішення передували складні дискусії як всередині США, так і між політиками двох країн. Ліндона Джонсона, за деякими спостереженнями, дратувала наполегливість американських євреїв — особливо з огляду на складний політичний момент: обговорення продажу *Phantom* випало на президентську виборчу кампанію в США. Обидва кандидати на президентське крісло також висловилися на користь цього рішення — як республіканець Річард Ніксон, так і демократ Г'юберт Гамфрі. Такий політичний розклад в значній мірі не залишав вибору перед президентом. Рішення було оголошено 27 грудня 1968 року, 16 літаків Ізраїль мав отримати наприкінці 1969 року, ще 34 — в 1970. Вартість домовленості становила 285 млн доларів⁹⁰.

Відносини двох країн не завжди були безхмарними: бачення США і Ізраїлю на різні питання в сфері міжнародних відносин, процесів у самому Ізраїлі часто розходилися, відбивалися на обміні дошкульними заявами. Проте дипломатичні розбіжності на окремі питання не позначалися на сталості підтримки США. Відмінні погляди у двох країн існують і досі — наприклад, щодо палестинсько-ізраїльського врегулювання, розробки ядерної зброї Ізраїлем, розширення єврейських поселень на палестинських територіях усупереч резолюціям Ради безпеки ООН тощо.

Відносини двох країн не завжди були безхмарними: бачення США і Ізраїлю на різні питання в сфері міжнародних відносин, процесів у самому Ізраїлі часто розходилися, відбивалися на обміні дошкульними заявами.

ЯК СПРАЦЬОВУВАЛА МОДЕЛЬ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ?

У всіх війнах із країнами, які ресурсно переважали Ізраїль, Тель-Авів виходив переможцем. Загалом воєнні кампанії за незначним винятком вирізнялися короткостроковістю та порівняно незначними втратами на полі бою (особливо якщо порівнювати з російсько-українською війною). Відтак можна дійти висновку, що ізраїльська модель переважно доводила свою ефективність.

Справжнім випробуванням для Ізраїлю стали атаки на південні поселення країни зі сторони ХАМАСу в жовтні 2023 року. Вони ста-

⁸⁷ Там само.

⁸⁸ Там само.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Там само.

ли фактичним доказом недоліків ізраїльської безпекової моделі (тріади), оскільки країна не змогла завчасно підготуватися до атаки (не спрацювали спецслужби); виявила свою слабкість ізраїльська армія (щонайменше в перші дні); політична верхівка, яка переживала турбулентний період, продемонструвала також вразливість країни перед зовнішніми загрозами. На час підготовки аналізу не було зрозуміло, скільки триватиме воєнна кампанія Ізраїлю в Секторі Газа.

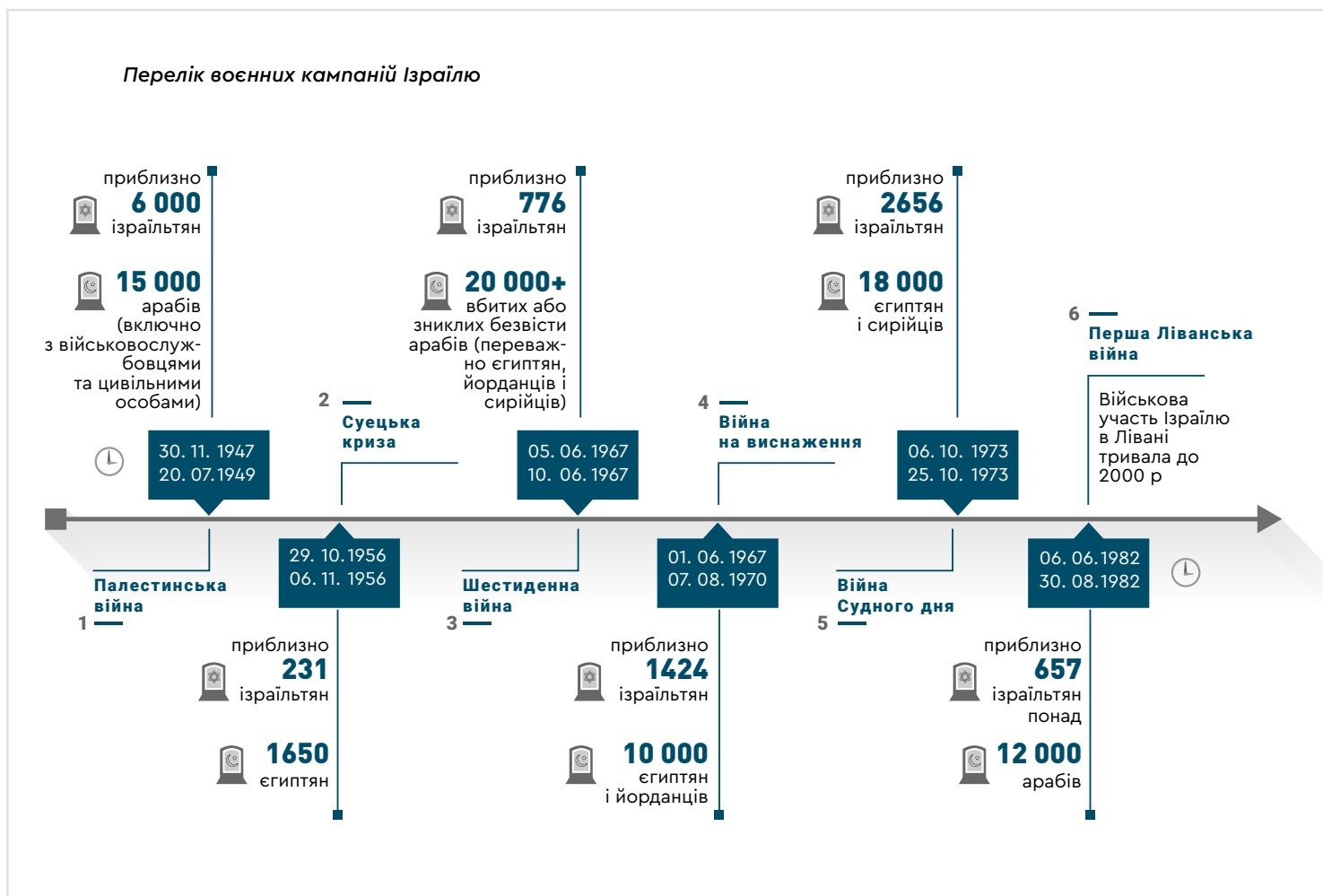
Нижче — перелік воєнних кампаній Ізраїлю.

ЯДЕРНА ЗБРОЯ.

Ізраїль занепокоєний розвитком ядерної програм зі сторони Ірану. Тель-Авів, напевно, сам розробив ядерну зброю, що використовує як чинник стримування у своїй безпековій моделі. Це ще один доказ того, як Ізраїль намагається вирішувати свої проблеми без покладання на треті сторони. Хоча низка західних урядів, імовірно, допомагали Ізраїлю у втіленні ядерної програми. За різними даними, Сили оборони Ізраїлю мають у своєму розпорядженні від 80 до 400 ядерних боеголовок⁹¹.

Перелік воєнних кампаній Ізраїлю

⁹¹ Avner Cohen, 'The Worst-Kept Secret: Israel's bargain with the Bomb', Columbia University Press, 2010: <https://www.jstor.org/stable/10.7312/cohe13698>

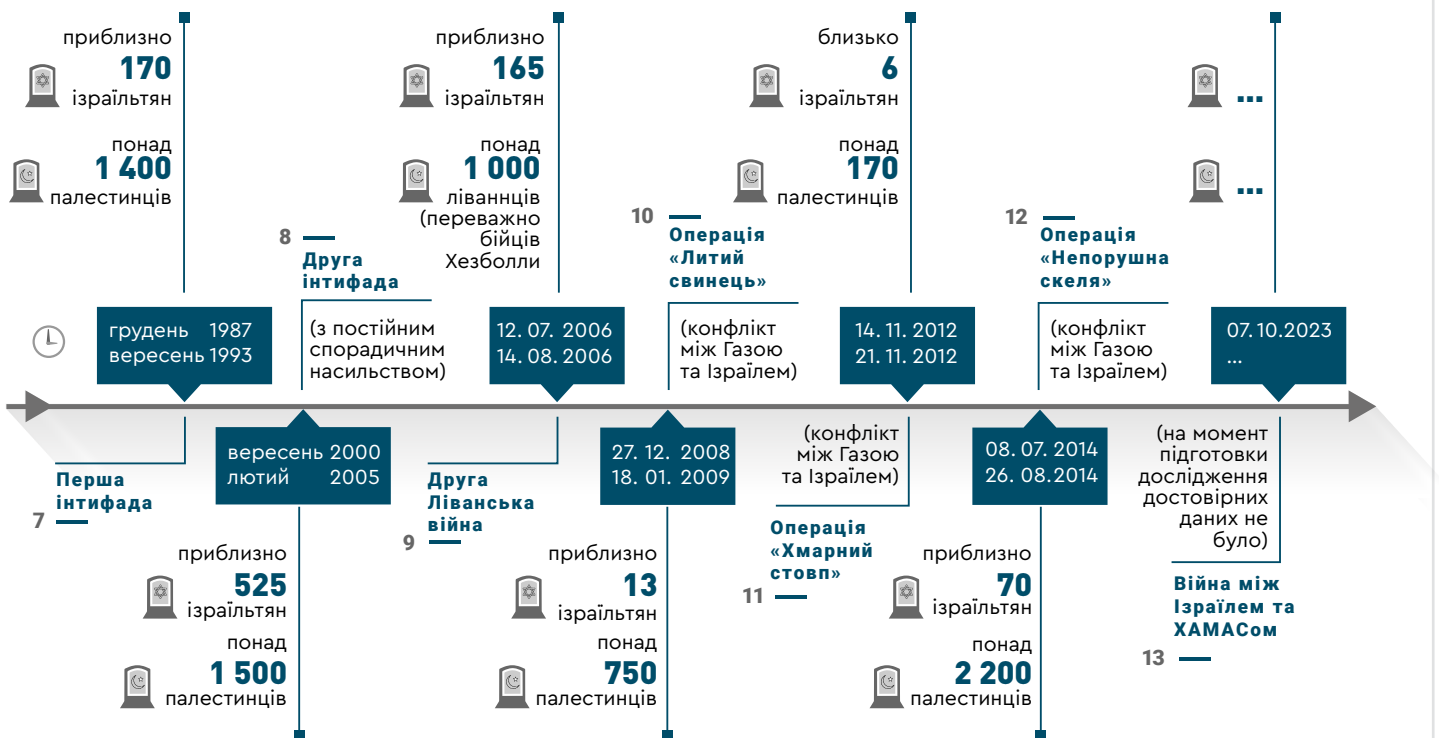

ПОРІВНЯННЯ АРМІЙ.

Відповідно до *Global Firepower Index*, щорічно оновлюваного статистичного ресурсу, який відстежує пов'язану з обороною інформацію, Армія оборони Ізраїлю є однією з 20 найпотужніших армій світу. Країна має одні з найбільш технологічно передових засобів захисту у світі, включаючи протиракетну систему «Залізний купол». Ізраїль має близько 1300 танків та іншої бронетехніки, 345 винищувачів і величезний арсенал артилерії, безпілотників і найсучасніших підводних човнів⁹².

Армія оборони Ізраїлю є однією з 20 найпотужніших армій світу. Країна має одні з найбільш технологічно передових засобів захисту у світі, включаючи протиракетну систему «Залізний купол».

Хоча Ізраїль не є оголошеною ядерною державою, кількість боєголовок оцінюється в кілька

⁹² France 24, 'The Israel-Hamas military balance,' October 16, 2023: <https://www.france24.com/en/live-news/20231016-the-israel-hamas-military-balance>

десятиків (щонайменше 80). Ізраїль має одну з найвідоміших у світі розвідувальних мереж, включаючи Моссад; відоме шпигунське агентство вважається одним із найкращих після Центрального розвідувального управління Сполучених Штатів⁹³. На тлі атаки ХАМАСу на Ізраїль в жовтні 2023 році на адресу спецслужб лунало чимало критики: адже угрупованню, яке в Ізраїлі вважають терористичним, вдалося накопичити зброю, спланувати атаки непомічено⁹⁴.

Точну суму оборонного бюджету Ізраїль не розкриває, але у звіті SIPRI йдеться, що у 2022 році Ізраїль витратив на оборону 23,4 млрд доларів⁹⁵. Додамо до них ще понад 3 млрд доларів допомоги зі США. (Приблизно такий само оборонний бюджет в Ірану — 24,6 млрд доларів)⁹⁶.

Наразі складно провести коректний підрахунок для порівняння армії Ізраїлю і його ворогів. По-перше, за понад 70 років незалежності Ізраїлю список ворогів суттєво змінювався — з деякими колишніми ворогами Тель-Авів підписав мирні договори (наприклад, з Єгиптом у 1979 році, з Йорданією в 1994 році). Із іншого боку, країни, які мають партнерські взаємини часом вдаються до заяв, які Ізраїлем сприймаються як ворожі (як було у випадку з Туреччиною наприкінці жовтня 2023 року, хоча було би нерезонним записувати Анкару до ворогів Тель-Авіва)⁹⁷.

Загалом можна констатувати, що колишня асиметричність у збройних силах Ізраїлю і арабської коаліції змістилася в бік Тель-Авіва — частина країн перебувають у занепаді (Сирія), Ізраїлю вдалося розвинути потужну

економіку. Крім того, останніми роками Ізраїль постійно нарощував число країн, з якими вдалося нормалізувати відносини, підписавши відповідні угоди — з ОАЕ (2020), Бахрейном (2020), Суданом (2020), Марокко (2020). 14 жовтня 2023 року Саудівська Аравія призупинила переговори щодо можливої нормалізації відносин з Ізраїлем (хоча країни були близькі до цього — за однією з версій, Іран спровокував напад ХАМАСу у жовтні 2023 року, аби зірвати нормалізацію відносин між Тель-Авівом і Ер-Ріядом).

Загалом можна констатувати, що колишня асиметричність у збройних силах Ізраїлю і арабської коаліції змістилася в бік Тель-Авіва.

МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ РЕСУРС.

В Ізраїлю існує обов'язковий призов для всіх громадян віком від 18 років обох статей. Після прийняття на військову службу чоловіки служать мінімум 32 місяці, а жінки — мінімум 24 місяці⁹⁸.

За даними британського Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS), чисельність Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) становить 169 500 осіб⁹⁹. Крім того, вона має 400 000 резервістів, з яких 360 000 були мобілізовані після нападу ХАМАСу.

⁹³ NDTV, 'Israel Military Strength: F35s, 1,200+ Artillery Units, 7 Attack Submarines', 2023: <https://www.ndtv.com/world-news/israel-military-strength-f35s-1-200-artillery-units-7-attack-submarines-4472109>

⁹⁴ Там само.

⁹⁵ Там само.

⁹⁶ 'Iran Boosts Military Budget To Stand Among Top 15', 2022: <https://www.iranintl.com/en/202204261827>

⁹⁷ Arab News, 'Israel recalls diplomatic staff from Turkiye as Erdogan steps up criticisms against Gaza siege', 29 October, 2023: <https://www.arabnews.com/node/2399351/middle-east>

⁹⁸ 'Our soldiers', <https://www.idf.il/en/mini-sites/our-soldiers/>

⁹⁹ France 24, 'The Israel-Hamas military balance,' October 16, 2023: <https://www.france24.com/en/live-news/20231016-the-israel-hamas-military-balance>

На сьогодні безсумнівними головними ворожими силами Ізраїлю останніми роками стали не стільки держави, скільки недержавні актори (такі, як ХАМАС). У 2021 році ХАМАС був здатен випустити по Ізраїлю 4000 ракет під час 11-денної війни¹⁰⁰. Щодо кількості військового крила ХАМАСу, то фігурують різні дані — від 7 тис до 50 тис осіб. Відомо, що його бригади мають значні запаси легкого озброєння, включаючи саморобні ракети, міномети та іншу вибухівку. Крім того, наявність у підрозділі протитанкових керованих ракет і переносних зенітних ракет ставить його в число найкраще оснащених партизанських армій світу¹⁰¹. ХАМАС має важку зброю з усього Близького Сходу, зокрема з Ірану, Сирії, а також пістолети та автомати з Китаю та інших регіонів¹⁰².

Хезболла (ліванська парамілітарна ісламістська організація), за деякими даними, може складатися зі 100 тис вояків¹⁰³. Утім, експерти вважають цю цифру перебільшенням, оцінюючи потужність Хезболли в 15–20 тис натренованих бойовиків¹⁰⁴. Іран вважається головним поставником озброєння бойовикам. У будь-якому разі ресурси ізраїльської армії не йдуть у жодне порівняння з ресурсами бойовиків.

Відтак порівняння мобілізаційного ресурсу Ізраїлю та недержавних збройних формувань однозначно не на користь останніх.

ОЦІНКИ В УКРАЇНІ.

В Україні тривалий час домінували прихильні оцінки ізраїльської безпекової моделі. Київ насамперед цікавили такі її складові: сильна армія, солідна економічна, інноваційна, технологічна база, професійний розвідувальний апарат, багатогранна взаємодія зі США. Проте з часом почали з'являтися більш критичні оцінки, які вказували на некоректність порівняння, непридатність ізраїльської моделі для України (наприклад, через імовірну наявність ядерної зброї в Ізраїлю або наявність ядерної зброї в ворога України — Росії).

Гостру дискусію навколо цієї теми збурила стаття в *The Wall Street Journal* 22 травня 2023 року¹⁰⁵: оскільки НАТО не готове надати Україні членство, то країни Альянсу, мовляв, розглядали можливість надання Києву «гарантій», які б нагадували ізраїльську модель. Як писало видання, ці гарантії можуть бути надані на основі «Київського безпекового договору» (*Kyiv Security Compact*) — концепту, розробленого робочою групою на чолі з ексгенсеком НАТО Андерсом Фог Расмуссеном і главою Офісу Президента України Андрієм Єрмаком. Безпекова угода, стилізована під ізраїльську модель, передбачала би передачу озброєнь і військових технологій на довгостроковій основі.

Президент Володимир Зеленський чітко заявляв, що Україна не погоджуватиметься на альтернативні пропозиції, які могли би замінити членство в НАТО¹⁰⁶. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба схвально

¹⁰⁰ DW, 'How do Hamas and Hezbollah compare with Israel militarily?', 2023: <https://www.dw.com/en/how-do-hamas-and-hezbollah-compare-with-israel-militarily/a-67166698>

¹⁰¹ Там само.

¹⁰² Там само.

¹⁰³ Там само.

¹⁰⁴ Там само.

¹⁰⁵ The Wall Street Journal, 'To Aid Ukraine in Fight Against Russia, Allies Look to Security Model Like Israel's', May 22, 2023: https://www.wsj.com/articles/to-aid-ukraine-in-fight-against-russia-allies-look-to-security-model-like-israels-8a05f0e5?mod=world_major_1_pos8

¹⁰⁶ «Європейська правда», «Україна буде безкомпромісною на шляху до НАТО — Зеленський», 5 квітня 2023: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/5/7159254/>

поставився до ізраїльської моделі (як і до будь-якої іншої), проте наголосив, що вона не повинна бути заміною членству в НАТО: «Ми не віддамо членство в НАТО за будь-які обіцянки. Тому що всі розуміють і партнери розуміють, що найсильніша, найпотужніша гарантія того, що в Європі не буде більше війни, — це членство України в Альянсі. Усі інші гарантії безпеки — це добре. Але ніщо не замінить членство в НАТО. Це принципова позиція президента»¹⁰⁷.

Президент Володимир Зеленський чітко заявляв, що Україна не погоджуватиметься на альтернативні пропозиції, які могли би замінити членство в НАТО.

Якщо говорити про суспільне сприйняття, то можна припустити, що воно віддзеркалює, найімовірніше, настрої політичної верхівки: ізраїльська модель корисна, проте найефективніша модель все одно членство в НАТО. Опитування, здійснене в Україні в січні 2023 року, показало досить високі позитивні оцінки щодо Ізраїлю¹⁰⁸. Більшість респондентів — 52% — вважають Ізраїль дружньою країною. Не вважають так 12,5% респондентів, а ще 36% респондентів не визначилися із своєю думкою. 87% українців переконані, що ізраїльські технології та знання можуть бути корисними для післявоєнного відновлення України.

У грудні 2022 року соціологи запропонували українцям обрати варіант, який найкраще гарантує національну безпеку України після російської агресії¹⁰⁹. Вступ до НАТО набрав найбільшу кількість голосів — 49% опитаних, 17% українців переконані, що найкращим гарантом безпеки для України може стати лише сама Україна, шляхом розвитку власних збройних сил (за прикладом Ізраїлю чи Швейцарії).

ОЦІНКИ В США, ІНШИХ КРАЇНАХ.

Ізраїльська модель тривалий час розглядається різними стейкхолдерами США як одна з найбільш оптимальних для впровадження в Україні. На цю тему публічно висловлювався президент США Джоозеф Байден, який припустив, що США можуть запропонувати певні «безпекові рамки» на основі ізраїльської моделі до того, як Україна приєднається до НАТО¹¹⁰. При цьому американці визнають, що в повній мірі в українському випадку вона не може бути відтворена. Багатостороння безпекова конфігурація для України, базована на ізраїльській моделі, дещо вже втілена і продовжує втілюватися в Україні, проте в США усвідомлюють і серйозні відмінності — Ізраїль має ядерну зброю і не протистоїть ядерній державі¹¹¹.

Американські експерти, які виступають на користь використання ізраїльського досвіду в українському випадку, звертають увагу, що

¹⁰⁷ Радіо «Свобода», «Кулеба про Вільнюс і скасування ПДЧ: «Шлях України до НАТО став коротшим», 12 липня 2023: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-nato-vilnyusky-samit/32499810.html>

¹⁰⁸ КМІС, *Ставлення населення України до Ізраїлю*, 3–11 січня 2023 року: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1176&page=10>

¹⁰⁹ Результати загальнонаціонального опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки програми MATRA з 13 по 21 грудня 2022 року: <https://djf.org.ua/article/pidsumki-2022-pid-sino-zhovtim-praporom-svobodi>

¹¹⁰ 'CNN Exclusive: Biden says war with Russia must end before NATO can consider membership for Ukraine', July 9, 2023: <https://edition.cnn.com/2023/07/09/politics/joe-biden-ukraine-nato-russia-cnnv/index.html>

¹¹¹ Ерик Чарамелла, «Як може виглядати довгострокова конфігурація безпеки для України», Carnegie Endowment for International Peace, червень, 2023: https://carnegieendowment.org/files/Ukrainian_Version_-_Long-Term_Security_Arrangements.pdf

Києву і Вашингтону варто взяти на озброєння приклад ізраїльсько-американської так би мовити «юридичної кодифікації зобов'язань»¹¹². Між США і Ізраїлем немає формального оборонного договору, але зобов'язання Вашингтона підтримувати безпеку Ізраїлю включено до законодавства Штатів — зокрема, йдеться про підтримку згаданої вище Якісної військової переваги (ЯВП)¹¹³. У 2008 році Конгрес кодифікував визначення ЯВП і поклав на виконавчу гілку влади обов'язок упевнитися, що будь-який продаж зброї сусідам Ізраїлю не зашкодить його Якісній військовій перевазі¹¹⁴.

Американські експерти звертають увагу, що Києву і Вашингтону варто взяти на озброєння приклад ізраїльсько-американської так би мовити «юридичної кодифікації зобов'язань».

Звісно, що в класичному розумінні концепція ЯВП мало стосується України, оскільки у цьому випадку взагалі не йдеться про будь-яку військову співпрацю США чи їхніх союзників із Росією — Захід у будь-якому разі підтримує лише Україну. Головна ж відмінність полягає в тому, що реальної якісної переваги Київ не зможе досягнути щодо Москви через те, що не має ядерної зброї. Водночас Україна, звертають увагу в США, має свої сильні сторони (на

відміну від Ізраїлю) — Україна значно більша країна, вона може створити потужні, добре споряджені, підготовлені стримувальні сили. Відтак може йтися про створення не якісної військової переваги над Росією, але «якісного стримувального балансу»¹¹⁵.

ОЦІНКИ В РОСІЇ.

Сумнівно, що Росію задовольнятиме ізраїльська безпекова модель у повноцінному виконанні (наприклад, розробку ядерної зброї в Москві не допустять). На переговорах у Стамбулі в березні 2022 року Росія чітко заявила про вимогу щодо скорочення Збройних сил України в рамках так званої «демлітаризації». У списку, зокрема, містилися такі положення: зменшити кількість танків до 342 (замість 800, на чому наполягав Київ); скоротити чисельність бійців нацгвардії з 50 тисяч осіб до 15 тисяч; артилерійські снаряди мали бути скорочені до 519 одиниць (Україна наполягала на 1900)¹¹⁶.

Росію влаштує ізраїльська модель в урізаному вигляді — за мінусом ядерної зброї; з суттєвими обмеженнями для української армії.

¹¹² Там само.

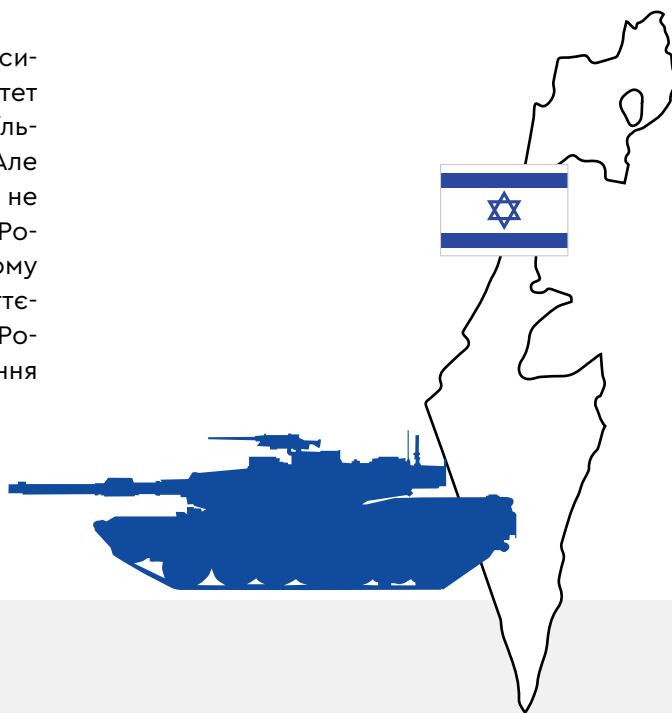
¹¹³ Термін ЯВП визначено у Законі про контроль за експортом озброєнь (Arms Export Control Act, 22 USC § 2776(h) (3)) як «спроможність чинити опір і завдати поразки будь-якій серйозній конвенційній військовій загрозі від будь-якої окремої держави, або можливої коаліції держав, або суб'єктів-недержав, при цьому зазнавши мінімальної шкоди і втрат завдяки використанню кращих військових засобів, наявних у достатній кількості, зокрема зброї, систем управління і контролю, комунікаційних засобів, розвідувальних, спостережувальних і рекогносцирувальних спроможностей, які за своїми технічними характеристиками переважають спроможності відповідної окремої країни, коаліції країн або суб'єктів-недержав».

¹¹⁴ Ерик Чарамелла, «Як може виглядати довгострокова конфігурація безпеки для України», Carnegie Endowment for International Peace, червень, 2023: https://carnegieendowment.org/files/Ukrainian_Version_-_Long-Term_Security_Arrangements.pdf

¹¹⁵ Там само.

¹¹⁶ «Став відомий список вимог Росії до України на переговорах у березні 2022 року», ТСН.ua: <https://tsn.ua/ukrajina/stav-vidomiy-sписок-vimog-rosiyi-do-ukrajini-na-peregovorah-u-berezni-2022-roku-foto-2352175.html#:~:text=Ініціатор%20нового%20%22мирного%20плану%22%20повторював,істотно%20скоротити%20збройні%20сили%20України.>

Утім, своєю головною метою Москва оголосила припинення розширення НАТО, нейтралітет України — відтак певні компоненти ізраїльської безпекової моделі Росія сприймає. Але якраз ті, які послаблюватимуть Україну, а не посилюватимуть. Кажучи іншими словами, Росію влаштує ізраїльська модель в урізаному вигляді — за мінусом ядерної зброї; з суттєвими обмеженнями для української армії. Росія так само не сприймає поставок озброєння США, іншими західними країнами Україні.

ПЛЮСИ І МІНУСИ.

ПЕРЕВАГИ

- + Сильна, самодостатня армія
- + Стабільна фінансова підтримка США на військові потреби, зафіксована в американському законодавстві
- + Імідж країни, що володіє ядерною зброєю
- + Розвинута економічна, промислова база
- + Розвинутий військово-промисловий комплекс, що надає можливість Ізраїлю не залежати від поставок озброєнь третіми сторонами
- + Ефективні спеціальні служби
- + Країна має суттєві інновації в технології, що роблять Сили оборони Ізраїлю особливо сучасними і дієвими
- + Потужна єврейська діаспора в США, яка переважно успішно відстоює важливі рішення для Ізраїлю

НЕДОЛІКИ

- Країна може покладатися лише на себе в своїх військових кампаніях. Ізраїльська модель не передбачає безпекових гарантій
- Країна виявилася вразливою перед атаками недержавних воєнізованих угруповань
- Країна не може входити до оборонних альянсів, оскільки розташована в переважно недружньому оточенні

РЕЗЮМЕ-ВИСНОВОК.

Ізраїльська безпекова модель неодноразово доводила свою ефективність у вирішенні безпекових викликів, що робить її привабливою для багатьох експертів і полісімейкерів, котрі прагнуть запропонувати оптимальні оборонні рамки для України. Ізраїлю вдавалося швидко з обмеженішими ресурсами досягати переможних результатів у воєнних кампаніях проти окремої держави чи коаліції ворожих держав. Такий підхід називають також «стратегією дикобраза» (досягнення такого рівня військової готовності, аби подальша війна була вкрай болісною для ворога).

Осердям безпекової стратегії Ізраїлю залишаються сильні Сили оборони Ізраїлю, її спеціальні служби. Безпекова модель країни спирається на такі принципи: стримування ворога; перевага в розвідці; оборона; перемога у найкоротші строки. Особливі відносини зі США носять сталий характер, зобов'язання перед Ізраїлем інкорпоровані в американське законодавство — зміна президентів, розстановки сил в Конгресі не впливає на виконання зобов'язань Вашингтона перед Тель-Авівом.

Ізраїль тривалий час був головним реципієнтом військової допомоги зі сторони США (загалом країна отримала понад 150 млрд доларів; на цьому етапі Тель-Авів отримує 3,8 млрд доларів щороку). Наразі ж перші позиції посідає Україна — з початку масштабного вторгнення Росії Україна отримала понад 46,7 млрд доларів¹¹⁷. США на другому році російсько-у-

країнської масштабної війни переживають політичну турбулентність, яка ускладнює сталість військової, фінансової допомоги Україні. Наміри Вашингтона імплементувати ізраїльську безпекову модель в Україні фактично підірвалися непродуктивними блокуючими рішеннями в Конгресі (наприкінці 2023 року). США мають також розуміти, що масштаби російської загрози вимагатимуть незрівнянно більших ресурсів для України, ніж у випадку з Ізраїлем.

США мають також розуміти, що масштаби російської загрози вимагатимуть незрівнянно більших ресурсів для України, ніж у випадку з Ізраїлем.

Головна відмінність ізраїльської безпекової моделі полягає в тому, що країна найпевніше володіє ядерною зброєю.

У певній частині ізраїльська безпекова модель уже втілюється в Україні. Це стосується насамперед масштабної військової допомоги. Утім, повного втілення цієї моделі досягнути не вдасться в будь-якому випадку. Насамперед тому, що Росія має суттєво більші ресурси, ніж нинішні вороги Ізраїлю. Крім того, Москва володіє потужним ядерним арсеналом. Ізраїльські війни зазвичай супроводжувалися відносно незначними втратами

¹¹⁷ U.S. Department of State, 'U.S. Security Cooperation with Ukraine,' October, 2023: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/>

Армії оборони країни, були нетривалими (з деякими винятками).

Наразі головними ворогами Ізраїлю є угруповання, визнані низкою держав терористичними (зокрема, ХАМАС). Атаки ХАМАСу у жовтні 2023 року показали так само вразливість безпекових підходів Ізраїлю: прорахунки розвідувальної спільноти, слабкості армії в перші години нападу, відсутність міжнародної легітимності ведення війни в Секторі Газа.

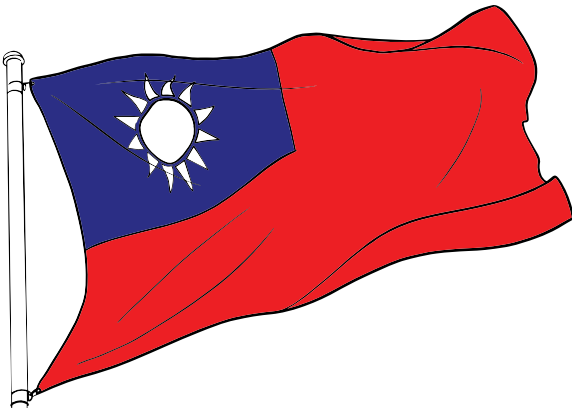
Важливою складовою ізраїльської безпекової моделі є розвиток власного військово-промислового комплексу, який базується на інноваційності, високих технологіях. Компанії США також співпрацюють з провідними компаніями Ізраїлю у сфері виробництва озброєння. Акцент на розвитку ВПК пов'язаний із принципом Ізраїлю не залежати у своїх воєнних кампаніях від третіх сторін.

Ізраїль не відразу зміг заручитися всебічною підтримкою США, який намагався проводити неупереджену, нейтральну політику щодо взаємодії з різними країнами регіону. Перші значні поставки зброї випадають на кінець 1960-тих років — цьому передували гострі дискусії в американському політикумі. Ця ситуація є в певній мірі подібною до нинішніх дискусій в США щодо виділення допомоги Україні.

Розрахунок прибічників ізраїльської моделі на те, що вона може виявитися більш допустимою для Росії, ніж вступ України до НАТО, є доволі сумнівним. Уже на переговорах в Стамбулі в 2022 році Росія чітко заявляла про необхідність «демілітаризації» — скорочення чисельності ЗСУ, військової техніки. Москва гостро реагувала на поставки озброєння західними країнами — сприймала їх як чинник ескалації. Відтак сподівання прибічників ізраїльської моделі, що вона менш «ескалююча», ніж вступ України до НАТО, необґрунтовані.

ТАЙВАНСЬКА БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ

ПЕРЕДІСТОРІЯ І ОПИС МОДЕЛІ¹¹⁸.

Після розірвання дипломатичних відносин США з Тайванем в 1979 році був скасований Китайсько-американський договір про взаємну оборону 1954 року (*Sino-American Mutual Defense Treaty*) та прийнятий Закон про відносини з Тайванем (*Taiwan Relations Act*)¹¹⁹, який є основним документом, що визначає оборонне співробітництво США та Тайваню та загалом безпекову модель Тайваню.

Відповідно до Закону про відносини з Тайванем, «Трьох спільних комюніке» 1972, 1979, 1982 років (*Three Joint Communiqués*)¹²⁰, «Шести запевнень» (*Six Assurances*) 1982 року¹²¹

та низки інших документів, США будуть «забезпечувати Тайвань зброєю оборонного характеру» та у випадку застосування сили Китаєм «нададуть Тайваню оборонні вироби та оборонні послуги в такій кількості, яка може бути необхідною для того, щоб Тайвань міг підтримувати достатній потенціал самооборони». Зазначене дає можливість Тайваню закуповувати озброєння та боєприпаси в США; проводити їх обслуговування та матеріально-технічне забезпечення; проводити навчання особового складу; вести спільні оборонні розробки та виробництва; обмінюватись технологіями та розвідувальною інформацією тощо. В той же час зобов'язання збройного захисту Тайваню з боку США у випадку агресії Китаю залишається невизначеним, оскільки в Законі та інших документах про це чітко не зазначено, а США продовжують свою політику так званої стратегічної невизначеності («*strategic ambiguity*»)¹²² з цього питання. В той же час публічна риторика керівництва США¹²³ та дії їх збройних сил в регіоні демонструють готовність до військового захисту Тайваню.

Оборонна модель власне Тайваню побудована на основі концепції асиметричної оборони

¹¹⁸ Із повним переліком запитань можна ознайомитися наприкінці цього документа в Додатку №1.

¹¹⁹ 22 USC Ch. 48: TAIWAN RELATIONS. (n.d.). <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title22/chapter48&edition=prelim>

¹²⁰ American Institute in Taiwan, 'Three Communiqués': <https://www.ait.org.tw/tag/three-communiques/>

¹²¹ US Congress, 'H.Con.Res.88 — Reaffirming the Taiwan Relations Act and the Six Assurances as cornerstones of United States-Taiwan relations', 2016: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-concurrent-resolution/88/text/eh>

¹²² Model Diplomacy, 'Strategic ambiguity toward Taiwan' 2023: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/strategic-ambiguity-toward-taiwan>

¹²³ BBC News, 'Biden says US will defend Taiwan if China attacks', 2022: <https://www.bbc.com/news/world-asia-59005300>

(неофіційна назва — «стратегія дикобраза», «porcupine strategy»), яка полягає в тому, що Тайвань, не маючи достатньо ресурсів для досягнення військового паритету з Китаєм, будує систему оборони, яка: а) максимально підвищує ціну для Китаю у випадку його вторгнення; б) застосовує дешевші, менші та дисперсивні засоби, які можуть завдати ураження по вразливих місцях Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) у випадку вторгнення¹²⁴.

Оборонна модель власне Тайваню побудована на основі концепції асиметричної оборони (неофіційна назва — «стратегія дикобраза», «porcupine strategy»).

Інші концепції, відповідно до *Taiwan National Defense Report-2022*, які реалізуються паралельно:

- концепція «**рішучої оборони та багатодоменого стримування**» («*resolute defense and multi-domain deterrence*»)¹²⁵;
- концепція «**заперечення доступу до території замість контролю**» («*denial of territory instead of control of it*»)¹²⁶;
- концепція **самодостатньої оборони** («*self-reliant defense*»)¹²⁷, **тотальної оборони** («*all-out defense*»)¹²⁸ та **глибокої оборони** («*defense in depth*»)¹²⁹.

На основі цього пріоритет надається: Повітряним силам та ВМС; системам ППО та ПРО; протикорабельним ракетами; ракетним системам «поверхня-поверхня» з дальністю дії до 2000 км; розвідувальним та ударним БПЛА; портативним протитанковим системам та ПЗРК.

Таким чином реалізація комплексного підходу дає можливість забезпечити не тільки захист умовного «дикобраза», але і надати йому засоби дальнього ураження та стримування противника.

ПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ.

Загалом у політичних колах Тайваню існував консенсус щодо ефективності впровадженої моделі, яка забезпечила Тайваню безпеку протягом десятиріч та запобігла вторгненню з боку Китаю. Крім цього, модель є досить оптимальною з точки зору «cost-benefit», оскільки дозволяє за допомогою дешевших асиметричних засобів та допомоги партнерів, передусім США, створити та підтримувати систему стримування Китаю.

Водночас на фоні значного збільшення НВАК своїх наступальних можливостей та більш агресивної політики Китаю, а також після російського повномасштабного вторгнення в Україну, в політичних колах та суспільстві Тайваню посилюються дискусії щодо ефективності існуючої стратегії.

¹²⁴ ROC MND, 'Taiwan National Defense Report', 2023: <https://www.ustaiwandefense.com/tdnswp/wp-content/uploads/2023/09/Taiwan-National-Defense-Report-2023.pdf>

¹²⁵ Полягає в можливості завдання повітряних, ракетних, морських ударів із метою зриву оперативного темпу наступу противника, збільшення ризику провалу та стримування таким чином від агресії.

¹²⁶ Полягає в можливості завдання ударів по так званих «оперативних центрах тяжіння» противника — ключових військових об'єктах на території Китаю.

¹²⁷ Полягає в активному використанні місцевої оборонної промисловості, передусім судно- та авіабудування для забезпечення потреб ЗС.

¹²⁸ Полягає в посиленні спроможностей резервного компоненту ЗС Тайваню та максимального залучення таким чином цивільного населення для потреб оборони країни.

¹²⁹ Полягає в відслідковуванні підготовчих дій противника та завдання превентивних ударів за допомогою ВМС та протикорабельних ракет та БПЛА в глибині території противника по пунктах мобілізації, «центрах гравітації» для порушення оперативного темпу та зриву його дій

Основні дебати точаться стосовно таких питань: чи буде Тайвань здатний за допомогою існуючих засобів відбити китайське вторгнення; чи слід асиметричні засоби посилити традиційною (симетричною) зброєю; яким чином слід залучити цивільний компонент до системи оборони країни; чи США нададуть військової допомогу Тайваню та яку саме; чи слід США відмовитись від своєї політики стратегічної невизначеності та перейти до політики стратегічної чіткості («strategic clarity»). Сумнівами в суспільстві активно користується Китай, який намагається знизити віру суспільства Тайваню до спроможності власних ЗС та підірвати довіру до США як партнера.

СУСПІЛЬНА ПІДТРИМКА.

Загалом модель підтримується суспільством, оскільки вона забезпечувала: а) безпеку острова; б) статус-кво, відповідно до якого Тайвань де-факто є незалежною державою, хоча де-юре не проголошує незалежність; в) продаж озброєння Тайваню та наявність певних гарантій безпеки з боку США. Крім цього, на підтримку впливають відсутність інших альтернатив у Тайваню: приєднання до організацій колективної безпеки, підписання оборонного союзу поки що не є можливим; забезпечення своєї безпеки самостійно зменшить оборонні можливості Тайваню; приєднання до Китаю користується низькою підтримкою суспільства.

Зокрема, відповідно до опитувань, проведених Центром вивчення виборів Національного університету Ченчі в червні 2022 року, підтримка суспільством об'єднання з Китаєм

була найнижчою з 1995 року та становила 6,5% (з них 1,3% — за негайне об'єднання, та 5,2% — за підтримку статусу-кво з поступовим рухом до об'єднання). На фоні цього переважаючою та зростаючою є кількість тих, хто виступає за збереження статусу-кво з або без подальшої фактичної незалежності (28,6% — за збереження статусу-кво та прийняття рішення пізніше, 28,3% — за збереження статусу-кво на невизначений строк, 25,2% — за статус кво з рухом до незалежності)¹³⁰.

Зазначене демонструє небажання суспільства до приєднання до Китаю, що в тому числі базується на військовій допомозі США, яка підтримується більшістю тайванців. Зокрема, відповідно до опитувань *Taiwanese Public Opinion Foundation*, проведених в серпні 2023 року, дві третини (67%) висловили вдячність та підтримку військовій допомозі США (20% — виступили проти підтримки)¹³¹.

Кількість тайванців, упевнених у тому, що США будуть захищати Тайвань, становить менше половини населення (42,8%). Не вірять у військовий захист США 46,5% опитаних.

У той же час кількість впевнених у тому, що США будуть захищати Тайвань, становить менше половини населення. Опитування в лютому 2023 року показало, що 42,8% — вірять у військовий захист США, в той час як 46,5% — ні. Кількість тих, хто вірить — поступово збільшується після падіння (в березні 2022 року — їх частка становила 34,5%, в

¹³⁰ Newsweek, 'Taiwan's Desire for Unification With China Near Record Low as Tensions Rise', 2022: <https://www.newsweek.com/taiwan-china-politics-identity-independence-unification-public-opinion-polling-1724546>

¹³¹ Taiwanese Public Opinion Foundation, 國人對美國總統拜登軍事援助的態度 (Chinese people's attitude towards U.S. President Biden's military aid), 2023: <https://www.tpof.org/%e5%9c%8b%e9%98%b2%e5%a4%96%e4%ba%a4/%e5%9c%8b%e9%98%b2/%e5%9c%8b%e4%ba%ba%e5%b0%8d%e7%be%8e%e5%9c%8b%e7%b8%bd%e7%b5%b1%e6%8b%9c%e7%99%bb%e8%bb%8d%e4%ba%8b%e6%8f%b4%e5%8a%a9%e7%9a%84%e6%85%8b%e5%ba%a6%ef%bc%882023%e5%b9%b4%8e%6%9c%8822%e6%97%a5%ef%bc%89/>

той час як в 2021 році — 65%)¹³². Схожа картина спостерігається у впевненості суспільства стосовно спроможності власних ЗС захистити Тайвань: в лютому 2023 року — в цьому були впевнені 45,3% (47,2% — відповіли негативно)¹³³.

Зазначене демонструє бажання Тайваню продовжувати існуючий політичний курс та безпекову модель, яка його забезпечує, в той же час половина суспільства має сумніви в її ефективності (щодо здатності власних ЗС та готовності США прийти на допомогу).

ХТО ІНІЦІАТОР МОДЕЛІ?

Партнерство з США як елемент теперішньої безпекової моделі бере свій початок після підписання США Закону про відносини з Тайванем в 1979 році. Дискусії про необхідність ведення саме асиметричної війни почали з'являтися в 2000-х роках після значної зміни паритету ЗС Тайваню з НВАК на користь останньої, особливо стосовно кількості бойових літаків та кораблів, після чого концепція асиметричної війни з'явилась в оборонних документах Тайваню. На практиці вона почала активно реалізовуватись приблизно з 2016 року після приходу до влади президента від Демократичної прогресивної партії Цай Інвень. Для широкого загалу цю стратегію вперше представив тодішній головнокомандувач збройних сил Тайваню Лі Хсі-Мінг у 2017 році, описавши її «стратегією дикобраза» та візуалізувавши таким чином гірський

острів Тайвань, наповнений мобільною зенітною, протитанковою та протикорабельною зброєю¹³⁴.

ПІДТРИМКА ТРЕТІХ СТОРІН.

Безпекова модель Тайваню має як внутрішню, так і зовнішню складову. Внутрішня складова полягає в тому, що значну частину озброєння Тайвань розробив та виготовляє самостійно за допомогою власного ОПК (та за допомоги технологій партнерів). Це стосується власних систем ППО, ПРО, протикорабельних ракет, ракет середньої дальності «земля-земля», військових кораблів, стрілецької зброї та ін. Частина озброєння, яку Тайвань з тих або інших причин не виробляє, надається США, які є основним донором безпеки для Тайваню. Зокрема, США поставляли Тайваню літаки *F-16*, бойові вертольоти різних типів, стратегічні БПЛА *MQ-9B*, протикорабельні системи *Harpoon* та системи ПРО *Patriot* та ін.

США є основним донором безпеки для Тайваню. Вони поставляли літаки *F-16*, бойові вертольоти різних типів, стратегічні БПЛА *MQ-9B*, протикорабельні системи *Harpoon* та системи ПРО *Patriot* та ін.

¹³² Taiwanese Public Opinion Foundation, 如果中共武力犯台，國人對美國派兵協防台灣有信心 (If the CCP invades Taiwan with force, the Chinese people will have confidence in the United States to send troops to help defend Taiwan.), 2023: <https://www.tpof.org/%e5%85%a9%e5%b2%b8%e9%97%9c%e4%bf%82/%e5%85%a9%e5%b2%b8%e8%bb%8d%e4%ba%8b/%e5%a6%82%e6%9e%9c%e4%b8%ad%e5%85%b1%e6%ad%a6%e5%8a%9b%e7%8a%af%e5%8f%b0%ef%bc%8c%e5%9c%8b%e4%ba%ba%e5%b0%8d%e7%be%8e%e5%9c%8b%e6%b4%be%e5%85%b5%e5%8d%94%e9%98%b2%e5%8f%b0%e7%81%a3%e7%9a%84%e4%bf%a1/>

¹³³ Taiwanese Public Opinion Foundation, 國人對國軍保衛台灣的能力有信心嗎? (Do the Chinese people have confidence in the ability of the Chinese military to defend Taiwan?), 2023: <https://www.tpof.org/%e5%9c%8b%e9%98%b2%e5%a4%96%e4%ba%a4/%e5%9c%8b%e4%ba%ba%e5%b0%8d%e5%9c%8b%e8%bb%8d%e4%bf%9d%e8%a1%9b%e5%8f%b0%e7%81%a3%e7%9a%84%e8%83%bd%e5%8a%9b%e6%9c%89%e4%bf%a1%e5%bf%83%e5%97%8e%ef%bc%9f%ef%bc%882023%e5%b9%b4%2%e6%9c%8821%e6%97%a5/>

¹³⁴ Epicenter, 'Protecting the porcupine: Why Taiwan matters', 2023: <https://epicenter.wcfia.harvard.edu/blog/protecting-porcupine-why-taiwan-matters>

Крім цього, США забезпечують підготовку особового складу для застосування цих систем, їх матеріально-технічне забезпечення. Поставки з інших країн мали епізодичний характер та наразі не грають домінуючу роль.

Стосовно гарантій безпеки у випадку вторгнення Китаю, США, крім надання своєї допомоги озброєнням, намагаються у рамках «*integrated deterrence*» максимально залучити своїх союзників у регіоні, в першу чергу Японію, Південну Корею, Філіппіни, Австралію, Індію. Посилення їх бойового потенціалу, взаємосумісності, розсосередження та живучості сил і засобів грає позитивну роль у стримуванні Китаю, водночас їх залучення у безпосередньо бойові дії проти Китаю наразі є дискусійним. Країни регіону намагаються уникнути безпосереднього бойового зіткнення з КНР, воліючи обмежитись логістичною підтримкою або розміщенням воєнних об'єктів США на своїй території. Проте, ймовірно, що у випадку повномасштабного зіткнення США та Китаю їх роль буде значно більшою.

БЕЗПЕКОВІ ГАРАНТІЇ.

Відповідно до підписаних документів, які є в публічному просторі, США не підтверджують та не заперечують участь своїх ЗС в бойових діях, підтримуючи політику стратегічної невизначеності (*strategic ambiguity*). Закон про відносини з Тайванем говорить, що США будуть «забезпечувати Тайвань зброєю оборонного характеру» та у випадку застосування сили Китаєм «нададуть Тайваню оборонні виробни та оборонні послуги в такій кількості, яка може бути необхідною для того, щоб Тайвань міг підтримувати достатній потенціал самооборони»¹³⁵.

Зазначене може інтерпретуватись по-різному — від надання озброєння до участі у воєнних діях, водночас залишає для загалу невизначеними реальні зобов'язання США до безпосереднього прийняття рішення президентом. Водночас остання риторика керівництва США дедалі більше говорить про їх безпосередню участь у випадку агресії Китаю¹³⁶. Крім цього, інтенсивність та спрямованість проведення військових навчань США з союзниками в регіоні, інша військова активність говорить про те, що ЗС готуються до такого сценарію в тому числі із можливістю безпосередньої участі своїх ЗС¹³⁷.

НАСКІЛЬКИ «СТАТИЧНОЮ» Є МОДЕЛЬ?

Загалом після розірвання дипломатичних відносин із Тайванем, скасування Китайсько-американського договору про взаємну оборону 1954 року (*Sino-American Mutual Defense Treaty in 1954*) та прийняття Закону про відносини з Тайванем існуюча модель істотно не змінювалась. Окремі зміни відбувалися в деяких елементах стосовно того, за допомогою якого озброєння краще та ефективніше забезпечити безпеку острова. В результаті чого Тайвань перейшов до стратегії асиметричної оборони, яка поряд із традиційними засобами, передбачає активніше застосування легкого та портативного озброєння (протикорабельного, протиповітряного та протитанкового), яке націлене на завдання ударів по слабких сторонах противника. Наразі триває дискусія щодо необхідності розширення глибини ураження противника та не обмежуватися прибережною зоною.

¹³⁵ 22 USC Ch. 48: TAIWAN RELATIONS. (n.d.): <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title22/chapter48&edition=prelim>

¹³⁶ BBC News, 'Biden says US will defend Taiwan if China attacks', 2022: <https://www.bbc.com/news/world-asia-59005300>

¹³⁷ Faunce, L., Sevastopulo, D., & Hille, K. 'How the US is deepening military alliances in China's backyard'. Financial Times, 2023: <https://www.ft.com/content/38c13dc2-c2bb-4f56-807a-554310fae483>

МОТИВАЦІЯ ТРЕТІХ СТОРІН.

Мотивація США полягає в тому, що безпека Тайваню прямо впливає на лідерські позиції США у світі та технологічну безпеку, оскільки Тайвань є надзвичайно важливим елементом глобального світового ланцюжка з виробництва напівпровідників (на Тайвань припадає 60% світового виробництва звичайних чипів та 90% найсучасніших). Крім цього, безпека Тайваню прямо впливає на світову економічну стабільність, оскільки приблизно 50% усіх вантажних суден проходять через Тайванську протоку. Також мир і стабільність на Тайвані прямо впливає на регіональну та глобальну безпеку, збереження ліберально-демократичної системи та світового порядку, заснованого на правилах («*rules based international order*»). Крім цього, захоплення Китаєм Тайваню з військової точки зору дасть НВАК низку переваг та дозволить продовжити військову експансію до так званої «*другої острівної гряди*» та проектувати силу в регіоні. Внаслідок цього імідж США як надійного партнера та союзника опиниться під загрозою. Тому підтримка Тайваню має двопартійний консенсус та є домінуючою позицією у всіх аналітичних центрах США.

Мотивація інших країн-партнерів у регіоні (Японії, Південної Кореї, Філіппін, Індії та інших) полягає в тому, що триваюча військова експансія КНР та спроби зміни існуючого статус-кво є стратегічним викликом, а у випадку захоплення Китаєм Тайваню, загрози для них від Китаю значно зростуть. В той же час рівень мотивації є різним, залежно від близькості партнерства зі США, відчутті загрози з боку Китаю, безпекового середовища, зовнішньо-політичної традиції та інше. У цьому аспекті найбільшою є мотивація Японії, Кореї, Австралії, найменшою — Індії, В'єтнаму.

Аргументація та рівень підтримки існуючої моделі змінювались із часом. У період максимальної взаємодії між США та Китаєм («*US-China strategic engagement*») підтримка Тайваню з боку США щодо продажу озброєння (та з боку інших партнерів, зокрема в Європі) була мінімальною, оскільки Вашингтон був зацікавлений в розвитку економічних відносин з Пекіном. Водночас після набуття НВАК спроможностей із захоплення Тайваню та переходу відносин США та Китаю в фазу стратегічної конкуренції («*strategic competition*»), безпека Тайваню стала ключовим елементом зовнішньої політики та безпекової стратегії США¹³⁸. Значену позицію поділяють і в Європі, яка на фоні зростання занепокоєння стосовно викликів з боку Китаю намагається грати активнішу роль в забезпеченні безпеки в Тайванській протоці.

ЯК СПРАЦЬОВУВАЛА МОДЕЛЬ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ?

Загалом досліджувана модель показала себе як ефективна та з 1979 року і донині забезпечила достатньо успішне стримування Китаю від застосування сили. Відомим випадком демонстрації Китаєм сили з цього часу були 1995–1996 роки під час так званої Третьої кризи в Тайванській протоці, коли у відповідь на приватний візит президента Тайваню Лі Денхуєя до США Китай провів бойові пуски ракет та розпочав серію масштабних маневрів у морі. У відповідь на це, керуючись своїми безпековими зобов'язаннями, США надіслали два авіаносці, один з яких пройшов Тайванською протокою. Внаслідок цього Китай був змушений відступити та зробити кроки для деескалації.

¹³⁸ Відповідно до US National Security Strategy 2022: «Ми постійно зацікавлені в підтримці миру та стабільності в Тайванській протоці, що має вирішальне значення для регіональної та глобальної безпеки та процвітання та є предметом міжнародного занепокоєння та уваги»: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

Водночас наразі дієвість даної моделі може бути нижчою у зв'язку зі значним збільшенням військових спроможностей Китаю за останні десятиріччя. Тому США вже приступили до покращення безпекової моделі Тайваню, яка загалом полягає у: збільшенні бойових спроможностей сил оборони Тайваню; посиленні бойових спроможностей та координації сил союзників у регіоні; збільшенні військової присутності та живучості сил США у регіоні та інше.

Ризик агресії КНР наразі оцінюється як невисокий, однак він має тенденцію до зростання. Очікується, що період 2027–2030 років буде найбільш загрозливим у цьому аспекті.

Ризик агресії КНР наразі оцінюється як невисокий, однак він має тенденцію до зростання у зв'язку із наближенням спроможностей НВАК до рівня, достатнього для захоплення Тайваню або до реалізації інших сценаріїв (морська блокада, захоплення віддалених островів, ракетний або повітряний удар тощо). Очікується, що період 2027–2030 років буде найбільш загрозливим у цьому аспекті. Інші оцінки вказують на 2035 рік, який визначений НВАК як рік встановлення контролю над першою острівною грядкою, до складу якої входить Тайвань. Наразі НВАК намагається використовувати метод «*нарізання саламі*» та операції «*сірих зон*» (балансуючи на межі миру та війни, проте не переходячи межу, що могло б призвести до воєнного конфлікту), намагаючись таким

чином підтримувати та збільшувати тиск на Тайвань та отримати поступки з його боку.

ЯДЕРНА ЗБРОЯ.

Публічні документи Тайваню не мають оцінок застосування ЯЗ КНР проти себе з ймовірної причини, що Китай не буде застосовувати ЯЗ проти території, яку вважає своєю провінцією, а офіційно опубліковані умови застосування Китаєм ЯЗ не включають операцію по встановленню контролю над островом¹³⁹.

Водночас враховуючи володіння КНР ЯЗ, а також плани щодо її значного розширення (до 2035 року — майже втричі), очікується, що у випадку операції проти Тайваню, КНР використовуватиме ядерний шантаж з метою недопущення втручання у конфлікт США та союзників¹⁴⁰. Тому управління ризиками, пов'язаними з ЯЗ Китаю, — лежать на плечах США.

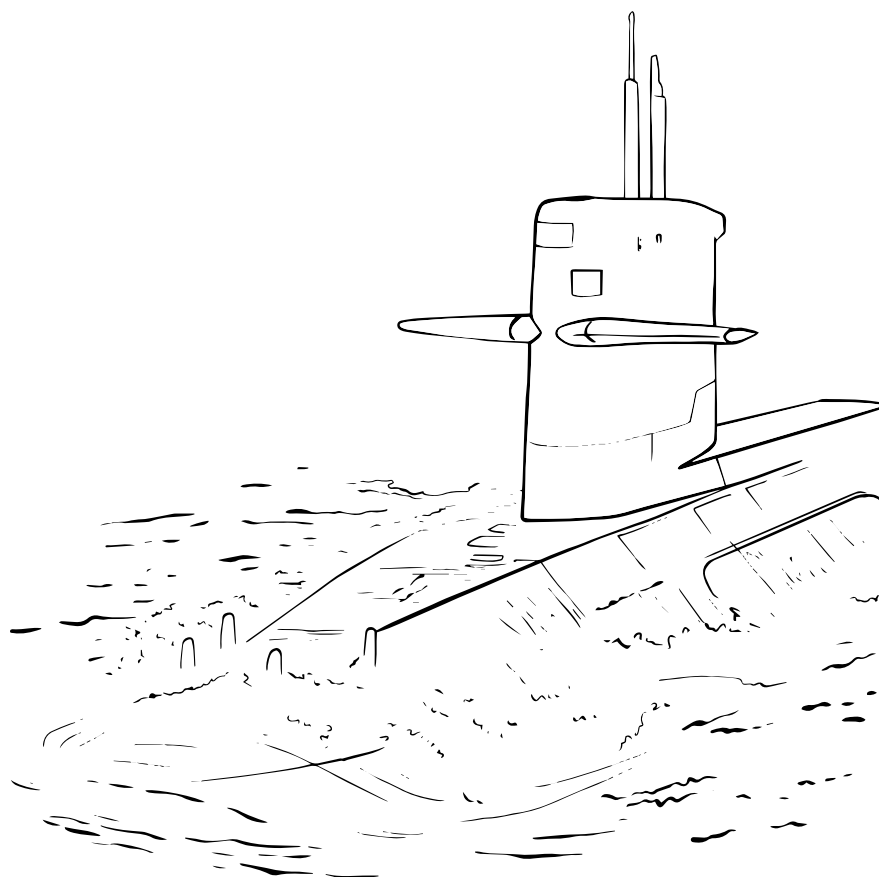
ПОРІВНЯННЯ АРМІЙ.

У професійних виданнях найчастіше порівнюють потенціали ЗС Тайваню проти Східного та Південного театрив бойових командувань (*Theater Commands*) НВАК, які географічно розташовуються поряд із можливою зоною бойових дій та будуть безпосередньо залучені до воєнної операції в Тайванській протоці¹⁴¹. Очікується, що інші театри командування будуть в основному залучені до відволікання сил Японії, Південної Кореї, Індії від надання допомоги Тайваню та США.

¹³⁹ Політика застосування Китаєм ЯЗ полягає в невикористанні ЯЗ першим («*no first use rule*») та невикористання або непогрожування застосуванням ЯЗ проти неядерних держав або зон, вільних від ЯЗ.

¹⁴⁰ Зазначений висновок було зроблено за результатами серії дискусій в 2022 р. з китайськими експертами, афілійованими з урядом, які зазначили, що російський ядерний шантаж проти Заходу був надзвичайно ефективним і США, ймовірно, не будуть воювати з ядерною державою.

¹⁴¹ National Defense University Press, '*Crossing the Strait, China's Military Prepares for War with Taiwan*', Washington, D.C., 2022: <https://ndupress.ndu.edu/Publications/Books/Crossing-the-Strait/>

Станом на 2021 рік Східний та Південний театри бойових командувань мали перевагу над ЗС Тайваню в чисельності сухопутного персоналу — 4,7 разів, танків — 7,9 разів; артилерійських засобів — 6,4 рази; бойових кораблів — 3,7 рази; ПЧ — 17,5 рази; винищувачів — 1,8 разів. Водночас, кількісна перевага та розвиток якісних можливостей НВАК поки що значно нівелюються особливостями географічного розташування Тайваню. Зокрема, це стосується розташування на острові, на відстані 180 км від материкового Тайваню; невеликої кількості місць, сприятливих для висадки десанту; надзвичайно високої складності амфібійної операції з точки зору її проведення і логістичного забезпечення та координації; відсутності досвіду НВАК в проведенні подібних операцій.

Станом на 2021 рік Східний та Південний театри бойових командувань мали перевагу над

Збройними силами Тайваню в чисельності сухопутного персоналу — 4,7 разів, танків — 7,9 разів; артилерійських засобів — 6,4 рази; бойових кораблів — 3,7 рази; підводних човнів — 17,5 рази; винищувачів — 1,8 разів.

Зазначене, незважаючи на чисельну перевагу, робить захоплення острова для НВАК надзвичайно складним та ризиковим завданням. Водночас для оцінки балансу сил варто враховувати інші фактори, щодо яких на даний час однозначної відповіді немає: сценарій, який вибере НВАК та порядок його виконання; відповідь США та союзників; реальний стан бойової готовності ЗС Тайваню; здатність ЗС Тайваню забезпечити опір після масованого ракетного та авіаційного удару з боку НВАК; форми участі третіх країн на боці кожної зі сторін.

МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ РЕСУРС.

В НВАК на дійсній службі перебуває приблизно 2,185 млн осіб, мобілізаційний резерв становить 1,17 млн осіб (з них 510 тис. — резерв безпосередньо НВАК), а також 660 тис. входять до складу воєнізованих формувань (загальна чисельність ЗС потенційно може становити до 4 млн), система комплектування — змішана¹⁴².

Підготовка резерву відбувається за рахунок строкової служби. Оцінюється, що для вторгнення на Тайвань Китай повинен мати сотні тисяч військовослужбовців, озброєння, необхідного матеріального та тилового забезпечення, засобів для перекидання (морських та повітряних суден)¹⁴³. Наразі Китай має достатню кількість особового складу дійсної служби у складі Східного та Південного театрів бойових командувань, щоб провести операцію (кількість амфібійних суден поки що залишається недостатньою), в той час як мобілізація потрібна буде часткова, — для часткового доукомплектування окремих військових частин; для служби в воєнізованих поліцейських формуваннях в тилу; для поповнення втрат. Також слід враховувати, що в воєнний час Народна збройна поліція і Китайська міліція діють як резерв і допоміжний елемент Сухопутних військ.

ЗС Тайваню мають змішану систему комплектування: на дійсній службі знаходяться 215 тис. осіб, мобрезерв становить 2,3 млн осіб, його підготовка здійснюється за рахунок строкової служби (з 2024 року — термін розширюється з 4 місяців до 1 року), щорічно призиваються

до 70 тис. осіб. Водночас, за деякими даними, ресурси, запаси екіпірування та озброєння Тайваню дозволяють ввести до строю додатково приблизно 200 тис. військовослужбовців, які розподіляються на чотири категорії залежно від їх підготовки та оперативного призначення. Наразі зусилля уряду спрямовані зокрема на посилення резервного компоненту ЗС у рамках концепції згаданої вище «*all-out defense*».

ОЦІНКИ В УКРАЇНІ.

Дискурс вищого політичного керівництва наразі спрямований на те, що «альтернативи НАТО немає», але розуміючи низьку ймовірність вступу до Альянсу під час відкритої війни, «Україна потребує гарантій безпеки до закінчення війни»¹⁴⁴, без вказання конкретної моделі.

В експертному просторі ґрунтовних досліджень, повністю присвячених безпековій моделі Тайваню та її прийнятності для України, немає. Однією з небагатьох публікацій на тему безпекових моделей із коротким оглядом Тайваню є стаття Центру протидії дезінформації при РНБО України, в якій декількома реченнями зазначено про можливість інтеграції окремих елементів тайванської моделі для України (постачання Україні кращої техніки, підготовки та розвідданих), проте зазначено, що США роблять заяви про готовність захисту Тайваню, в той час як щодо України — цього не робиться¹⁴⁵.

¹⁴² U.S. Department of Defense, 'Military and Security Developments Involving the People's Republic of China, A Report to Congress', 2023: <https://media.defense.gov/2023/Oct/19/2003323409/-1/-1/1/2023-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF>

¹⁴³ National Defense University Press, 'Crossing the Strait, China's Military Prepares for War with Taiwan', Washington, D.C., 2022: <https://ndupress.ndu.edu/Publications/Books/Crossing-the-Strait/>

¹⁴⁴ Укрінформ, 'Жодну країну НАТО Україна не втягуватиме у війну — Зеленський', 2023: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3717485-zodnu-krainu-nato-ukraina-ne-vtaguvatime-u-vijnu-zelenskij.html>

¹⁴⁵ Центр протидії дезінформації, 'Яка Західна модель безпекових гарантій підходить Україні?', 2023: <https://cpd.gov.ua/main/yaka-zahidna-model-bezpekovyh-garantij-pidhodyt-ukrayini/>

ОЦІНКИ В США, ІНШИХ КРАЇНАХ.

Загалом в США тайванська модель вважається оптимальною, оскільки дозволяє підтримувати достатній рівень безпеки свого союзника та загалом Індо-тихоокеанського регіону і в той же час мати можливість для збереження відносин із Китаєм¹⁴⁶. Водночас наразі в США посилюються дискусії, що модель може бути не достатньо ефективною, у зв'язку зі значним збільшенням бойових можливостей НВАК. Тому вона повинна бути вдосконалена зокрема і за допомогою так званого комплексного стримування («*integrated deterrence*»), що передбачає: посилення власної системи оборони острова разом із покращенням бойових та координаційних спроможностей США та союзників в регіоні. Більш поширеною стає думка, що в нових умовах США не може одноосібно забезпечити безпеку партнерів, тому вони повинні брати на себе більше відповідальності. Іншою темою дискусій є необхідність США відмовитись від політики стратегічної невизначеності («*strategic ambiguity*»)¹⁴⁷ та чітко продемонструвати КНР готовність захищати Тайвань¹⁴⁸.

Стосовно впровадження тайванської моделі в Україні, ймовірно, що її елементи щодо надання зброї, технологій, розвідувальної інформації, проведення тренувань та навчань повністю підтримуються США та іншими ключовими партнерами України (що водночас потребує закріплення в законодавстві країн-гарантів безпеки) та вже фактично реалізовані для України. Водночас надання безпекових зобов'язань щодо військового захисту України поки що малоімовірне.

ОЦІНКИ В РОСІЇ.

Тайванська модель вже частково реалізована в Україні (надання/продаж/обслуговування/ремонт озброєння; тренування українських військовослужбовців; надання розвідувальної інформації).

Тайванська модель вже частково реалізована в Україні (надання/ продаж/обслуговування/ ремонт озброєння; тренування українських військовослужбовців; надання розвідувальної інформації).

Питання, які не були реалізовані щодо України — підписання окремого закону США щодо підтримки та безпекових зобов'язань; надсилання США військового контингенту для захисту та демонстрації сили; готовність США (принаймні на рівні риторики та ймовірно на рівні стратегічного планування) до військового захисту країни-партнера; значна військова присутність США/союзників в регіоні на постійній основі.

Очевидно, що Росія завжди виступатиме проти усіх елементів, які посилюватимуть українські оборонні спроможності або надаватимуть безпекові гарантії. Тому усі елементи моделі будуть неприйнятними для Росії, водночас це не є причиною для того, щоб Україна не намагалась їх досягнути.

¹⁴⁶ 2022 National Defense Strategy (NDS): «The Department will support Taiwan's asymmetric self defense commensurate with the evolving PRC threat and consistent with our one China policy», <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

¹⁴⁷ Політика «стратегічної неоднозначності» — заснована на теорії про те, що найкраще, щоб усі сторони здогадувалися, чи втручатимуться американські військові у війну через Тайванську протоку і в якому обсязі.

¹⁴⁸ Schuman M. 'No More 'Strategic Ambiguity' on Taiwan', The Atlantic, 2022: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/09/joe-biden-taiwan-china-strategic-ambiguity/671512/>

ПЛЮСИ І МІНУСИ.

ПЕРЕВАГИ

- + Закріплення необхідності забезпечення безпеки Тайваню в американському законодавстві (зокрема в *Taiwan Relations Act* та «*Six Assurances*»), що є наслідком широкого консенсусу важливості Тайваню для національних інтересів США
- + Наявність статусу основного партнера поза НАТО (без формального визнання), що демонструє стратегічну важливість партнерства
- + Демонстрація на рівні заяв вищого політичного керівництва та дій ЗС США готовності до захисту Тайваню, відпрацювання дій та підготовка ЗС США до конфлікту з Китаєм у випадку вторгнення НВАК, морської блокади або інших дій
- + Можливість отримання Тайванем широкого спектру озброєнь виробництва США
- + Відсутність застережень щодо незавдання ударів по території противника. Зазначене було досягнуто тим, що Тайвань розробив та поставив на озброєння власні системи ураження, які можуть завдати ударів по території КНР, в той час як США постачали озброєння, яке більш спрямоване для оборони, а не для атак по об'єктах на території КНР
- + Неодноразове надсилання США військового контингенту до регіону з метою демонстрації сили та застереження НВАК від воєнних дій
- + Обмін на постійній основі розвідувальною інформацією між США та Тайванем в двосторонньому форматі, а також періодично — в багатосторонньому форматі з іншими країнами та в рамках союзу «П'яти очей»
- + Самодостатність власної оборонної промисловості Тайваню з багатьох питань — виробництво бойових кораблів, ППО, ПРО, ракет дальньої дії, систем супутникової розвідки та низькоорбітального супутникового зв'язку та інше
- + Надання США оборонних технологій та спільна розробка ОВТ

НЕДОЛІКИ

- Відсутність угоди про взаємну оборону та однозначних гарантій безпеки в Законі про відносини з Тайванем щодо безпосереднього захисту Тайваню з боку США. Зазначене, серед іншого, створює можливість маніпуляцій суспільною думкою з боку Китаю стосовно підриву довіри до США на Тайвані
- Залежність США та інших партнерів від економічних відносин з Китаєм, що призводило до зменшення підтримки Тайваню в періоди покращення відносин з Китаєм. Наразі цей недолік менш актуальний у зв'язку з тим, що поліпшення відносин США з КНР малоімовірно
- Відсутність постійної присутності американського військового контингенту на національній території, готового для демонстрації сили та збройного захисту у разі військового сценарію
- Військове співробітництво щодо навчання особового складу має обмежений характер — стосувалося здебільшого навчання операторів переданої техніки, пілотів, невеликих підрозділів ССО, загальновійськових підрозділів до роти включно. Військове співробітництво поки що не включає навчання великих підрозділів, наприклад бригадного рівня та проведення спільних масштабних навчань. Водночас даний недолік був обумовлений бажанням США розвивати відносини з Китаєм, що наразі менш актуально
- Відповідно до Закону про відносини з Тайванем, США передаватимуть Тайваню лише «зброю оборонного характеру», що: а) накладало обмеження на передачу озброєння дальньої дії, яка здатна завдати ударів по материковому Китаю; б) ставило залежність безпеки Тайваню від політичної кон'юнктури в США, оскільки озброєння може класифікуватися одночасно як оборонне, так і наступальне
- Складність повноцінного залучення інших партнерів в регіоні до безпекової моделі Тайваню, відсутність представлення у міжнародних організаціях через дипломатичні обмеження, та політику «Одного Китаю» тощо. Причиною цього недоліку є неповне дипломатичне визнання Тайваню, що для України — менш актуально

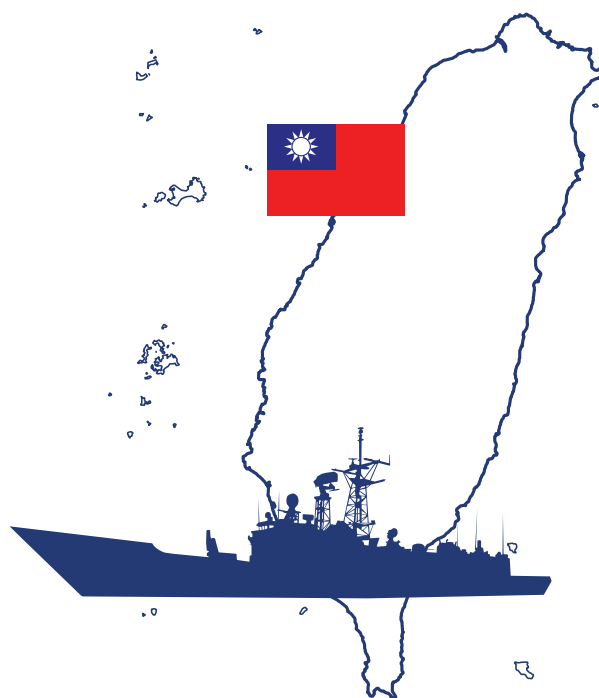
РЕЗЮМЕ-ВИСНОВОК.

Тайванська модель, лише у випадку її повної реалізації, дає можливість для побудови та підтримання відносно самодостатньої системи оборони України та для стримування Росії від подальшої агресії, оскільки США (хоча і дотримуючись політики стратегічної невизначеності) з великою ймовірністю разом із іншими партнерами мають наміри захисту Тайваню.

Водночас питання залишається саме в цьому елементі тайванської моделі — готовності збройного втручання США у війну проти Росії, що у випадку з Україною здається малоімовірним.

Тому для України можна запозичити окремі елементи різних моделей, в тому числі і тайванської. Зокрема: окремий закон про важливість України як елемента безпеки регіону та світу; конкретні безпекові зобов'язання та надання високотехнологічних озброєнь; спільне виробництво озброєння та обмін технологіями; обмін в режимі 24/7 розвідувальною інформацією.

Водночас, крім надання озброєння та наявності безпекових зобов'язань з боку США, тайванська модель базується на самостійній розробці та виробництві значної частини озброєння, що стосується таких елементів як ППО/ПРО/ВМС/балістичних та крилатих ракет середньої дальності. Зазначене, з урахуванням підходів США щодо «деескалації», дає Україні можливість: мати власні системи далекого ураження та стримування; забезпечення власної безпеки у випадку зміни політичної кон'юнктури (прихід до влади в США політиків, які виступають проти підтримки України).

ЗАХІДНОНІМЕЦЬКА БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ¹⁴⁹. ПОСТУПОВЕ ПРИЄДНАННЯ ДО НАТО

ПЕРЕДІСТОРІЯ ТА ОПИС МОДЕЛІ¹⁵⁰.

Після закінчення Другої світової війни Німеччина була розділена на чотири окупаційні зони: радянську, французьку, британську та американську. До 1948 року існувала певна координація між чотирма державами щодо управління німецькою територією. Але розбіжностей між СРСР та Заходом ставало дедалі більше, і союзницькі відносини швидко переросли у ворожі.

Перші ознаки серйозної напруженості з'явилися під час Берлінської кризи 1948 року (Берлінська блокада), що тривала майже рік. Союзники відреагували на неї операцією «Берлінський повітряний міст», у рамках якої постачали продовольство і паливо для Західного Берліна літаками, незважаючи на сухопутну і водну блокаду міста Радянським Союзом. Початок Корейської війни у 1950

році показав союзникам, що безпекові питання в регіоні Західної та Центральної Європи необхідно вирішувати якомога швидше, аби Європа знову не занурилась у війну. Початковий план полягав у створенні Європейського оборонного співтовариства (ЄОС) — ідея, запропонована Францією. Однак задум про створення ЄОС, незважаючи на підтримку союзників, включно зі США, втілювався по-вільно, передовсім через побоювання щодо відновлення німецької армії, що особливо непокоїло Францію. Тим часом канцлер ФРН Конрад Аденауер прагнув, аби США були частиною військового союзу, до якого приєдналася би Німеччина, оскільки вважав це обов'язковою умовою для гарантування безпеки Німеччини у часи зростаючої загрози з боку Радянського Союзу.

Конрад Аденауер прагнув, аби США були частиною військового союзу, до якого приєдналася би Німеччина, оскільки вважав це обов'язковою умовою для гарантування безпеки Німеччини у часи зростаючої загрози з боку Радянського Союзу.

Частково тому він віддав перевагу вступу країни до НАТО, попри суттєве зниження шансів на возз'єднання країни. Його думки з приводу цієї дилеми були найбільш чітко висловлені в

¹⁴⁹ NATO, 'Germany and NATO': https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm

¹⁵⁰ Із повним переліком запитань можна ознайомитися наприкінці цього документа в Додатку №1.

заяві, яку він адресував Верховному комісару Франції в Західній Німеччині в 1954 році: «Не забувайте, що я — єдиний німецький канцлер, який понад усе ставить єдність Європи, а вже потім своєї власної держави».

Лондонська та Паризька конференції 1954 року визначили статус Західної Німеччини, що передбачав припинення окупації та приєднання до НАТО в обмін, з-поміж іншого, на зобов'язання Бонна схилитися до мирного повернення територій, що перебувають під радянською окупацією. 6 травня 1955 року Федеративна Республіка Німеччина приєдналася до НАТО, залишивши окуповану Радянським Союзом Східну Німеччину за межами Альянсу, і, таким чином, зводячи до мінімуму можливість возз'єднання. У свою чергу, Західна Німеччина швидко розвивалася під парасолькою НАТО — і з країни, яка взагалі не мала армії на момент приєднання, перетворилася на одну з провідних держав НАТО. Лише через кілька днів після того, як Західна Німеччина приєдналася до НАТО, Радянський Союз створив Організацію Варшавського договору, який і визначав кордони «залізної завіси» аж до 1989 року. Після падіння Берлінської мури відбулося возз'єднання Німеччини.

ПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ.

Політичні дебати щодо найкращої безпекової моделі Західної Німеччини були досить різноплановими, не мали однаковості, але спільним знаменником все ж залишалася ідея про те, що країна обов'язково має бути частиною західної системи безпеки. Опозиція широко

підтримувала процес інтеграції із Заходом, особливо зважаючи на те, що нова безпекова структура мала розпочати свою діяльність одночасно з підписанням Загального договору, який регулював відносини між Великою Британією, Францією, США та Федеративною Республікою Німеччини і, таким чином, покладав край окупаційному режиму та відновлював суверенітет Західної Німеччини¹⁵¹.

Дискусії щодо безпекової моделі для Західної Німеччини охоплювали три основні варіанти: створення федеральної поліції Німеччини, яка, крім регулювання внутрішньої безпеки, стала б основою для майбутньої армії; інтеграція Західної Німеччини в НАТО разом із командуванням і збройними силами; і створення європейської армії, частиною якої могла би стати німецька армія. У політичних колах найменше суперечок викликав саме перший варіант¹⁵².

Повоєнна Німеччина була рішуче проти будь-яких планів переозброєння країни. Популярними стали народні рухи, які виступали проти мілітаризації, особливо після створення так званих пацифістських груп. Найвідоміші з них були пов'язані з протестантськими церквами, Федераціями профспілок Німеччини та Соціал-демократичною партією (СДПН), хоча також виникали рухи, коли ці групи поєднували свої зусилля¹⁵³.

Наразі модель Аденауера ніхто (за винятком деяких радикалів) не піддає критиці зі зрозумілих причин — Німеччина змогла вижити, розвинутися та возз'єднатися. Конрад Аденауер усвідомлював, що пріоритетом для Німеччини мала бути надійна оборонна угода і членство країни в НАТО. Його рішення було сміливим, оскільки воно означало, що возз'єднання Ні-

¹⁵¹ Convention on Relations between the Three Powers and FRG, May 26, 1952: https://www.cvce.eu/content/publication/2003/10/1/b1885d93-c91a-4fa7-80bd-e1d3b3171b87/publishable_en.pdf

¹⁵² Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

¹⁵³ Emilia Salvanou, 'Memory and Protest in the West German peace movement of 1960s', SCIRP, July 2022: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=118906>

меччини не відбудеться легко¹⁵⁴. Вигоди такого розвитку не були очевидними в 1955-му році — знадобилося кілька десятиліть, аби праота Конрада Аденауера була доведена.

Наразі модель Аденауера ніхто (за винятком деяких радикалів) не піддає критиці зі зрозумілих причин — Німеччина змогла вижити, розвинути та возз'єднатися.

СУСПІЛЬНА ПІДТРИМКА.

Німецька громадськість була проти будь-яких планів щодо розвитку німецької армії та милітаризації Західної Німеччини. Травми Другої світової війни були свіжими та глибоко вкоріненими в суспільстві. Будь-які ідеї, що передбачали переозброєння, рiшуче відхилялися громадськістю та опозицією. Окрім груп у протестантській церкві, профспілках і політичній опозиції (наприклад, СДПН), на початку 1950-х років виникли інші масові рухи, які виступали проти переозброєння. Такі рухи (з-поміж них найбільш популярними були Надзвичайна асоціація за мир у Європі та Жіночий мирний конгрес) взяли за основу гасло «*Ohne Mich*» («Без мене»), що створювало сильний соціальний тиск на керівництво Німеччини у питанні майбутнього переозброєння¹⁵⁵.

Діяльність канцлера Конрада Аденауера сприяла подоланню суспільних страхів щодо майбутнього Західної Німеччини в НАТО. Було

нелегко переконати населення, що возз'єднання Німеччини буде відкладено на невизначений термін, мільйони німців залишаться жити під комуністичним режимом, а молодих чоловіків знову заберуть до армії та готуватимуть до можливої війни. Перемога Аденауера на федеральних виборах 1957 року під гаслом «*Keine Experimente*» («Жодних експериментів») ще раз довела: чіткі аргументи здатні переконати громадян у корисності рішення¹⁵⁶.

Той факт, що Конрад Аденауер був обраний канцлером Західної Німеччини і протримався на своїй посаді до 1963 року, свідчив, що громадяни підтримували його — і частка населення, котра прагнула інтеграції в західну систему безпеки, переважала.

На сьогоднішній день рішення Конрада Аденауера і його союзників вважаються єдиним правильним вибором.

ПІДТРИМКА ТРЕТІХ СТОРІН.

Коли з'явилася НАТО, не було жодних шансів щодо того, що Західна Німеччина мала стати членом Альянсу. Лорд Гастінгс Ісмей, перший генеральний секретар НАТО, коротко й чітко сформулював місію НАТО: «*To keep the Russians out, the Americans in, and the Germans down*» («Не підпускати росіян, не відпускати американців і притримувати німців»). У 1949 році ніхто би навіть не подумав про членство Німеччини в НАТО¹⁵⁷.

Однак у зв'язку з тим, що Радянський Союз швидко розширював свій вплив і створював загрозу для західних держав, союзники змі-

¹⁵⁴ Steven Erlanger, 'If a divided Germany could enter NATO. Why not Ukraine?', NYT, May 26, 2023: <https://www.nytimes.com/2023/05/26/world/europe/ukraine-nato-germany.html>

¹⁵⁵ Emilia Salvanou, 'Memory and Protest in the West German peace movement of 1960s', SCIRP, July 2022: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=118906>

¹⁵⁶ Francois Heisburg, 'How to End a War: Some Historical Lessons for Ukraine', Taylor and Francis Online: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00396338.2023.2233347?needAccess=true&role=button>

¹⁵⁷ Lord Ismay: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_137930.htm

нювали й свій погляд на роль Німеччини. Той же Лорд Гастінгс Ісмей писав у своїй книзі про перші п'ять років існування НАТО, що участь Німеччини в безпековій системі Заходу є гострою необхідністю¹⁵⁸.

Думка союзників щодо переозброєння Німеччини та прийняття її в західне безпекове середовище змінювалася (за винятком Франції, яка все ще чинила опір). Як один із можливих варіантів залучення Німеччини до колективної безпеки Європи Франція розглядала створення Європейського оборонного співтовариства (ЄОС), частиною якого мала стати Німеччина поза межами НАТО. Цей план підтримали союзники, включно зі США, які спочатку теж підтримували ідею про ЄОС.

Ініціативу ЄОС намагалися впровадити в 1952 році в прискореному режимі через зміни в загальному безпековому середовищі. Незважаючи на те, що Німеччина ратифікувала домовленості щодо ЄОС разом із Загальним договором, ратифікація у Франції виглядала досить проблемною через зростання супротиву новим угодам. Перед ратифікацією французьке керівництво намагалося розвіяти страхи, а тому прагнуло схилити Німеччину піти на поступки — вони стосувалися тривалішого підпорядкування німецьких військових з'єднань французькому командуванню та Саару, що перебував під управлінням Франції¹⁵⁹. Питання функціонування ЄОС також загострювала позиція США, зокрема Джона Фостера Даллеса, державного секретаря, який наполягав на впровадженні ЄОС і навіть погрожував скоротити підтримку США в разі невдачі ЄОС. Позиція США була зрозумілою, враховуючи безпекові зобов'язання США перед країнами по всьому світу,

особливо щодо Кореї¹⁶⁰. Однак, незважаючи на ратифікацію договору зі створення ЄОС всіма країнами, крім Великої Британії, яка відмовилася від пропозиції, Французька Національна асамблея, за іронією долі, проголосувала проти створення ЄОС через побоювання щодо можливого переозброєння Німеччини. Це відкрило шлях для інтеграції Західної Німеччини в НАТО, що відбулася в 1955 році.

Вступ Німеччини до НАТО повністю залежав від третіх сторін, і роль США була визначальною у цьому процесі.

Вступ Німеччини до НАТО повністю залежав від третіх сторін, і роль США була визначальною у цьому процесі. Безпекова ситуація в світі різко погіршилася через війну в Кореї між комуністичною Північчю та не-комуністичним Півднем; проведення паралелей зі Східною та Західною Німеччиною посилювало занепокоєння щодо можливої війни і в Європі. Підтримка союзниками німців полягала, зокрема, в тому, аби зупинити занепад німецької промисловості та дозволити Німеччині пов'язати свої потужності з загальноєвропейськими проектами. Спочатку Німеччина приєдналася до НАТО фактично без армії і створила її пізніше в 1955 році, посиливши свій потенціал після перегляду Загального договору. Підтримка Німеччини США була життєво важливою у всіх сферах, включаючи військову та економічну¹⁶¹. З роками, коли франко-німецький альянс посилювався і сторонам вдалося

¹⁵⁸ Lord Ismay, 'NATO, the first five years (1949-1954)': https://archives.nato.int/uploads/r/null/2/1/216977/NATO-The_first_5_years_1949-1954__by_Lord_Ismay_.pdf

¹⁵⁹ Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

¹⁶⁰ Benjamin M. Simpson, 'The Rearming of Germany 1950-1954: A Linchpin in the Political Evolution of Europe', Naval War College Review, 1971

¹⁶¹ My country and NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm

ФРН стала членом НАТО. Париж, Франція, 6 травня 1955.

Джерело: <https://www.flickr.com/photos/nato/5664176447>

вбудувати довірливі відносини, Бонн став важливим контрибутором у безпеку — і все це під безпековою парасолькою США.

Кремль виступав категорично проти переозброєння Західної Німеччини та її прийняття в НАТО. Ще в 1952 році Радянський Союз визнав, що возз'єднання Німеччини можливе на умовах Кремля, при якому збережеться нейтралітет майбутньої об'єднаної Німеччини, аби вона не змогла приєднатися до НАТО — як і за австрійським сценарієм. Радянський Союз так само, як у і випадку з ФРН, рішуче виступав проти інтеграції до Альянсу Греції та Туреччини, але не міг зупинити процес. Не виключено, що на рішучість країн НАТО щодо прийняття Західної Німеччини могла

вплинути смерть Йосипа Сталіна в березні 1953 року і період певного переформатування зовнішньополітичних підходів новою верхівкою СРСР¹⁶².

БЕЗПЕКОВІ ГАРАНТІЇ.

Західнонімецька безпекова модель забезпечується гарантіями Статті 5 Північноатлантичного договору та ядерною парасолькою, яка обумовлена угодами щодо спільної ядерної політики країн-членів НАТО. Колективна безпека НАТО добре спрацювала і забезпечила необхідні рамки для уникнення будь-яких атак на Німеччину.

¹⁶² Mark Kramer, 'The Early Post-Stalin Succession Struggle and Upheavals in East-Central Europe', *Journal of Cold War Studies* Vol. 1, No. 3, Fall 1999, pp. 3–66.

У той же час, окрім безпекових гарантій, які отримала Німеччина від членства в НАТО, вона продовжувала розміщувати іноземні війська на своїй території, регулюючи їхню присутність угодою про збройні сили. Навіть сьогодні Німеччина посідає друге місце після Японії за кількістю присутніх вояків США — 33 948 військовослужбовців¹⁶³. Крім того, Західна Німеччина публічно зобов'язалася не розробляти ядерну, біологічну чи хімічну зброю в обмін на безпекові гарантії союзників.

Німеччина посідає друге місце після Японії за кількістю присутніх вояків США – 33 948 військовослужбовців.

Найбільш важливий момент (особливо в контексті України) полягає в тому, що Західна Німеччина взяла зобов'язання добиватися возз'єднання країни тільки мирними засобами, а її зовнішня політика відповідатиме положенням Статті 2 Статуту ООН¹⁶⁴.

МОТИВАЦІЯ ТРЕТІХ СТОРІН.

Мотивація третіх сторін у допомозі Німеччині з набуття членства в НАТО залежала від кожної країни. Загальна незаперечна мотивація — Західній Німеччині було необхідне членство в НАТО для збереження свого існування, а Альянсу (і США) потрібна була Західна Німеччина для забезпечення належних безпекових умов у регіоні, які стрімко погіршувалися на тлі Корейської війни та більш агресивної політики Радянського Союзу. Зростали побоюван-

ня, що СРСР може використати Східну Німеччину для нападу на Західну Німеччину, а тому після провалу ідеї з ЄОС на порядку денному постала опція НАТО. Окрім суто безпекових мотивів під час ухвалення рішення, союзники також брали до уваги питання оптимізації витрат, які вони витрачали на безпеку Західної Німеччини. США і без того були обтяжені численними зобов'язаннями по всьому світу, Велика Британія скорочувала свій оборонний бюджет і виводила війська з Західної Німеччини, Франція ж переживала важкі часи через серію внутрішніх криз (включно з кризою, спричиненою виходом із Індокитаю). Крім того, Париж хотів використати вступ Німеччини до НАТО для вирішення питання щодо статусу Саару, який мав отримати автономію, але залишався економічно пов'язаним із Францією. У Саарі відбувся референдум щодо прийняття французького плану. Париж розраховував, що результати референдуму будуть на її користь, але підсумки голосування довели протилежне¹⁶⁵.

Альянсу (і США) потрібна була Західна Німеччина для забезпечення належних безпекових умов у регіоні, які стрімко погіршувалися на тлі Корейської війни та більш агресивної політики Радянського Союзу.

Із об'єднанням Німеччини «західнонімецька безпекова модель» перестала існувати. Німеччина стала «звичайним» членом НАТО, тому західнонімецька безпекова модель радикально змінилися.

¹⁶³ Mohammed Hussein and Mohammed Haddad, 'Infographic: US military presence around the world', Al Jazeera, September 10, 2021: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/10/infographic-us-military-presence-around-the-world-interactive>

¹⁶⁴ Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

¹⁶⁵ Royal Institute of International Affairs, 'Causes and consequences of the plebiscite in Saar', December, 1955: <https://www.jstor.org/stable/40392788>

ЯК СПРАЦЮВАЛА МОДЕЛЬ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ?

Західнонімецька модель зі вступу до НАТО є вдалим прикладом про те, як можна змінити військово-політичний курс держави, запропонувати адекватні безпекові умови Бонну та зміцнити Альянс. Коли Німеччина стала членом НАТО, Конрад Аденауер вирішив одразу кілька викликів. По-перше, він суттєво поліпшив безпекову ситуацію Західної Німеччини, особливо в контексті зростаючої загрози з боку Радянського Союзу. По-друге, він відновив її суверенітет, що призвело до деокупації Західної Німеччини. По-третє, він проклав шлях до євроінтеграції¹⁶⁶. Інтеграції ЄС також сприяли безпекові гарантії, які надходили разом із НАТО.

Той факт, що США стояли за вступом Західної Німеччини до НАТО та створили надійний стримуючий фактор, сприяв успіху моделі. Виникнення будь-якої кризи виглядало малоймовірним з огляду на партнерство Бонна зі США та ще кількома найпотужнішими економіками світу.

Західнонімецька безпекова модель була випробувана у 1961 році під час будівництва Берлінського муру та подальшого тиску з боку Радянського Союзу, який прагнув витіснити союзників. На додаток до існуючих безпекових гарантій, союзники розробили таємний військовий план під назвою «ЖИВИЙ ДУБ» (*LIVE OAK*), який мав забезпечити доступ союзників до Західного Берліна повітряним, залізничним та автомобільним транспортом. Близько 400 000 іноземних військовослужбовців було розгорнуто в Західній Німеччині,

у тому числі 10 000 у Західному Берліні для стримування Радянського Союзу¹⁶⁷.

ЯДЕРНА ЗБРОЯ.

Федеративна Республіка Німеччина знаходиться під ядерною парасолькою НАТО завдяки угодам щодо спільної ядерної політики країн-членів НАТО та під захистом США. Спочатку німці зробили ставку на розвиток звичайної армії. Пізніше, коли Радянський Союз почав становити більший ризик для Заходу, Німеччині довелося запровадити систему використання ядерної зброї, хоча це рішення було важким для німецького керівництва та суспільства. Так, уряд Гельмута Шмідта пішов у відставку у 1982 році через розгортання ядерних систем середньої дальності в Західній Німеччині¹⁶⁸.

Ситуація з ядерною парасолькою насправді дуже залежить від контексту міжнародної безпеки. Наприклад, у 2016 році 85% німців хотіли, щоб США вивели свою ядерну зброю з Німеччини. Однак у 2022 році, після нападу Росії на Україну, більше половини німців прагнули, аби США залишили ядерну зброю в Німеччині.

У 2016 році 85% німців хотіли, щоб США вивели свою ядерну зброю з Німеччини. Однак у 2022 році, після нападу Росії на Україну, більше половини німців прагнули, аби США залишили її.

---

¹⁶⁶ Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

¹⁶⁷ NATO, 'Germany and NATO': https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm

¹⁶⁸ Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

Після цього Берлін також вирішив озброїтись новими винищувачами F-35, відтак ФРН зберегатиме технічну спроможність в ядерному обміні впродовж майбутніх десятиліть¹⁶⁹.

союзники не могли перекинути до Західної Німеччини сили, здатні успішно стримувати Радянський Союз.

ПОРІВНЯННЯ АРМІЙ І МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ РЕСУРС.

Західна Німеччина не мала армії на момент вступу до НАТО. Проте в неї був значний мобілізаційний потенціал, попри величезні втрати під час Другої світової війни. Особливо це стосувалося не стільки людських ресурсів, скільки промислової бази, яку можна було використати для переозброєння Західної Німеччини та Заходу після інтеграції Бонна в західну безпекову систему.

На тлі Західної Німеччини, яка взагалі не мала армії, сили супротивника — Радянського Союзу — виглядали вражаюче. У 1954 році загальна чисельність армій СРСР, Східної Німеччини та інших радянських сателітів становила понад 6 млн осіб. Із них 4,5 млн — сухопутні війська високого ступеню готовності. Сили швидкого просування в Західній Європі склалися з 22 радянських дивізій у Східній Німеччині і додатково 60 дивізій. У разі мобілізації Радянський Союз міг би зібрати за 30 днів близько 400 дивізій. Крім того, Радянський Союз зміцнив свою повітряну міць, маючи приблизно 20 тис. літаків¹⁷⁰.

Міць Радянського Союзу, його зростаючий вплив і участь у Корейській війні стали основними причинами швидкого вступу Західної Німеччини до НАТО та відновлення західнонімецької армії й промисловості —

Міць Радянського Союзу, його зростаючий вплив і участь у Корейській війні стали основними причинами швидкого вступу Західної Німеччини до НАТО та відновлення західнонімецької армії й промисловості.

Спочатку в рамках Європейського оборонного співтовариства німецькі солдати мали бути розгорнуті під об'єднаним генеральним штабом під керівництвом французів, але без власної армії. Відмова від ЄОС та вступ до НАТО змінили цю перспективу. Бонн був зобов'язаний створити власну армію. Створення Бундесверу відбувалося повільно, зі складнощами, незважаючи на підтримку обох партій. Серед головних проблем — відсутність військової інфраструктури (наприклад, казарм) чи небажання добровольців записуватися в армію. Лише в 1957 році, через два роки після вступу Західної Німеччини до НАТО, Бонн відзвітував про створення першої німецької дивізії. Західна Німеччина повністю інтегрувалася в структури НАТО, протягом 10 років після створення Бундесверу стала опорою оборонних сил НАТО в Європі¹⁷¹. Але Бундесвер так і не зміг зібрати 12 дивізій і 560 тис. чоловік, як передбачалося в 1954 році¹⁷².

¹⁶⁹ Liviu Horovitz and Michal Onderco, 'How Germans Learned to Stop Worrying and Love the Bomb, Then Probably Start Worrying Again', War on Rocks, October 9, 2023: <https://warontherocks.com/2023/10/how-germans-learned-to-stop-worrying-and-love-the-bomb-then-probably-start-worrying-again/>

¹⁷⁰ Lord Ismay, 'NATO, the first five years (1949-1954)': https://archives.nato.int/uploads/r/null/2/1/216977/NATO-The_first_5_years_1949-1954__by_Lord_Ismay_.pdf

¹⁷¹ NATO, 'Germany and NATO': https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_185912.htm

¹⁷² Helga Haftendorn, 'Germany's accession to NATO 50 years on', NATO Review, June 01, 2005: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2005/06/01/germanys-accession-to-nato-50-years-on/index.html>

ОЦІНКИ В УКРАЇНІ.

В Україні не було істотної дискусії щодо західнонімецької безпекової моделі. Офіційно українське керівництво дотримується курсу на повну перемогу над Росією та відновлення кордонів 1991 року. Така позиція звужує можливості для публічного обговорення на політичному рівні. Водночас стаття головнокомандувача Валерія Залужного, який визнав, що війна заходить у глухий кут, якщо Україна не отримає технічно досконалої зброї, може створити умови для дискусії про можливі моделі забезпечення сталої безпеки України і її виживання.

Єдина заява Володимира Зеленського, яка має певні натяки на західнонімецьку безпекову модель, була зроблена під час Вільнюського саміту НАТО влітку 2023 року. Зокрема, він сказав: *«Я впевнений, що зрадницької позиції не буде від Джозефа Байдена і Олафа Шольца, але при цьому я повинен сказати, що ми ніколи не обмінємо будь-який статус на будь-які наші території. Навіть, якщо це буде одне село, в якому живе один дід. Ми не віддамо наших територій та ніколи не будемо міняти їх на заморожений конфлікт. Цього ніколи не буде. Мою позицію чітко знають наші партнери»*¹⁷³. Заява президента виключає використання західнонімецької безпекової моделі для України. До певної міри співзвучними були і заяви радника керівника Офісу президента Михайла Подоляка, який зазначив, що Путін має програти, інакше війна повернеться¹⁷⁴ і ми не можемо її передати наступним поколінням.

Експертне середовище України переважно негативно ставиться до західнонімецької безпекової моделі. Деякі експерти¹⁷⁵ відзначають, що не можна порівнювати нинішню ситуацію і умови після Другої світової війни — не тільки тому, що наразі ми все ще перебуваємо в активній фазі війни, а в 1955 році війни не було. Також існує аргумент, що НАТО — це США + інші, а для США головний ворог — Китай, а не Росія, що ускладнює перспективу НАТО для України. Причина нібито в тому, що США все ще сподіваються, що зможуть перетягнути Росію на свій бік у потенційній конфронтації з Китаєм. Але також є експерти, які потенційно підтримують західнонімецьку безпекову модель. Одним із таких експертів виступає Віталій Портников, який позитивно оцінює західнонімецьку модель, особливо в умовах зменшення західної підтримки¹⁷⁶.

Політична опозиція є більш сміливою щодо застосування західнонімецької безпекової моделі для України. Новоявлений опозиційний політик Олексій Арестович запропонував тимчасово відмовитися від окупованих територій в обмін на членство в НАТО за зразком Німеччини¹⁷⁷. В останніх соціологічних опитуваннях спостерігається загальна втома від війни, що може стати благодатним ґрунтом для його ідей у майбутньому.

¹⁷³ Ukrainian Pravda, 'Zelensky: We won't trade a single Ukrainian village for NATO membership', July 12, 2023: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/07/12/7411049/>

¹⁷⁴ Yeni Şafak, 'Ukraine rejects 'West Germany' model', August 17, 2023: <https://www.yenisafak.com/en/news/ukraine-rejects-west-germany-model-3669075>

¹⁷⁵ Ukrinform, 'Вступ до НАТО за прикладом Західної Німеччини: чому це не підходить Україні', November 14, 2023: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3736015-vstup-do-nato-za-prikladom-zahidnoi-nimeccini-comu-ce-ne-pidhodit-ukraini.html>

¹⁷⁶ Radio Free Europe, 'Чи наважиться Україна на ТАКИЙ вступ до НАТО? Нова концепція приєднання | Діалоги з Портниковим': <https://youtu.be/5mFpzElodss?si=LvgsjAW3sCzQ7jO4>

¹⁷⁷ 'Арестович заявив про можливість тимчасово «обмінати» окуповані території на вступ до НАТО', ТСН, 16 липня, 2023: <https://tsn.ua/politika/arestovich-zayaviv-pro-mozhlyvist-timchasovo-obminyati-okupovani-teritoriyi-na-vstup-do-nato-2371387.html>

ОЦІНКИ В США, ІНШИХ КРАЇНАХ.

У країнах НАТО впровадження західно-німецької безпекової моделі в контексті України досить обговорювана тема. Хоча і немає офіційних заяв із цього приводу, є ознаки того, що модель обговорюється між урядовцями країн НАТО. Показовою є заява Стіана Єнссена, керівника апарату генерального секретаря НАТО. Він припустив, що Україна може стати членом НАТО і припинити війну, якщо віддасть частину своєї території Росії¹⁷⁸. Хоч посадовець згодом назвав свої слова помилковими, важко уявити, що такий висновок виник раптово, без попередніх обговорень.

Це питання також порушував колишній генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен, який наголошував, що вже є прецедент (Німеччина), єдина різниця полягає в тому, що Німеччина вже була розділена в 1955 році¹⁷⁹. Аргумент, висунутий колишнім генеральним секретарем, імовірно, є найбільш обговорюваним на Заході. Контраргумент у цьому випадку наводиться такий: Німеччина мала чітко визначений кордон і зобов'язалася «повернути» окуповані території лише мирним шляхом. Проблема кордону важлива з точки зору Заходу, оскільки має вирішальне значення для застосування Статті 5. Найбільший страх на Заході полягає в тому, що прийняття України в НАТО без контролю над усією її територією — це майже стовідсотковий спосіб втягнути країни-члени НАТО у війну. Ця думка стає ще більш вагомою, якщо врахувати, що Стаття 5 для НАТО у разі конфлікту з Росією може та-

кож включати ядерний вимір¹⁸⁰. Таким чином, з цієї точки зору Росія може піти на ще більшу ескалацію, якщо Україну запросять приєднатися до НАТО за німецьким зразком.

Як би дивно це не звучало, але офіційні дискусії про переваги вступу України до НАТО за західнонімецькою безпековою моделлю майже не ведуться. Дискусія є дуже однобокою і не ставить питання, що станеться, якщо Україні буде відмовлено у членстві в НАТО на невизначений термін, навіть за німецьким зразком. Колишній генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен зазначав, що стратегія НАТО, яка полягає у зменшенні шансів України на вступ до НАТО до закінчення війни, мотивує Росію продовжувати війну¹⁸¹. Генрі Кіссінджер додавав ще один важливий елемент, що членство України в НАТО було би засобом захисту її (України), але також і засобом її стримування¹⁸².

Стратегія НАТО, яка полягає у зменшенні шансів України на вступ до НАТО до закінчення війни, мотивує Росію продовжувати війну.

ОЦІНКИ В РОСІЇ.

Російські посадовці неодноразово заявляли про неприйнятність членства України в НАТО. За їхніми словами, Росія почала війну проти

¹⁷⁸ Jenni Reid, 'NATO official admits comments on Ukraine giving up territory to gain membership were a 'mistake'', CNBC, August 16, 2023: <https://www.cnbc.com/2023/08/16/nato-official-dials-back-comment-on-ukraine-ceding-land-to-gain-membership.html>

¹⁷⁹ Eva Zhvinakite, 'Розділена Німеччина вступила до НАТО, чому Україна не може?', LRT.lt, August 21, 2023: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2059313/rozdilena-nimechchina-vstupila-do-nato-chomu-ukrayina-ne-mozhe>

¹⁸⁰ Judy Dempsey, 'Judy Asks: Is Ukraine's NATO membership realistic?', Carnegie Europe, July 06, 2023: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/90137>

¹⁸¹ Ukrainian Pravda, 'Former NATO Secretary General calls for inviting Ukraine to join Alliance before war ends', November 02, 2023: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/11/2/7426943/>

¹⁸² Francois Heisburg, 'How to End a War: Some Historical Lessons for Ukraine', Taylor and Francis Online, August–September, 2023: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00396338.2023.2233347?needAccess=true&role=button>

України в тому числі тому, що «вони не хотіли пускати Україну в НАТО». Така аргументація не витримує жодної критики, оскільки Росія розпочала агресію проти України в 2014 році, коли та була позаблоковою.

без якихось частин, у якому завгодно вигляді, вступ України до Атлантичного блоку для Росії неприйнятний»¹⁸³.

У листопаді 2023 року представниця російського МЗС назвала неприйнятним навіть часткове членство України в НАТО: «Ми постійно роз'яснюємо нашу позицію з приводу вступу України до НАТО... По частинах або

ПЛЮСИ І МІНУСИ.

ПЕРЕВАГИ

- + Україна в НАТО матиме гарантії безпеки, включаючи Статтю 5 та довгострокові зобов'язання щодо оборони з боку членів Альянсу. Україна як частина НАТО означатиме, що Альянс відчуватиме більшу відповідальність за внесок у безпеку України, а Київ — за внесок у безпеку НАТО
- + Після вступу до НАТО Україна може почати процес реконструкції, не боячись, що відновлені об'єкти опиняться під ударами з боку Росії
- + Членство в НАТО надає необхідний рівень безпеки, що дозволить утримати людей в Україні та забезпечить умови для повернення українських біженців
- + Воєнні дії припиняться і сценарій нескінченної війни більше не буде актуальним
- + Після вступу України до НАТО ймовірність того, що Росія розпочне нову війну, мінімальна
- + Як показує 21 місяць війни, українські партнери витратили величезні кошти, допомагаючи Україні захистити себе, вартість членства в НАТО набагато менша, ніж перетворення України на склад зі зброєю

НЕДОЛІКИ

- Україна не зможе швидко повернути свої окуповані території. Приклад Німеччини показує, що для цього можуть знадобитися десятиліття
- НАТО може бути втягнуте у війну, якщо Росія вирішить протестувати Статтю 5
- Україна повинна буде координувати і узгоджувати з іншими членами НАТО всі свої військові плани
- Запрошення до НАТО може бути пов'язане з певними компромісами з боку України щодо Криму
- Росія розуміє, що Україна не може вступити в НАТО, поки триває війна у різних формах, що мотивує Кремль продовжувати війну. Остаточне закінчення війни і «вето» Росії на питання членства України в НАТО є важливим елементом того, наскільки війна може затягнутись

¹⁸³ «Європейська правда», «Захарова заявила, що РФ не прийме і «часткового вступу» України в НАТО», 15 листопада, 2023: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/15/7173636/>

РЕЗЮМЕ-ВИСНОВОК.

Західнонімецька безпекова модель може виявитися у певній мірі корисною для України за умови, що війна стане малоінтенсивною і держава матиме «кордон», який фіксуватиме контроль над територією станом на момент вступу. Контрнаступ 2023 року, незважаючи на те, що багато хто визначив його невдалим, дозволив стабілізувати лінію фронту.

Основна перевага запропонованої моделі полягає в тому, що членство України в НАТО з великою ймовірністю унеможливить продовження Росією війни і розв'язання нею нової війни. Це дозволило би Україні відновити сили і здійснити процес відбудови. Найголовніше: у фінансовому вимірі таке членство в НАТО обходилося би Україні і її партнерам набагато дешевше.

Важливою і невирішеною проблемою є те, як вирішити питання окупованих територій. Німецька модель вказує на те, що Україні доведеться взяти на себе зобов'язання щодо мирної реінтеграції країни, а це означатиме, що мільйони українців житимуть на окупованих територіях і будуть змушені піддаватися жорсткому промиванню мізків та русифікації. Досить складно передбачити, якими будуть наслідки для української політичної еліти та особисто для Володимира Зеленського. Як показує приклад Конрада Аденауера багато залежить від належної комунікації. Те, що здавалося слабкістю Конрада Аденауера, виявилось його вирішальною перевагою.

Водночас громадяни України, які змушені були залишити країну, мали би необхідні умови для того, щоб повернутися і зробити свій внесок у відродження України, у тому числі й

у відбудову країни. Якщо процес НАТО супроводжуватиметься вступом до ЄС і підтримуватиметься США, Україна має шанс повторити німецьке диво.

ДОДАТОК №1

ПОВНИЙ ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ МОДЕЛІ.

Передісторія та опис моделі. Коротка довідкова інформація про безпекову модель. Ключові моменти, які можуть бути корисними для України.

Політичні дискусії. Наскільки запуск-впровадження моделі підтримувалися політичним класом країни? Яка лунала критика зі сторони опонентів на момент запуску моделі? Чи точаться політичні дебати щодо моделі сьогодні?

Суспільна підтримка. Чи підтримується модель суспільством сьогодні? Якою була ситуація станом на момент запуску моделі? Головні аргументи, оцінки в публічному дискурсі сьогодні щодо ефективності обраної безпекової моделі.

Хто ініціатори моделі?

Підтримка третіх сторін. Наскільки безпекова модель залежить від третіх сторін? Скільки країн, об'єднань надають підтримку? Яку допомогу отримує країна, яка репрезентує модель, від третіх сторін? Хто найбільший контрибутор?

Безпеківі гарантії. Чи передбачає модель безпекові гарантії (участь армій третіх країн у воєнних діях країни, що репрезентує модель)?

Наскільки «статичною» є модель? Наскільки вона змінювалася? Які з'явилися доповнення до моделі?

Мотивація третіх сторін. Чому треті сторони роблять свій внесок в підтримку досліджуваної безпекової моделі? Чи змінилася аргументація від початку запуску моделі станом на сьогодні? Наскільки рівень підтримки третіх сторін був стабільним? Ключові стейкхолдери, які впливають на сталість безпекової моделі в третіх країнах (лобісти, аналітичні центри тощо).

Як спрацювала модель у кризових ситуаціях? Чи має досліджувана модель досвід вирішення гострих кризових явищ, конфліктів? Чи мала країна досвід зовнішньої агресії? Наскільки високий ризик зовнішньої агресії щодо досліджуваної країни?

Ядерна зброя. Чи має країна-модель загрозу застосування проти себе ядерної зброї? Чи передбачений моделлю захист на випадок застосування ядерної зброї?

Порівняння армій. Порівняння збройних сил країни, яка репрезентує модель, і ворожих країни чи країн (станом на момент запровадження моделі і станом на сьогодні).

Мобілізаційний ресурс. Порівняння мобілізаційного ресурсу країни-моделі і країни-ворога. (Кількість вояків, вид армійської служби (строкова/контрактна/змішана), формування резерву тощо).

Оцінки в Україні. Як в Україні оцінюють досліджувану модель на рівні вищого керівництва, загалом політиків, експертів? Наскільки прийнятною може бути модель для українського суспільства? Дані соціологічних опитувань, експертний прогноз.

Оцінки в США, інших країнах. Наскільки прийнятна модель для третіх сторін, від яких залежатиме її впровадження в Україні.

Оцінки в Росії. Наскільки прийнятною може бути модель для Росії (на політичному рівні передовсім).

Плюси і мінуси. Порівняльна таблиця: переваги і недоліки досліджуваної безпекової моделі.

Резюме-висновок. Чи може безпекова модель бути застосованою у випадку з Україною і наскільки вона спроможна забезпечити Україну від нової агресії Росії?

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» (ЦНЄ) заснований у 2017 році як незалежний аналітичний центр. Попри новий бренд, він базується на досвіді команди, яка разом працює з 2009 року (раніше в рамках Інституту світової політики). Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Євросоюз і НАТО. Під інтеграцією ми вбачаємо не стільки формалізоване членство, скільки запозичення найкращих стандартів і практик для фактичної належності України до євроатлантичного ціннісного простору.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: neweurope.org.ua

